

**Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων**

**Διαπανεπιστημιακό Διατμηματικό
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση»**

**Η ΑΝΑΔΟΧΗ ΩΣ ΘΕΣΜΟΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ.
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ – ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ**

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΧΑΤΖΟΓΛΟΥ

Επιβλέπων: Βενιέρης Δημήτρης – Επαμεινώνδας
Καθηγητής Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Κόρινθος, Σεπτέμβριος 2017

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΓΙΑ

Γ.Μ.Σ.

ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

**University of Peloponnese
Faculty of Social and Political Sciences
Department of Political studies and International
Relations**

**Interuniversity Interdepartmental
Master Program in
“Local and Regional Government and Development”**

**THE FOSTERING AS INSTITUTION OF CHILD
PROTECTION.
PROBLEMS - PROSPECTS**

DESPOINA CHATZOGLOU

Corinth, September 2017

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Για την διεκπεραίωση της παρούσας εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Βενιέρη Δημήτριο για την άψογη συνεργασία και την ουσιαστική συμβολή στην ολοκλήρωσή της.

Επιθυμώ παράλληλα να ευχαριστήσω τις συναδέλφους Κοινωνικούς Λειτουργούς στην Περιφέρεια Αττικής, που συμμετείχαν πρόθυμα στην ερευνητική διαδικασία.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία σκοπό έχει να παρουσιάσει την έννοια, την λειτουργική σημασία της αναδοχής ανηλίκων στο πλαίσιο των εναλλακτικών μορφών παιδικής προστασίας και να διερευνήσει μέσα από τις απόψεις, την εμπειρία και το έμπρακτο ενδιαφέρον των κοινωνικών λειτουργών της Περιφέρειας στην ανάπτυξη του θεσμού, τις αιτίες υπολειτουργίας του θεσμού της αναδοχής ανηλίκων στην Ελλάδα.

Στη δύσκολη σημερινή οικονομική και κοινωνική πραγματικότητα, όπου οι βασικές ανθρώπινες ανάγκες διαφοροποιούνται και η κοινωνική προστασία οφείλει να αναπροσαρμόσει τα κοινωνικά της προγράμματα, η διεύρυνση του θεσμού της αναδοχής ανηλίκων είναι ζωτικής σημασίας για την κοινωνία και ακόμη περισσότερο για τους ανήλικους. Αποτελεί ένα πεδίο που χρειάζεται κοινωνική έρευνα και έρευνα παρακολούθησης, με σκοπό να αποσαφηνισθούν οι αιτίες υπολειτουργίας της αναδοχής στη χώρα μας και να συγκροτηθεί ένα βελτιωμένο θεσμικό και λειτουργικό πλαίσιο αναδοχής, που θα διασφαλίζει το συμφέρον και την ευημερία των απροστάτευτων ανήλικων.

Το κυριότερο συμπέρασμα, που θα μπορούσε να οδηγηθεί κανείς από την μελέτη της παρούσας εργασίας, είναι η αναγκαιότητα οικοδόμησης από την πολιτεία ενός συνεκτικού συστήματος παιδικής προστασίας με ισχυροποίηση των μηχανισμών και των θεσμών, που την υποστηρίζουν και η αναγκαιότητα κινητοποίησης του πολίτη μέσα από την ευαισθητοποίηση της κοινωνίας για την καλύτερη προστασία του παιδιού, που στερείται ή απομακρύνεται από το οικογενειακό περιβάλλον του.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

Παιδική προστασία, ανήλικος, υπέρτατο συμφέρον, ανάδοχοι γονείς,, δικαιώματα του παιδιού, αποϊδρυματοποίηση.

ABSTRACT

The attached task aims to present the concept and the operational dimension of child fostering, in the framework of child protection alternative forms. However, this task intends to investigate the causes of child fostering underfunction in Greece, through Attica Region Social Workers' aspects, experience and actual interest in the development of the fostering institution.

In today's difficult economic and social reality, that basic human needs are being differentiated so as social protection has to readjust its social projects, the enlargement of the fostering institution is vital for the society, even more for the minors. Fostering is a field that requires social research and search monitoring, in order to clarify the causes of its underfunction in our country and draft an improved institutional and functional child fostering framework, that will ensure the advantage and prosperity of unprotected minors.

The main conclusion, that the study of this task could lead to, is the necessity of the establishment of a child protection cohesive system by the state, through the strengthening of mechanisms and institutions, that support it, as well as the necessity of citizen's mobilization through raising public awareness for the best protection of the children, that have no family or are taken away from their family.

KEY-WORDS

Child protection, minor, supreme interest, foster parents, rights of the child, de-institutionalization

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο - Ο θεσμός της αναδοχής ανηλίκων.....	3
1.1. Παιδική προστασία και αναδοχή	3
1.2. Ιστορική διαδρομή του θεσμού της αναδοχής στην Ελλάδα	4
1.3 Θεσμικό πλαίσιο αναδοχής.....	4
1.4 Η έννοια της αναδοχής ανηλίκων	6
1.5 Σύσταση και άρση της αναδοχής.....	7
1.6. Τύποι αναδοχής.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο – Τα πρόσωπα της αναδοχής.....	9
2.1 Ανήλικος.....	9
2.2 Βιολογική οικογένεια.....	10
2.3 Ίδρυμα.....	11
2.4 Ανάδοχοι γονείς	12
2.4.1 Προϋποθέσεις καταλληλότητας ανάδοχων γονέων (άρθρο 1 του ΠΔ 86/ 2009).....	13
2.4.2 .Προσέλκυση ανάδοχων γονέων	13
2.4.3 .Προετοιμασία ανάδοχων γονέων και στήριξη	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο –Αρμοδιότητα Περιφερειών στην υλοποίηση του θεσμού της αναδοχής ανηλίκων.....	16
3.1 Κοινωνική εργασία στην αναδοχή ανηλίκων – Αρμοδιότητες Περιφέρειας.....	16
3.2. Σχέσεις ιδρυμάτων και Κοινωνικών Υπηρεσιών Περιφερειών	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο – Ερευνητική διαδικασία	20
4.1 Μεθοδολογία έρευνας.....	20
4.2 Ερευνητική υπόθεση.....	20
4.3 Ερευνητικά ερωτήματα.....	20
4.4 Μέθοδος: Ποσοτική έρευνα.....	21
4.5 Συλλογή δεδομένων –Κυριότερες δυσκολίες	22
4.6 Αποτελέσματα έρευνας.....	23
4.7 Συμπεράσματα έρευνας	33

4.8 Πρόταση για μελλοντικές έρευνες.....	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο – Συμπεράσματα – Προτάσεις.....	36
5.1. Συμπεράσματα.....	36
5.2. Προτάσεις.....	38
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	41
ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ.....	41
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	42
Παράρτημα Α: Ν. 2101/1992 Κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού.....	42
Παράρτημα Β: ΠΔ 86/2009 Οργάνωση και λειτουργία του θεσμού της αναδοχής ανηλίκων.....	53

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αναδοχή ανηλίκου είναι η ανάληψη της πραγματικής φροντίδας του παιδιού, που στερείται ή απομακρύνεται από το οικογενειακό του περιβάλλον για διάφορους λόγους, από μια άλλη οικογένεια ή πρόσωπο, που καλείται ανάδοχος. Η αναδοχή είναι ο νεώτερος θεσμός του οικογενειακού μας δικαίου και απολαμβάνει διεθνή αναγνώριση, γιατί συμβάλλει ουσιαστικά στην υλοποίηση της συνταγματικής προστασίας της παιδικής ηλικίας. Συνδέεται άμεσα με τις άλλες μορφές εναλλακτικής παιδικής προστασίας –υιοθεσία και ιδρυματική φροντίδα- και λειτουργεί ως μέσο για την πρόληψη και κατάργηση του ιδρυματισμού.

Παρά την αυξημένη ρητορεία των πολιτικών για τα δικαιώματα των παιδιών, στην πράξη η εξωοικογενειακή κοινωνική προστασία των παιδιών στην Ελλάδα παραμένει συνδεδεμένη με την ιδρυματική περίθαλψη. Οι αρμόδιες κοινωνικές υπηρεσίες δεν έχουν προχωρήσει στην οργανωμένη και συστηματική εφαρμογή του θεσμού της αναδοχής και η κοινωνία μη επιλέγοντας μια αλληλέγγυα κοινωνική στάση για τα παιδιά, που απομακρύνονται ή στερούνται οικογενειακού περιβάλλοντος, δείχνει απρόθυμη να συμβάλλει στην φροντίδα τους. Τα αριθμητικά δεδομένα των παιδιών σε ιδρυματική φροντίδα έναντι αυτών σε αναδοχή δεν χρήζουν σχολιασμού, αποκαλύπτουν όμως διαχρονικά χαρακτηριστικά ανεπάρκειας της κοινωνικής πολιτικής στα θέματα παιδικής προστασίας απροστάτευτων και σε κίνδυνο παιδιών.

Η περιορισμένης έκτασης σήμερα αναδοχή χαρακτηρίζεται από την δική της προβληματική αφού κυρίως :

1. Παραβλέπει την ανάγκη πλαισίωσης της ανάδοξης οικογένειας από ειδικούς για να ανταποκριθεί στο δύσκολο έργο που της ανατίθεται.
2. Δεν έχει σαν πρώτη στόχευση την επιστροφή του παιδιού στην βιολογική οικογένεια.
3. Στερείται κινήτρων (ασφάλιση ανάδοχων γονέων, γονικές άδειες, οικονομική ενίσχυση κλπ), που θα προσέλκυαν μεγαλύτερο αριθμό ανάδοχων γονέων.
4. Στηρίζεται σε υποστελεχωμένες κοινωνικές υπηρεσίες, αδύναμες κατά συνέπεια να προσελκύσουν, εκπαιδεύσουν και να υποστηρίξουν ανάδοχες οικογένειες.

Η παρούσα εργασία σκοπό έχει να αποτυπώσει ορισμένα από τα πλέον σημαντικά εμπόδια στην υλοποίηση του θεσμού της αναδοχής ανηλίκων στην Ελλάδα, να επισημάνει τα κενά κοινωνικής πολιτικής στα θέματα παιδικής προστασίας και να προτείνει πιθανές λύσεις για την βελτίωση της κατάστασης. Χωρίζεται σε πέντε κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο μελετάται το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο, η έννοια του θεσμού της αναδοχής και οι διαφορετικοί τύποι αναδοχής. Στο δεύτερο κεφάλαιο

μελετάται ο ρόλος και οι σχέσεις των εμπλεκόμενων προσώπων στην αναδοχή, με έμφαση στα θέματα των ανάδοχων γονέων. Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται κυρίως η πρακτική της κοινωνικής εργασίας στο τομέα της αναδοχής ανηλίκων από την πλευρά των κοινωνικών υπηρεσιών της Περιφέρειας. Το τέταρτο κεφάλαιο περιλαμβάνει την μεθοδολογία, που ακολουθήθηκε για την διεξαγωγή της έρευνας και την ανάλυση των αποτελεσμάτων. Στο τελευταίο κεφάλαιο παρατίθενται τα συμπεράσματα και οι προτάσεις για την βελτίωση του πλαισίου εφαρμογής του θεσμού.

Σ' αυτό το τομέα παιδικής προστασίας υπάρχει έλλειψη επαρκούς αριθμού μελετών, κυρίως λόγω του μεγάλου αριθμού διαφορετικών τύπων αναδοχής και της συνεχούς εξέλιξης του θεσμού. Τα στοιχεία για την εργασία αντληθήκαν από ελληνική βιβλιογραφία και διαδικτυακή έρευνα. Βοηθητική της προσπάθειας ήταν η εμπειρία μου στην υλοποίηση του θεσμού της αναδοχής από την θέση μου στην Διεύθυνση Κοινωνικής Μέριμνας. Λόγω της κλίμακας του θέματος το πεδίο εφαρμογής της παρούσας εργασίας δεν καλύπτει το ευρύ φάσμα των θεμάτων (αναδοχή παραβατικών ανηλίκων – αναδοχή ατόμων με αναπηρία κλπ), που σχετίζονται με τον θεσμό της αναδοχής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο - Ο θεσμός της αναδοχής ανηλίκων.

1.1. Παιδική προστασία και αναδοχή

Η έννοια της παιδικής προστασίας έχει συνάφεια οντολογική και λειτουργική με την έννοια «δικαιώματα παιδιού». Τα δικαιώματα του παιδιού εντάσσονται στην γενική κατηγορία των ανθρώπινων δικαιωμάτων και αποτελούν συστατικό στοιχείο κάθε σύγχρονης έννομης τάξης. Το γεγονός ότι τα παιδιά λόγω ανηλικότητας είναι μια ευάλωτη κοινωνική ομάδα, που τα δικαιώματά τους συχνά πλήττονται, αναδεικνύει την σημασία της προώθησης των δικαιωμάτων τους, ως ξεχωριστού τομέα των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Για την προώθηση των δικαιωμάτων τους είναι απαραίτητη η προώθηση ειδικών πολιτικών, η λήψη των αναγκαίων μέτρων για την κάλυψη των βασικών αναγκών τους και η συστηματική παρακολούθηση της εξέλιξης στον τομέα εφαρμογής των δικαιωμάτων τους.

Ως παιδική προστασία νοείται η προστασία παιδιού από την βία, την κακοποίηση, την παραμέληση, την εγκατάλειψη και την εκμετάλλευση, σε κάθε πεδίο ζωής (εντός και εκτός οικογένειας) μέσω ενός εθνικού συστήματος, με έμφαση στην πρόληψη, την υποστήριξη και την αποκατάσταση, το οποίο πρέπει να λειτουργεί στην βάση νομοθεσίας, πολιτικών, κανονισμών, υπηρεσιών και πρακτικών υπό την οπτική των δικαιωμάτων του παιδιού, όπως αυτά κατοχυρώνονται στη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού και τα άλλα διεθνή κείμενα κυρωμένα από την Ελλάδα. (Κείμενο Αρχών για την Παιδική Προστασία στην Ελλάδα)

Στα πλαίσια της παιδικής προστασίας η αναδοχή ανηλίκων είναι ο νεότερος θεσμός του οικογενειακού μας δικαίου και αποτελεί μέτρο προστασίας των ανηλίκων, που οι γονείς τους δεν μπορούν ή αδυνατούν να τα αναθρέψουν. Σχετίζεται κυρίως με την κακή άσκηση της γονικής μέριμνας λόγω κακοποίησης, παραμέλησης και εγκατάλειψης του ανηλίκου. «Η αναδοχή συνήθως εφαρμόζεται για παιδιά που προέρχονται από φυσικές οικογένειες κοινωνικά αποκλεισμένες ή περιθωριοποιημένες, χαμηλού κοινωνικοοικονομικού επιπέδου και με κακές σχέσεις μεταξύ των μελών τους. Στις οικογένειες αυτές παρατηρούνται συχνά προβλήματα, μεταξύ των οποίων το ασταθές εισόδημα, τα ψυχολογικά προβλήματα, η κακή σωματική ή ψυχική υγεία ή χαμηλή νοημοσύνη, ο αλκοολισμός, η χρήση ουσιών, η παρορμητική συμπεριφορά και η χαμηλή αυτοεκτίμηση, με αποτέλεσμα η γονική ικανότητα να μετατρέπεται σε γονική ανεπάρκεια ή ανικανότητα.» (Σίνδρου 2001: 114)

Ο θεσμός της αναδοχής στην Ελλάδα υλοποιείται: α) από τα Κέντρα Κοινωνικής Πρόνοιας Περιφερειών (ΚΚΠΑ) –Παραρτήματα Προστασίας Παιδιού, που

συστάθηκαν με το ν 4109/2013 ως ΝΠΔΔ, για τα παιδιά που έχουν στην προστασία τους και β) από τις Διευθύνσεις Κοινωνικής Μέριμνας των Περιφερειών για τα παιδιά των οποίων η επιτροπεία έχει ανατεθεί σε ΝΠΔΔ (Ιδρύματα) μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα.

1.2. Ιστορική διαδρομή του θεσμού της αναδοχής στην Ελλάδα

Τα πρώτα οργανωμένα προγράμματα αναδοχής στην Ελλάδα ήταν των βρεφοκομείων και του Πατριωτικού Ιδρύματος Κοινωνικής Πρόνοιας και Αντίληψης (Π.Ι.Κ.Π.Α.). Το Βρεφοκομείο Αθηνών, που είναι το αρχαιότερο, τοποθέτησε το 1859 τα πρώτα παιδιά σε ανάδοχες οικογένειες, τις οποίες ονόμαζε «νοθοτρόφους» και τις πλήρωνε με 20 δραχμές το μήνα. Δεν υπήρχε νομοθετικό πλαίσιο, που να καθορίζει την έννοια και τους στόχους της αναδοχής, έκτος από μια νομοθετική διάταξη του 1961 (Β.Δ.669/1961) «περί προϋποθέσεων ενισχύσεως απροστάτευτων παιδών» που αναφέρεται στην οικονομική ενίσχυση από το κράτος παιδιών που ζουν σε «ξένες οικογένειες».

Μεταπολεμικά υλοποιήθηκαν προγράμματα ανάδοχων οικογενειών από τις Διευθύνσεις και τα τμήματα πρόνοιας του Υπουργείου Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, που καταργήθηκαν στα τέλη του 1970. Στέρησαν έτσι από τις κατ' εξοχήν αρμόδιες υπηρεσίες σε θέματα προστασίας οικογένειας και παιδιού ένα σημαντικό μέσο βοήθειας για τις οικογένειες σε κρίση, με αποτέλεσμα πολλά παιδιά να προωθούνται σε ιδρύματα παιδικής προστασίας και αρκετές φορές σε διαφορετικές περιοχές απ' αυτές της οικογενειακής κατοικίας δυσκολεύοντας έτσι την διατήρηση του οικογενειακού δεσμού.

1.3 Θεσμικό πλαίσιο αναδοχής

Η ανηλικότητα είναι μια περίοδος της ζωής του ατόμου, που απολαμβάνει ειδικής προστασίας από το νομοθέτη σε Εθνικό, Ευρωπαϊκό και Διεθνές επίπεδο. Οι διατάξεις του Ελληνικού Συντάγματος (άρθρα 21 και 25) και η Διεθνής Σύμβαση για τα δικαιώματα του Παιδιού του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών αποτελούν κείμενα αυξημένης τυπικής ισχύος και τα οριζόμενα σ' αυτά μέτρα κοινωνικής φροντίδας για τα παιδιά, επιβάλλουν την υποχρέωση εφαρμογής τους από την πολιτεία και τους αρμόδιους για την υλοποίησή τους φορείς. Η Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού, κυρώθηκε στην Ελλάδα με το ν 2101/1992 και θέτει σε νέες βάσεις την προστασία του παιδιού, που πλέον θεωρείται υποκείμενο δικαιωμάτων και όχι αντικείμενο προστασίας. Καθετί λοιπόν που παραβιάζει ή αναστέλλει την ομαλή σωματική, κοινωνική και

ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού παραβιάζει και τα δικαιώματά του. Η νέα αυτή οπτική περιορίζει την νομιμοποίηση των παρεμβάσεων των ενηλίκων για το τι είναι συμφέρον του παιδιού. Επιπλέον θετική έκφραση αυτής της αλλαγής αποτελεί η θέσπιση του θεσμού του Συνηγόρου του Παιδιού (ν 3094/2003) για την προάσπιση των δικαιωμάτων του παιδιού. Η Ευρωπαϊκή Ένωση στο άρθρο 24 της Ευρωπαϊκής Χάρτας Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναγνωρίζει ότι τα παιδιά είναι ανεξάρτητοι και αυτοτελείς κάτοχοι δικαιωμάτων και αναγορεύει το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού σε πρωταρχικό μέλημα των δημόσιων και ιδιωτικών οργάνων.

Ο θεσμός της αναδοχής στο εσωτερικό δίκαιο ρυθμίστηκε για πρώτη φορά με το ν 2082/1992. Στις διατάξεις των άρθρων 1655-1665 ΑΚ όπως τροποποιήθηκαν με το άρθρο 12 του Ν. 2447/1996 «Κύρωση ως Κώδικα του σχεδίου νόμου: Υιοθεσία, επιτροπεία και αναδοχή ανηλίκου κλπ» ρυθμίζονται οι γενικές αρχές του θεσμού και στις διατάξεις του ΠΔ 86/2009 «Οργάνωση και λειτουργία της αναδοχής ανηλίκων» προβλέπονται οι λεπτομέρειες εφαρμογής του θεσμού.

Σύμφωνα με την διεθνή σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού (άρθρο 20) τα παιδιά, που στερούνται προσωρινά ή οριστικά το οικογενειακό τους περιβάλλον ή που για το συμφέρον τους δεν πρέπει να παραμείνουν σ' αυτό, δικαιούνται ειδική προστασία και φροντίδα από το κράτος, η οποία εξειδικεύεται στη παρ. 3 του άρθρου 20 ως, η τοποθέτηση σε μια οικογένεια, η ΚΑΦΑΛΑΗ του ισλαμικού δικαίου ή, σε περίπτωση ανάγκης η τοποθέτηση σε ένα κατάλληλο ίδρυμα για παιδιά. Ανάλογη ρύθμιση προβλέπεται στο κεφάλαιο 11 του ΑΚ όπου ρυθμίζονται οι σχέσεις γονέων και τέκνων, άρθρο 1533 «Η ανάθεση γίνεται σε κατάλληλη οικογένεια, κατά προτίμηση συγγενική (ανάδοχη οικογένεια) και, αν αυτό δεν είναι δυνατό, σε κατάλληλο ίδρυμα»

Με βάση τις δεσμεύσεις της νομοθεσίας, θα έπρεπε η Ελλάδα να αναπτύξει το δικό της πλαίσιο παιδικής προστασίας για τα παιδιά, που στερούνται ή απομακρύνονται από το οικογενειακό τους περιβάλλον, με γνώμονα την Κοινωνική και Οικονομική δομή της αλλά και τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά της. Πρέπει βέβαια να σημειωθεί ότι ο ρόλος της παραδοσιακής Ελληνικής οικογενειακής αλληλεγγύης παραμένει καθοριστικός για τα θέματα παιδικής προστασίας, λόγω της δομικής ανεπάρκειας του Κράτους Πρόνοιας στην Ελλάδα. Επιπλέον οι επιπτώσεις της επιβληθείσας στην χώρα μας λιτότητας και της δημοσιονομικής πειθαρχίας έχει αρνητικές επιπτώσεις στην λειτουργία της οικογένειας και κυρίως στην προστασία των παιδιών που χρειάζονται εξωοικογενειακή φροντίδα, δηλαδή των πιο ευάλωτων μελών της Ελληνικής Κοινωνίας. Σύμφωνα με τις δεσμεύσεις της νομοθεσίας η ιδρυματική φροντίδα θα έπρεπε να επιλέγεται ως έσχατη λύση, δηλαδή όταν η αναδοχή

και η υιοθεσία δεν προσφέρουν εφικτή εναλλακτική μορφή παιδικής προστασίας. «Στη χώρα μας, αντιθέτως, η τοποθέτηση παιδιών που απομακρύνονται από την οικογένειά τους σε ιδρύματα αποτελεί κατά κανόνα την πρώτη και συνήθως τη μοναδική λύση που εξετάζεται. Η παραμονή τους σ' αυτά είναι συχνά μακροχρόνια, καθώς δεν λειτουργούν προγράμματα αναδοχής ή υιοθεσίας, ούτε διερευνάται ενεργά η δυνατότητα επιστροφής στην οικογένειά τους.» (Συνήγορος του Πολίτη, 2015: 8) Αξίζει να σημειωθεί ότι η απευθείας αναδοχή παιδιών, όπως προβλέπεται στην νομοθεσία σήμερα πρακτικά είναι σχεδόν αδύνατη, χωρίς να προηγηθεί η τοποθέτηση σε ίδρυμα.

Η αναδοχή ανηλίκων κατά συνέπεια δεν μπορεί να εξετασθεί μεμονωμένα, αλλά μέσα στο πλαίσιο παιδικής προστασίας, μέρος του οποίου αποτελεί και σε συνδυασμό με τις άλλες μορφές εναλλακτικής παιδικής προστασίας.

1.4 Η έννοια της αναδοχής ανηλίκων

Ως αναδοχή ανηλίκου σήμερα με τυπικούς όρους ορίζεται η ανάθεση της πραγματικής φροντίδας και ανατροφής του παιδιού από αυτόν, που έχει την υποχρέωση να την ασκεί βάσει νόμου (γονέας- επίτροπος) ή από αυτόν που είναι αρμόδιος από την πολιτεία να διασφαλίσει το συμφέρον του παιδιού (εισαγγελέας και δικαστικός λειτουργός) σε τρίτα φυσικά πρόσωπα (ανάδοχος γονέας – ανάδοχη οικογένεια) με τρόπο που δεν μεταβάλλει τις σχέσεις μεταξύ ανηλίκου και των φυσικών γονέων ή του επιτρόπου του. Στην αναδοχή ανηλίκου κατά συνέπεια οι γονείς ή ο επίτροπος του παιδιού διατηρούν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις ως προς την γονική μέριμνα ή την επιμέλειά του (Γεώργαρου 2016: 6). Βασικός σκοπός της αναδοχής είναι να προσφέρει στο παιδί, που οι γονείς του δεν μπορούν να το φροντίσουν, τη δυνατότητα εξατομικευμένης φροντίδας και οικογενειακής ζωής, που κατά γενική παραδοχή είναι πιο φυσιολογική και ανθρώπινη από την ιδρυματική προστασία. Επιπλέον διευκολύνει την οριστική «λύση» για το μέλλον του παιδιού, είτε με την επιστροφή του στην βιολογική οικογένειά του, αν ξεπεραστούν τα προβλήματα είτε με την υιοθεσία του παιδιού από τους ανάδοχους γονείς κάτω από καλύτερες προϋποθέσεις, αφού έχει προηγηθεί η αναδοχή και η σύνδεση του παιδιού με τους ανάδοχους γονείς.

Τα κύρια χαρακτηριστικά της αναδοχής είναι: α) ότι έχει περιορισμένο περιεχόμενο, που αφορά μόνο στην πραγματική φροντίδα του παιδιού από τρίτο (1655 ΑΚ). Όταν βέβαια η ένταξη του ανηλίκου στην ανάδοχη οικογένεια γίνεται διαρκέστερη και παράλληλα εξασθενούν οι δεσμοί του με την φυσική οικογένεια, οι ανάδοχοι γονείς έχουν το δικαίωμα να ζητήσουν από το δικαστήριο την ανάθεση της επιμέλειας ή και

την επιτροπεία του ανηλίκου(1660 ΑΚ). β)λειτουργεί προσωρινά και συμπληρωματικά προς την γονική μέριμνα και την επιτροπεία.

1.5 Σύσταση και άρση της αναδοχής

Η σύσταση της αναδοχής ανηλίκου πραγματοποιείται: α) με σύμβαση (ρητή ή σιωπηρή), που καταρτίζουν οι βιολογικοί γονείς ή ο επίτροπος του ανηλίκου με τους ανάδοχους γονείς, όταν αυτοί αδυνατούν να ανταποκριθούν στη πραγματική φροντίδα του παιδιού. Για τον επίτροπο απαιτείται άδεια του δικαστηρίου και προηγούμενη γνωμοδότηση του εποπτικού συμβουλίου. β) με δικαστική απόφαση, όταν συντρέχει στο πρόσωπο των βιολογικών γονέων κακή άσκηση της γονικής μέριμνας ή όταν ο επίτροπος αποδεικνύεται ακατάλληλος για την σωματική αγωγή ή την πνευματική ανάπτυξη του ανηλίκου. Στην πρώτη περίπτωση η συμφωνία αναγγέλλεται χωρίς καθυστέρηση στην αρμόδια κοινωνική υπηρεσία και στην δεύτερη περίπτωση το δικαστήριο αποφασίζει συνεκτιμώντας την έκθεση της αρμόδιας κοινωνικής υπηρεσίας.

Η αναδοχή μπορεί να αρθεί όταν διαπιστωθεί ότι οι γονείς ή ο επίτροπος είναι πλέον επαρκείς για την άσκηση των καθηκόντων τους από την γονική μέριμνα ή την επιτροπεία. Στην περίπτωση που η αναδοχή συστάθηκε με σύμβαση, γίνεται με ανάκλησή της από τους βιολογικούς γονείς ή τον επίτροπο του ανηλίκου. Στην περίπτωση που η αναδοχή συστάθηκε με δικαστική απόφαση και εξέλειψαν οι λόγοι για τους οποίους είχε αποφασισθεί το μέτρο, η άρση της πραγματοποιείται με νέα δικαστική απόφαση, ύστερα από αίτηση των βιολογικών γονέων ή του επιτρόπου του ανηλίκου.

1.6. Τύποι αναδοχής

Η αναδοχή πραγματοποιείται με διάφορες μορφές ανάλογα με το χρόνο και τις ανάγκες που καλύπτει. Οι κύριοι τύποι αναδοχής είναι:

Βραχυπρόθεσμη αναδοχή που διαρκεί λίγους μήνες για τις ανάγκες παιδιών, των οποίων η βιολογική οικογένεια αδυνατεί προσωρινά να καλύψει.

Μεσοπρόθεσμη αναδοχή που διαρκεί μέχρι δυο χρόνια, όταν το ξεπέραςμα της κρίσης στη βιολογική οικογένεια απαιτεί περισσότερο χρόνο.

Μακροπρόθεσμη αναδοχή που διαρκεί πολλά χρόνια για τις ανάγκες (συνήθως μεγαλύτερων) παιδιών που διατηρούν επαφή με την βιολογική οικογένεια, δεν επιθυμούν να υιοθετηθούν κλπ

Συγγενική αναδοχή όταν ο ανάδοχος γονέας προέρχεται από το ευρύτερο συγγενικό περιβάλλον του ανήλικου και ως μορφή αναδοχής είναι προτιμητέα σύμφωνα με τον νόμο.

Επείγουσα αναδοχή για τις ανάγκες παιδιών που πρέπει άμεσα να απομακρυνθούν από την οικογένειά τους (περιπτώσεις σοβαρής οικογενειακής κρίσης, γονείς χρήστες ουσιών κλπ).

Υπάρχουν και άλλοι τύποι αναδοχής όπως ανακουφιστική αναδοχή, αναδοχή ημέρας, εγκλείουσα αναδοχή κλπ και πιθανώς στο μέλλον να προκύψουν νέοι τύποι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο – Τα πρόσωπα της αναδοχής

Τα πρόσωπα που συμμετέχουν στην αναδοχή είναι ο ανήλικος, η βιολογική οικογένεια ή / και το ίδρυμα και η ανάδοχη οικογένεια.

2.1 Ανήλικος

«Κύριο χαρακτηριστικό των παιδιών που τοποθετούνται σε ανάδοχη οικογένεια είναι ότι κουβαλούν από το παρελθόν τους πολλές στερήσεις και συχνές αλλαγές προσώπων, ακόμα και ιδρυματική ζωή. Αυτό εξηγεί γιατί τα παιδιά αυτά έχουν συνήθως διάφορα προβλήματα όπως νοητικές, ολικές ή ειδικές ανεπάρκειες, διαταραχές συμπεριφοράς, συναισθηματικά προβλήματα, μαθησιακές δυσκολίες και άλλα.» (Πολομαρκάκη 1992: 41) Η απομάκρυνση του παιδιού από την βιολογική οικογένεια γίνεται πάντα με γνώμονα πρωτίστως το συμφέρον του παιδιού, όταν η λειτουργία της οικογένειας χαρακτηρίζεται από αυξημένη επικινδυνότητα για την σωματική και ψυχική υγεία του ανήλικου. Η έννοια του συμφέροντος του παιδιού αποτελεί αόριστη νομική έννοια, που αφορά στο υλικό, πνευματικό, ψυχικό, και ηθικό συμφέρον του παιδιού. «Συνεπώς ως αόριστη νομική έννοια, δηλαδή έννοια που ο νομοθέτης απέφυγε να ρυθμίσει ως προς το αναγκαίο πλάτος και βάθος της, το συμφέρον του ανήλικου προσδιορίζεται και εξειδικεύεται με στοιχεία κυρίως υποκειμενικά, που όμως πρέπει να εκτιμώνται και να αξιολογούνται κατά το δυνατόν αντικειμενικά με βάση τα διδάγματα της κοινής πείρας. Έτσι συνεκτιμάται θετικά η διάθεση των γονέων να ασχοληθούν πραγματικά με την φροντίδα και την επίβλεψη του ανήλικου παιδιού τους, καθώς και η ικανότητα προσαρμογής τους στις απαιτήσεις της σύγχρονης παιδαγωγικής με στόχο την αντίληψη και αντιμετώπιση των προβλημάτων των νέων, ενώ η επαγγελματική και η οικονομική κατάστασή τους δευτερεύουσα μόνο σημασία έχουν.» (Κράνης 2012: 226)

Ο ανήλικος σε αναδοχή έχει να αντιμετωπίσει μεγάλες αλλαγές, όπως νέο σπίτι, νέο σχολείο, νέους κανονισμούς και να χειρισθεί διάφορα συναισθήματα φόβο, θλίψη ή και θυμό για την κατάσταση στην οποία βρίσκεται, ανησυχία για τους βιολογικούς γονείς, αγωνία για το μέλλον του. Ο ανήλικος έχει δικαίωμα να διατηρήσει δεσμούς με την βιολογική του οικογένεια, εκτός αν συντρέχουν λόγοι έκθεσης του σε φυσικό ή ηθικό κίνδυνο. Ανάλογα με την ηλικία του και το βαθμό ωριμότητας του, έχει δικαίωμα να εκφράσει ελεύθερα την γνώμη του.

2.2 Βιολογική οικογένεια

Σύμφωνα με τις δεσμεύσεις της νομοθεσίας, η χώρα μας θα έπρεπε κατ' αρχήν να παράσχει επαρκή υποστήριξη στην οικογένεια που δεν μπορεί να προσφέρει στο παιδί την φροντίδα που χρειάζεται. Αυτό απαιτεί υλοποίηση προγραμμάτων α) πρωτογενούς πρόληψης, με στόχο την βελτίωση συνθηκών διαβίωσης, εκπαίδευσης, εργασίας κλπ όλου του πληθυσμού και β) δευτερογενούς πρόληψης με στόχο τον έγκαιρο εντοπισμό και την στήριξη μονογονιών ή οικογενειών, που χαρακτηρίζονται από αυξημένη πιθανότητα ανάπτυξης συμπεριφορών κακοποίησης, παραμέλησης, αδυναμίας φροντίδας κατά την άσκηση του γονεϊκού τους ρόλου. Δευτερογενής πρόληψη και παρέμβαση στις οικογένειες που διατρέχουν κίνδυνο, ώστε, να αποτραπεί η θυματοποίηση των παιδιών και να μειωθεί η αναγκαιότητα απομάκρυνσης τους από την βιολογική τους οικογένεια, δεν εφαρμόζεται. Η σημερινή διαχειριστική πολιτική, που περιορίζεται στην άμεση αντιμετώπιση ακραίων φαινομένων δυσλειτουργικών οικογενειών, όταν αυτά διαπιστώνονται, υποθάλλει σοβαρούς κινδύνους, τόσο για τα παιδιά που απομακρύνονται από την οικογένεια τους και εντάσσονται σε ιδρυματικό περιβάλλον, όσο και για τις οικογένειες, που αφενός στιγματίζονται και αφετέρου συνεχίζουν τον καθημερινό αγώνα τους χωρίς υποστήριξη. Ορθολογικά θα έπρεπε πριν την απομάκρυνση του παιδιού να έχει καταβληθεί κάθε προσπάθεια για την πρόληψη και την αποφυγή της.

Στην αναδοχή η διαρκής συνεργασία των αρμόδιων κοινωνικών υπηρεσιών με την βιολογική οικογένεια είναι ιδιαίτερα σημαντική. «Θα πρέπει επίσης να αναγνωρίσουμε ότι η αναδοχή είναι πιο απειλητική για τους γονείς απ' ότι είναι η ιδρυματική περίθαλψη. Η αναδοχή τους δημιουργεί εικόνες ενός εναλλακτικού ικανού γονέα και αυξάνει τα συναισθήματα της γονικής τους ανεπάρκειας.» (Triseliotis & Κουσίδου 1989: 212). Γι' αυτό είναι βασικό να κατανοήσουν από την αρχή οι βιολογικοί γονείς τα οφέλη τοποθέτησης του παιδιού σε ανάδοχη οικογένεια και να ενθαρρυνθούν στην διατήρηση και προαγωγή των δεσμών τους με το παιδί και στην συνεργασία με την ανάδοχη οικογένεια. Όταν προωθείται η αναδοχή του παιδιού τους, οι βιολογικοί γονείς πρέπει να ενημερώνονται για τα δικαιώματά τους και τις προϋποθέσεις κάτω από τις οποίες θα ξαναπάρουν το παιδί τους, τις ευθύνες και τις υποχρεώσεις τους απέναντι στο παιδί. Επειδή όμως όλες οι προσπάθειες των κοινωνικών λειτουργών υπηρετούν και αποβλέπουν στο συμφέρον του παιδιού, οι επαφές τους με το παιδί και η συχνότητα των επισκέψεων κρίνονται από την συναισθηματική αξία τους για το παιδί.

2.3 Ίδρυμα

Το ίδρυμα παιδικής προστασίας όπου τοποθετείται ο ανήλικος είναι ΝΠΙΔ μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα ή ΝΠΙΔΔ (ΚΚΠΑ και δημοτικά ορφανοτροφεία). Προϋπόθεση για να προχωρήσει το ίδρυμα στην αναδοχή ανηλίκου, που προστατεύει, είναι να έχει ορισθεί επίτροπος του ανηλίκου.

Δεν υπάρχουν επίσημα συγκεντρωτικά στοιχεία για τον αριθμό των παιδιών στα ιδρύματα και κυρίως γι' αυτά που λειτουργούν ΝΠΙΔ. Σύμφωνα με το άρθρο 8 του ν 3961/2011 και την ΚΥΑ οικ.49540/2011 συστάθηκε το Εθνικό Μητρώο Παιδικής Προστασίας με πρόβλεψη υπομητρώου Παιδιών σε κλειστή περίθαλψη, που τηρείται από το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, του οποίου επίκειται η ενεργοποίηση. Σύμφωνα με έρευνα που διενέργησε το 2015 η ΜΚΟ «Ρίζες» στα 85 ιδρύματα κλειστής παιδικής προστασίας εκτιμάται ότι το 2014 διαβιούσαν 2.825 παιδιά και νέοι σε ιδρυματική φροντίδα, εκ των οποίων 182 ηλικίας 0-3 ετών, και μόνο 309 σε αναδοχή. Οι ερωτηθέντες απάντησαν, ότι το 2014 κατά προσέγγιση 124 παιδιά επανενώθηκαν με τις βιολογικές τους οικογένειες, 84 υιοθετήθηκαν και μόνο 32 παιδιά τοποθετήθηκαν σε ανάδοχες οικογένειες. Επιπλέον βρέθηκαν να συνεχίζουν να ζουν 760 νεαρά άτομα άνω των 18 ετών, στοιχείο που αντανακλά την έλλειψη στήριξης και προετοιμασίας για την μετά το ίδρυμα ζωή. (ΜΚΟ Ρίζες, 2015: 8)

Τα τελευταία χρόνια υπάρχει υπερπλήρωση των δημόσιων και ιδιωτικών ιδρυμάτων, με αποτέλεσμα να είναι δύσκολο οι εισαγγελείς, να εξασφαλίσουν θέσεις σε παιδιά, που πρέπει άμεσα να απομακρυνθούν από το οικογενειακό τους περιβάλλον και να έχει αυξηθεί ο ενδιαμέσος χρόνος παραμονής τους σε νοσοκομειακό περιβάλλον. Επιπλέον λόγω της έλλειψης θέσεων πολλά βρέφη εγκαταλελειμμένα ή με ακατάλληλο οικογενειακό περιβάλλον, παραμένουν στα νοσοκομεία παιδών μέχρι και οκτώ μήνες μετά την γέννησή τους, παρά το γεγονός ότι η παραμονή των βρεφών για τους πρώτους πιο δύσκολους μήνες της ζωής τους στο ακατάλληλο περιβάλλον των μονάδων νεογνών, δεν συμβάλλει στην ομαλή ψυχοκοινωνική τους ανάπτυξη.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, τα αίτια του μικρού αριθμού αναδοχών που προωθούνται από τα ιδρύματα θα ήταν λάθος, να αποδοθούν απλά στην αρνητική στάση των Διοικήσεων τους. Η αλήθεια είναι ότι το ιδρυματικό πλαίσιο στο σύνολό του δυσκολεύεται να υπερνικήσει τις ίδιες του τις αντιστάσεις και αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα μετεξέλιξης. Η αποιδυματοποίηση δεν μπορεί να γίνει διοικητικά, αλλά διαδραστικά μέσω μιας διαδικασίας, που θα περιλαμβάνει τους εργαζόμενους, οι οποίοι πρέπει να επανεκπαιδευτούν, να υπερβούν κατεστημένους επαγγελματικούς ρόλους και να εμπλακούν στις αποφάσεις των διοικήσεων των ιδρυμάτων, τις

οικογένειες βιολογικές και υποψήφιες ανάδοχες, που πρέπει να συνεργασθούν και την κοινωνία γενικότερα, που πρέπει να ευαισθητοποιηθεί ενεργητικά. Το πρόσθετο γεγονός, ότι υπάρχει ανεπάρκεια ή και παντελής έλλειψη επιστημονικού προσωπικού στα περισσότερα ιδρύματα καταδεικνύει τους κινδύνους αυτού του περιβάλλοντος για τα παιδιά και την αδυναμία τους στην υποστήριξη προγραμμάτων αναδοχής για τα παιδιά, που προστατεύουν.

Από την πλευρά του κράτους οι επιχορηγήσεις στα ιδρυμάτων δίνονται με σκοπό την κάλυψη των λειτουργικών εξόδων τους και ποτέ δεν συνδέθηκαν με την προϋπόθεση να έχουν και να εφαρμόζουν προγράμματα αποϊδρυματοποίησης. Λειτουργούν κατά συνέπεια περισσότερο στην κατεύθυνση συντήρησης της ιδρυματικής φροντίδας παρά ως κίνητρο υλοποίησης προγραμμάτων αποϊδρυματοποίησης. Αξίζει να επισημανθεί, ότι για τις δομές παιδικής προστασίας που λειτουργούν ΝΠΔ δεν υπάρχει θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας, που να καθορίζει προδιαγραφές λειτουργίας, κτιριολογικές, ασφάλειας, προσωπικού κλπ. Το 2014 εκδόθηκε η αρ Δ27/ΟΙΚ.34481/1526 (ΦΕΚ2792/Β/2014) Υπουργική Απόφαση περί αδειοδότησης και προϋποθέσεων λειτουργίας των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας, που καταργήθηκε τρεις μόλις μήνες μετά την εφαρμογή της, λόγω κυρίως των έντονων αντιδράσεων των ιδρυμάτων. Η έλλειψη κανόνων λειτουργίας των δομών παιδικής προστασίας, επιτρέπει φαινόμενα παροχής ανεπαρκών ή /και επισφαλών υπηρεσιών στα παιδιά που περιθάλπουν, κυρίως λόγω έλλειψης εκπαιδευμένου επιστημονικού προσωπικού, παρωχημένων για την παιδική προστασία αντιλήψεων και μη προώθησης προγραμμάτων αποϊδρυματοποίησης.

2.4 Ανάδοχοι γονείς

Η καταλληλότητα των ανάδοχων γονέων ερευνάται και πιστοποιείται από τις Κοινωνικές Υπηρεσίες των Περιφερειών και τα Κέντρα Κοινωνικής Πρόνοιας Περιφερειών (ΚΚΠΑ). Από την πλευρά των ανάδοχων γονέων η αναδοχή σημαίνει προσφορά εξατομικευμένης φροντίδας στο παιδί, που περιλαμβάνει φροντίδα των καθημερινών αναγκών διαβίωσης του παιδιού, ανάπτυξη του αισθήματος της ταυτότητας, ψυχοσυναισθηματική υποστήριξη και ευκαιρίες εκπαίδευσης στις κοινωνικές δεξιότητες. «Οι διάφοροι τύποι αναδοχής είναι ευνόητο ότι απαιτούν και διαφορετικούς τύπους ανάδοχων γονέων. Γι' αυτό οι ανάδοχοι μπορεί να διαφέρουν σε ιστορικό, εμπειρίες, ψυχοσύνθεση, δυνατότητες, ενδιαφέροντα, οικογενειακή κατάσταση, κίνητρα για την αναδοχή, προτιμήσεις για το παιδί. Όλοι όμως μπορούν να έχουν θετική προσφορά... εφόσον τοποθετηθεί το κατάλληλο παιδί στην οικογένειά

τους.» (Κουσίδου 1992: 37). Βασικός παράγοντας επιτυχίας της αναδοχής είναι η επάρκεια του ανάδοχου γονέα σε πρακτικό, παιδαγωγικό και συναισθηματικό επίπεδο. Στη συνέχεια η κατάλληλη προετοιμασία του, το επιτυχημένο ταίριασμα με το ανάδοχο παιδί και η συνεχής συνεργασία με την κοινωνική υπηρεσία και η στήριξη του.

Η αναδοχή στην Ελλάδα είναι ένα άμισθο λειτούργημα, ο νόμος όμως προβλέπει την οικονομική ενίσχυση των ανάδοχων γονέων για την κάλυψη των τρεχουσών αναγκών του ανηλίκου και για να ανταπεξέλθουν σε ειδικές δαπάνες θεραπειών.

2.4.1 Προϋποθέσεις καταλληλότητας ανάδοχων γονέων (άρθρο 1 του ΠΔ 86/ 2009)

Ανάδοχος γονέας μπορεί να είναι: α)Οικογένεια με γονείς που έχουν και δικά τους παιδιά β)Ζεύγος εγγάμων χωρίς παιδιά γ)Συγγενική οικογένεια του υπό τοποθέτηση ανήλικου δ)Μεμονωμένα ενήλικα άτομα με ή χωρίς παιδιά, που πληρούν τις παρακάτω προϋποθέσεις:

1. Να έχουν συμπληρώσει τουλάχιστον το 30 έτος της ηλικίας τους και να μην έχουν να υπερβεί το 60. Οι ανάδοχοι γονείς πρέπει ακόμη να είναι μεγαλύτεροι από τον ανήλικο τουλάχιστον κατά 18 έτη αλλά όχι περισσότερα από 50.
2. Οι ανάδοχοι γονείς και όσοι συνοικούν με αυτούς πρέπει να έχουν καλή ψυχική, σωματική και διανοητική υγεία, ιδίως μάλιστα να μην πάσχουν από χρόνια μεταδοτικά νοσήματα.
3. Οι ανάδοχοι γονείς και όσοι συνοικούν με αυτούς να μην έχουν καταδικασθεί τελεσίδικα ή να μην εκκρεμεί σε βάρος τους ποινική δίωξη για αδικήματα που επισύρουν έκπτωση από την γονική μέριμνα σύμφωνα με το άρθρο 1537 του Αστικού Κώδικα καθώς και όσα προβλέπονται από την νομοθεσία περί ναρκωτικών και περί εμπορίας ανθρώπων και οργάνων.
4. Να έχουν αποδεδειγμένα τη δυνατότητα να καλύψουν τα βασικά έξοδα διατροφής, μόρφωσης και ιατρικής περίθαλψης του αναδεχόμενου τέκνου, διαθέτοντας οικονομικούς πόρους και καταβάλλοντας προσωπικές φροντίδες.
5. Να κριθούν κατάλληλοι, μετά από έλεγχο των δικαιολογητικών τους και την κοινωνική έρευνα που θα διενεργηθεί, για να αναλάβουν την αναδοχή ενός παιδιού.

2.4.2. Προσέλκυση ανάδοχων γονέων

Παρά τον έντονα παιδοκεντρικό χαρακτήρα της κοινωνίας μας, η εξεύρεση ανάδοχων γονέων είναι ένα δύσκολο εγχείρημα. Οι αλλαγές στο ρόλο της γυναίκας, η έξοδος της γυναίκας στο χώρο εργασίας, η έλλειψη χρόνου και χρημάτων, οι αλλαγές στη δομή της ελληνικής οικογένειας και ο σύγχρονος τρόπος ζωής αποτελούν αιτίες απροθυμίας

των οικογενειών να γίνουν ανάδοχοι. Άλλωστε όλα τα προγράμματα παιδικής προστασίας, που για την εφαρμογή τους απαιτούν ενεργητική συμμετοχή της κοινωνίας, είναι δύσκολα στην εφαρμογή τους, πολύ δε περισσότερο, όταν η ζητούμενη συμμετοχή δεν είναι η περιστασιακή βοήθεια ή στήριξη ενός ανηλίκου, αλλά η απόφαση να γίνει κάποιος ανάδοχος γονέας. Να αναπληρώσει δηλαδή για μικρό ή μεγάλο διάστημα τη φυσική οικογένεια ενός ανηλίκου σε μια δύσκολη περίοδο της ζωής του, να προσφέρει συναισθηματική στήριξη και ασφάλεια, να αντιμετωπίσει σε πολλές περιπτώσεις την δύσκολη και προκλητική συμπεριφορά του ανηλίκου και ταυτόχρονα, όταν δεν παραβλάπτονται ουσιώδη συμφέροντα του ανηλίκου, να διευκολύνει την επαφή του με την φυσική οικογένεια.

Η έλλειψη επαρκούς ενημέρωσης των πολιτών για το θεσμό της αναδοχής αποτελεί μια δεύτερη αιτία. Η εμπορευματοποίηση και ο επιφανειακός τρόπος, που τα Μ.Μ.Ε. καλύπτουν τις περισσότερες φορές ευαίσθητα κοινωνικά θέματα όπως η αναδοχή, με δραματοποιημένο και συγκινησιακό φορτίο, δεν αποτελούν τον ενδεδειγμένο τρόπο ενημέρωσης των πολιτών. Στην προσπάθεια προσέλκυσης ανάδοχων γονέων θα πρέπει να ενεργοποιηθούν όλοι οι διαθέσιμοι πόροι με τήρηση των αρχών της κοινωνικής εργασίας και οριοθετημένη χρήση της τεχνολογίας. Νέες μορφές επικοινωνίας, όπως η δημιουργία σχετικών ιστοσελίδων στους διαδικτυακούς τόπους των φορέων υλοποίησης της αναδοχής (ιδρύματα) και των φορέων εποπτείας της αναδοχής (περιφέρειες), συντονισμένες πανελλαδικές δράσεις ευαισθητοποίησης των πολιτών, δημιουργία τηλεοπτικών σποτ για την αναδοχή, και θεματικές εκπομπές μπορούν να συμβάλουν στην ανάπτυξη του θεσμού.

Θα πρέπει να ευαισθητοποιηθεί ενεργητικά η κοινότητα για τα προβλήματα των παιδιών στα ιδρύματα και να συνειδητοποιήσει τα οφέλη της ανατροφής των παιδιών από ανάδοχοι οικογένειες, για την ίδια την κοινωνία. Οι ευαισθητοποιημένοι πολίτες στην συνέχεια μπορούν να αποτελέσουν ομάδα πίεσης, γιατί για να υπάρξει η όποια αλλαγή, θα πρέπει να υπάρξει διεκδίκηση και άσκηση κοινωνικής πίεσης στη πολιτική εξουσία προκειμένου να ασχοληθεί ουσιαστικά με το θεσμό της αναδοχής και να υποστηρίξει με πολιτικές την εφαρμογή του. Κατάλληλη ομάδα στόχου στους οποίους κατ' αρχήν μπορούμε να εστιάσουμε τις προσπάθειές μας είναι οι ευαισθητοποιημένοι πολίτες που έρχονται σε επαφή με τα ιδρύματα παιδικής προστασίας ως εθελοντές ή για παροχή βοήθειας.

2.4.3. Προετοιμασία ανάδοχων γονέων και στήριξη

«Η προσδοκία από τους ανάδοχους γονείς είναι ότι θα προσφέρουν στο παιδί αγάπη, φροντίδα, αξιόπιστες και σταθερές σχέσεις και κατάλληλα ερεθίσματα ώστε να

προάγουν τη σωματική, συναισθηματική, κοινωνική και νοητική του ανάπτυξη. Μερικές φορές επίσης θα πρέπει να βοηθήσουν το παιδί να ξεπεράσει πιθανά προβλήματα και δυσκολίες. Οι ανάδοχοι γονείς οφείλουν να φροντίζουν και να αγαπούν το παιδί σαν δικό τους, αλλά συγχρόνως να μη δεθούν πολύ μαζί του, διότι κάποια μέρα θα επιστρέψει στην οικογένειά του.» (Triseliotis & Κουσίδου 1989: 178). Θεωρητικά και πρακτικά λοιπόν ζητάμε δύσκολα και αντιφατικά πράγματα από τους γονείς. Όλες αυτές οι παροχές υλικές και συναισθηματικές στο παιδί μιας άλλης οικογένειας είναι ανέφικτες χωρίς ουσιαστικές και σε βάθος σχέσεις με το ανάδοχο παιδί.

Η επιλογή του κατάλληλου γονέα για το συγκεκριμένο παιδί σύμφωνα με τις ανάγκες του και η προετοιμασία του ανάδοχου γονέα αποτελούν προϋποθέσεις πετυχημένης αναδοχής. Συνδέεται με σαφείς στόχους για κάθε τύπο αναδοχής, διασαφήνιση του ρόλου των ανάδοχων γονέων, των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων τους και των σχέσεων τους με την βιολογική οικογένεια και τον φορέα εποπτείας της αναδοχής. Οι επιλογές των ίδιων των αναδόχων για συγκεκριμένο τύπο αναδοχής, για συγκεκριμένες ηλικίες παιδιών και οι δυνατότητές τους να αντιμετωπίσουν και να χειριστούν προβλήματα συμπεριφοράς και δυσκολίες παιδιών πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη ώστε να αποφεύγονται ανεπιτυχείς τοποθετήσεις παιδιών και καταστάσεις απογοητεύσεων και ματαιώσεων. Η επιτυχία της αναδοχής εξαρτάται επίσης από την στάση των ανάδοχων γονέων προς τους βιολογικούς. Πολλοί θεωρούν ότι οι βιολογικοί γονείς αναστατώνουν το παιδί και ότι είναι καλύτερα, να παραμένουν μακριά του. «Αυτή η στάση όμως δεν αναγνωρίζει ότι πολλά παιδιά, ακόμα και όταν αποχωρίζονται η απορρίπτονται από τους γονείς τους, σκέπτονται θετικά γι' αυτούς και είναι πρόθυμα να τους δουν με επιείκεια. Όσο πιο ανταγωνιστικοί είναι οι ανάδοχοι γονείς προς τους φυσικούς, τόσο το παιδί θα τους νοσταλγεί κρυφά ή θα έχει εξωπραγματικές θετικές φαντασιώσεις γι' αυτούς.» (Triseliotis & Κουσίδου 1989: 212)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο–Αρμοδιότητα Περιφερειών στην υλοποίηση του θεσμού της αναδοχής ανηλίκων

3.1 Κοινωνική εργασία στην αναδοχή ανηλίκων – Αρμοδιότητες Περιφέρειας

Η προηγηθείσα παρουσίαση των κύριων σημείων του θεσμού της αναδοχής ανηλίκων αναδεικνύει πλήθος ευαίσθητων δεδομένων, επιλογών για την υπηρετήση του συμφέροντος του παιδιού και του εύρους της κοινωνικής εργασίας με όλα τα πρόσωπα της αναδοχής. Η πολυμορφία και ευελιξία της αναδοχής αποτελεί το δυνατό σημείο του θεσμού, αφού μπορεί να καλύψει ποικίλες ανάγκες παιδιών και να αξιοποιήσει διάφορες δυνατότητες ανάδοχων γονέων και ταυτόχρονα το αδύνατο σημείο του, γιατί προκαλεί πολλές αβεβαιότητες. Η αναδοχή εμπεριέχει πολλαπλές απαιτήσεις για τους επαγγελματίες αλλά και περιορισμούς. Στο πλαίσιο υλοποίησής της αναπτύσσονται πολύπλοκες σχέσεις και διεργασίες, που ο επαγγελματίας πρέπει να διαχειρισθεί. Απαιτεί διαθεσιμότητα του κοινωνικού λειτουργού, που εποπτεύει την αναδοχή ανά πάσα στιγμή, οργανωμένη, υπεύθυνη και συστηματική κοινωνική εργασία.

«Η δεοντολογία της κοινωνικής εργασίας διέπεται διεθνώς από τις αρχές της ισοτιμίας, της δικαιοσύνης, της αυτονομίας και της ωφέλειας. Η εφαρμογή των αρχών αυτών από κοινού με τις αρχές που επιβάλλει η νομοθεσία και οι διεθνείς συμβάσεις για την αναδοχή απαιτεί και συνεπάγεται την ανάπτυξη ενός ολιστικού μοντέλου παρέμβασης με αυστηρή τήρηση της επαγγελματικής δεοντολογίας.» (Καλλινικάκη 2001: 165). Ο κοινωνικός λειτουργός κατ' αρχήν πρέπει να έχει άριστη γνώση του θεσμικού πλαισίου της αναδοχής και των διαδικασιών εφαρμογής της, βεβαιότητα για την φιλοσοφία και τους σκοπούς της αναδοχής.

Συγκεκριμένα οι αρμοδιότητες των Κοινωνικών Υπηρεσιών των Περιφερειών στην εφαρμογή του θεσμού της αναδοχής είναι:

1) Η διεξαγωγή κοινωνικής έρευνας για την καταλληλότητα των υποψήφιων ανάδοχων γονέων. Η αξιολόγηση των ανάδοχων γονέων, ως προς την καταλληλότητα τους, είναι ένα από τα πιο σημαντικά έργα του κοινωνικού λειτουργού. Γίνεται με ατομικές συνεντεύξεις, από κοινού των συζύγων και των συνοικούντων μ' αυτούς μελών της οικογένειας. Στην κοινωνική έρευνα εξετάζεται το ιστορικό των συζύγων, η προσωπικότητα, η εκπαίδευση, τα κίνητρα της αναδοχής, οι προσδοκίες από το παιδί, η οικογενειακή ζωή, η οικονομική κατάσταση, οι κοινωνικές σχέσεις της οικογένειας κλπ. Τα κίνητρα και οι προσδοκίες των ανάδοχων γονέων πρέπει να ανταποκρίνονται

στον τύπο της αναδοχής και στον σκοπό τοποθέτησης του συγκεκριμένου παιδιού στην οικογένειά τους. Κυρίως στις περιπτώσεις άτεκνων ζευγαριών, για να προλαμβάνονται καταστάσεις διάψευσης προσδοκιών και αισθήματα ματαίωσης, θα πρέπει να καθίσταται σαφές από την αρχή, ότι η αναδοχή δεν αποτελεί έμμεσο τρόπο υιοθεσίας.

2) Η διενέργεια ταχύρρυθμων προγραμμάτων εκπαίδευσης των ανάδοχων και προγραμμάτων συνεχιζόμενης εκπαίδευσης, (άρθρο 7 ΠΔ86/2009). Η πρακτική έχει καταδείξει ότι η καλή ενημέρωση και συμβουλευτική των ανάδοχων γονέων κατά το στάδιο αξιολόγησής τους δεν αρκεί για την προετοιμασία τους στο ρόλο που καλούνται να αναλάβουν. Η διενέργεια προγραμμάτων εκπαίδευσης και με επιστήμονες ειδικοτήτων, που δεν υπηρετούν στις Περιφέρειες είναι απαραίτητη και με πολλαπλά οφέλη για τους υποψήφιους ανάδοχους γονείς. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Πολιτεία μέχρι σήμερα δεν έχει καθορίσει το περιεχόμενό τους και τα διαδικαστικά θέματα υλοποίησής τους.

Το πιλοτικό πρόγραμμα που εφαρμόζεται από την Περιφέρεια Αττικής περιλαμβάνει τα ακόλουθα πεδία εκπαίδευσης, τα περισσότερα με βιωματικά εργαστήρια: Η ένταξη του αναδεχόμενου στο περιβάλλον της ανάδοχης οικογένειας - Τεκμήρια ζωής του αναδεχόμενου – Συνεργασία με τον κοινωνικό λειτουργό για πρόληψη εμποδίων και μετατροπή τους σε δυνατότητες – Πιθανοί τρόποι πρόσδεσης του αναδεχόμενου – Η σημασία του μηχανισμού αυτοκαταγραφής και αυτορρύθμισης στην ανάπτυξη του ανάδοχου παιδιού - Δημιουργία ασφαλούς περιβάλλοντος - Υποστήριξη της ανάπτυξης μέσω της καθημερινής αλληλεπίδρασης – Δικαιώματα και υποχρεώσεις του παιδιού απέναντι στους ανάδοχους και φυσικούς γονείς - Διατήρηση και οριοθέτηση σχέσης ανάδοχου παιδιού με την φυσική οικογένεια. - Ευαίσθητα ζητήματα και συγκρουσιακές καταστάσεις κλπ.

3) Η δημιουργία ειδικού μητρώου αναδοχής (άρθρο 6 ΠΔ 86/2009) και

4) Η εποπτεία της αναδοχής που αφορά τους ανήλικους των οποίων η επιτροπεία έχει ανατεθεί σε ΝΠΙΔ μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα και περιλαμβάνει: α) επισκέψεις μια φορά το μήνα (και εκτάκτως) για έλεγχο διαβίωσης και ανατροφής αναδεχόμενου, β) καταβολή μηνιαίας οικονομικής ενίσχυσης, γ) συμβουλευτική βοήθεια και στήριξη για την καλύτερη δυνατή προσαρμογή του παιδιού- ανάδοχων γονέων και δ) άμεση αντιμετώπιση επειγουσών περιπτώσεων που αφορούν τον ανήλικο ευθύς μόλις ειδοποιηθεί από τον ανάδοχο γονέα ή τρίτο (άρθρο 5 ΠΔ 86/2009).

Η εποπτεία της αναδοχής και η στήριξη της ανάδοχης οικογένειας μετά την τοποθέτηση του παιδιού είναι από τα σημαντικότερα αντικείμενα κοινωνικής εργασίας για την επιτυχία της αναδοχής. Ο κοινωνικός λειτουργός καλείται να προασπίσει τα

δικαιώματα του παιδιού και ταυτόχρονα να διατηρήσει ισορροπίες και να βοηθήσει στην ανάπτυξη δεσμών μεταξύ των τριών μερών στην αναδοχή. Για τα μικρότερα παιδιά η προσαρμογή είναι πιο εύκολη. Με τα μεγαλύτερα παιδιά που διακατέχονται από φόβο, ανασφάλεια για το μέλλον και «σύγκρουση αφοσίωσης» ανάμεσα στους θετούς και φυσικούς γονείς, ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει να δημιουργήσει σχέσεις εμπιστοσύνης, ώστε να τα βοηθήσει στη διαχείριση των πολλών και αντιφατικών συναισθημάτων και στην προσαρμογή τους στην ανάδοχη οικογένεια.

Οι ανάδοχοι γονείς μετά την τοποθέτηση του παιδιού θεωρούνται και αντιμετωπίζονται ως συνεργάτες των κοινωνικών υπηρεσιών. Η στήριξη τους αποτελεί βασική υποχρέωση του φορέα εποπτείας. Στο στάδιο ένταξης του παιδιού και προσαρμογής της οικογένειας η συνεργασία του κοινωνικού λειτουργού με κατ' οίκον επισκέψεις ή στο γραφείο είναι πιο συχνές και στη συνέχεια καθορίζονται ανάλογα με τις ανάγκες. Η στήριξη των ανάδοχων γονέων περιλαμβάνει ενθάρρυνση και αναγνώριση του έργου που επιτελούν, συμβουλευτική στα θέματα συμπεριφοράς του παιδιού και των σχέσεων στην οικογένεια, υποστήριξη στην αντιμετώπιση απροβλέπτων καταστάσεων και στήριξη στις συχνές περιπτώσεις όπου αισθάνονται απογοήτευση, ψυχική κόπωση, ανεπάρκεια, αποδιοργάνωση κλπ. Αξίζει να σημειωθεί ότι υπάρχει μέχρι και σήμερα αδυναμία καταβολής από τις Περιφέρειες της οικονομικής ενίσχυσης στην ανάδοχη οικογένεια και των άλλων παροχών που δικαιούται το παιδί, λόγω μη έκδοσης από την Πολιτεία της προβλεπόμενης στο ΠΔ 86/2009 ΚΥΑ, παρά το γεγονός ότι κάποιες Περιφέρειες προέβλεψαν σχετική πίστωση στον προϋπολογισμό τους, ώστε να καλύψουν από ίδιους πόρους την δαπάνη του προγράμματος.

3.2. Σχέσεις ιδρυμάτων και Κοινωνικών Υπηρεσιών Περιφερειών

Αναμφισβήτητα ένας από τους κύριους λόγους υπολειτουργίας της αναδοχής στην Ελλάδα είναι η εκτεταμένη χρησιμοποίηση της ιδρυματικής φροντίδας. Η επιλογή αυτή, εκτός των άλλων, υποκρύπτει α) φόβους του προσωπικού των ιδρυμάτων, ότι προγράμματα αποϊδρυματοποίησης μπορεί να συνεπάγονται απώλεια θέσεων εργασίας και εργασιακών κεκτημένων και β) ανεπάρκειες των κοινωνικών υπηρεσιών των Περιφερειών να υποστηρίξουν προγράμματα αποϊδρυματοποίησης, που σίγουρα απαιτούν περισσότερη κινητοποίηση, υπευθυνότητα και εγρήγορση.

Μέχρι σήμερα η ουσιαστική συνεργασία ιδρυμάτων και κοινωνικών υπηρεσιών των Περιφερειών στην υλοποίηση του θεσμού της αναδοχής ήταν ανύπαρκτη. Τα ιδρύματα παραπέμπουν υποψήφιους ανάδοχους γονείς για καταλληλότητα στις Περιφέρειες και τοποθετούν στη συνέχεια τα παιδιά ενημερώνοντας την Περιφέρεια προκειμένου να

ασκήσει εποπτεία της αναδοχής. Αυτή η «τύποις» συνεργασία αποτελεί έναν από τους λόγους υπολειτουργίας του θεσμού.

Η κινητοποίηση το τελευταίο διάστημα των επαγγελματιών κρατικών φορέων, ιδρυμάτων και εισαγγελικών λειτουργών που εμπλέκονται στο θεσμό της αναδοχής για εξεύρεση σχημάτων συνεργασίας, ξεπεράσματος κενών και δυσλειτουργιών του θεσμικού πλαισίου, αποτελεί μια αισιόδοξη εικόνα. Οι πρωτοβουλίες αυτές, που κύριο στόχο έχουν την τοποθέτηση παιδιών σε ανάδοχες οικογένειες, χωρίς την προηγούμενη τοποθέτηση τους σε ίδρυμα, απαιτούν την διαρκή και ουσιαστική συνεργασία κοινωνικών υπηρεσιών και ιδρυμάτων για όλο το χρόνο της αναδοχής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο – Ερευνητική διαδικασία

4.1 Μεθοδολογία έρευνας

Η κοινωνιολογική έρευνα είναι μια προσπάθεια αναπαράστασης της κοινωνικής πραγματικότητας, που αποσκοπεί στην κατανόηση του υπό διερεύνηση θέματος.

Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της παρούσας πτυχιακής εργασίας αφορά στις αιτίες υποτυπώδους λειτουργίας της αναδοχής ανηλίκων στην Ελλάδα. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στην Διεύθυνση κοινωνικής μέριμνας και στις επτά Διευθύνσεις υγείας και κοινωνικής μέριμνας της Περιφέρειας Αττικής, υπηρεσίες αρμόδιες σε θέματα αναδοχής ανηλίκων. Μέσα από τις απόψεις και την εμπειρία των κοινωνικών λειτουργών της Περιφέρειας Αττικής, σκοπό έχει να εντοπίσει και να αναδείξει τους παράγοντες υπολειτουργίας του θεσμού της αναδοχής ανηλίκων στην Ελλάδα. Οι παράγοντες αυτοί θα μπορούσαν να ληφθούν υπόψη στην διαμόρφωση ενός βελτιωμένου θεσμικού και λειτουργικού πλαισίου υλοποίησης αναδοχής στη χώρα μας.

4.2 Ερευνητική υπόθεση

Η αναγνώριση των αρνητικών συνεπειών της ιδρυματοποίησης στην κοινωνική και ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών έχει αναδείξει διεθνώς την ανάγκη υποστήριξης εναλλακτικών μορφών παιδικής προστασίας, όπως η αναδοχή. Ο θεσμός της αναδοχής ανηλίκων αν και προκρίνεται νομοθετικά και τεκμηριώνεται επιστημονικά ως ο καταλληλότερος για την προστασία των παιδιών, που στερούνται ή απομακρύνονται από το οικογενειακό τους περιβάλλον για διάφορους λόγους, στην Ελλάδα υπολειτουργεί.

4.3 Ερευνητικά ερωτήματα

Τα ερευνητικά ερωτήματα, που τίθενται στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης, θα μπορούσαν να χωριστούν σε τρεις κατηγορίες, που αφορούν:

A) στο κατά πόσο ευθύνεται η αδράνεια της Πολιτείας να υποστηρίξει ένα επαρκές θεσμικό και λειτουργικό πλαίσιο αναδοχής, να υποστηρίξει ολοκληρωμένες πολιτικές παιδικής προστασίας, να υποστηρίξει πανελλαδικά προγράμματα προσέλκυσης ανάδοχων οικογενειών και να χρηματοδοτήσει προγράμματα αναδοχής.

B) στο κατά πόσο η απροθυμία ατόμων / οικογενειών να γίνουν ανάδοχοι γονείς οφείλεται στην έλλειψη επαρκούς ευαισθητοποίησης για το θεσμό της αναδοχής και διαμόρφωσης αντίστοιχης κουλτούρας, στην έλλειψη θεσμοθετημένων κινήτρων για

τους υποψήφιους ανάδοχους γονείς και στον σύγχρονο τρόπο ζωής, που απουσιάζει σε μεγάλο βαθμό η αλληλέγγυα κοινωνική στάση.

Γ) στο κατά πόσο η μη επαρκής ενεργοποίηση των κοινωνικών υπηρεσιών των Περιφερειών στην προώθηση του θεσμού της αναδοχής οφείλεται στην υποστελέχωση τους και στην απουσία προγραμμάτων μετεκπαίδευσης των κοινωνικών λειτουργών, στην απουσία συνεργασιών και συντονισμού στα θέματα αναδοχής και στην έλλειψη εθνικών προδιαγραφών και πρωτόκολλων διαδικασιών στα θέματα καταλληλότητας και εποπτείας της αναδοχής.

Κάποια επιμέρους ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας εργασίας αφορούν: α) στην ποιότητα υλοποίησης της αναδοχής σήμερα ως προς την προετοιμασία, πλαισίωση και στήριξη των ανάδοχων γονέων και β) στην στάση των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας να προωθήσουν και να υποστηρίξουν προγράμματα αποϊδρυματοποίησης των παιδιών, που προστατεύουν.

4.4 Μέθοδος: Ποσοτική έρευνα

Η μέθοδος, που επιλέχτηκε στην παρούσα εργασία για να συστηματοποιήσει και να διασφαλίσει έγκυρα και αξιόπιστα δεδομένα είναι η ποσοτική. Η πλειοψηφία των εμπειρικών διερευνήσεων είναι ποσοτικές. Σκοπός της ποσοτικής έρευνας είναι η εύρεση σχέσεων μεταξύ διαφόρων παραγόντων, με στατιστικές μεθόδους, και αριθμητικά δεδομένα. Η ποσοτική έρευνα προϋποθέτει την ύπαρξη συγκεκριμένης θεωρίας και την διατύπωση υποθέσεων βάση θεωρίας, που τίθενται σε έλεγχο με την έρευνα. Οι υποθέσεις διαμορφώνονται από πριν και προσδιορίζουν τα στοιχεία, που θα συλλεχθούν.

Για την καλύτερη διερεύνηση των σκοπών της παρούσας εργασίας και των ερευνητικών ερωτημάτων χρησιμοποιήθηκε η συνέντευξη με χρήση ερωτηματολογίου.

Οι θεματικές διερεύνησης των απόψεων των κοινωνικών λειτουργών αφορούσαν:

- i. Τα ατομικά στοιχεία των ερωτώμενων
- ii. Τα κριτήρια καταλληλότητας των ανάδοχων γονέων
- iii. Τα κίνητρα των υποψήφιων ανάδοχων γονέων
- iv. Τους παράγοντες υπολειτουργίας της αναδοχής ανηλίκων στην Ελλάδα, που σχετίζονται με την αδράνεια της πολιτείας.
- v. Τους λόγους απροθυμίας των πολιτών να γίνουν ανάδοχοι γονείς
- vi. Τους λόγους μη επαρκούς ενεργοποίησης των κοινωνικών υπηρεσιών της Περιφέρειας στην προώθηση του θεσμού της αναδοχής

vii. Το αν σήμερα μέσω της υλοποιούμενης μικρής κλίμακας αναδοχής διασφαλίζεται το συμφέρον του ανήλικου

viii. Τις προτάσεις τους για την διεύρυνση του θεσμού της αναδοχής

Για τους έξι πρώτους θεματικούς άξονες χρησιμοποιήθηκαν ερωτήσεις διαβαθμισμένης κλίμακας, κλειστού τύπου. Η προτίμηση κλειστού τύπου ερωτήσεων εδράστηκε στο γεγονός, ότι απαιτούν λιγότερο χρόνο συμπλήρωσης και διευκολύνουν την κωδικοποίηση και επεξεργασία τους. Ωστόσο επειδή περιορίζουν την ελευθερία των απαντήσεων, συμπεριλήφθηκαν δύο ερωτήσεις ανοιχτού τύπου, που δίνουν την δυνατότητα στους ερωτώμενους, να απαντήσουν περισσότερο ελεύθερα και αυθόρμητα. Η επεξεργασία των στοιχείων έγινε στα προγράμματα excel και word. Στις ανοιχτού τύπου ερωτήσεις, επειδή τα δεδομένα ήταν ποιοτικά, η επεξεργασία έγινε με την μέθοδο ανάλυσης περιεχομένου.

4.5 Συλλογή δεδομένων –Κυριότερες δυσκολίες

Προηγήθηκε πιλοτική έρευνα και εφαρμογή της έρευνας με σκοπό τον εντοπισμό προβλημάτων επικοινωνίας, την καταγραφή παρατηρήσεων από τα υποκείμενα της έρευνας και την καλύτερη διαμόρφωση των προκαθορισμένων απαντήσεων στις κλειστές ερωτήσεις του τελικού ερωτηματολογίου. Στις συνεντεύξεις χρησιμοποιήθηκε η τεχνική της ηχογράφησης και της χρήσης σημειώσεων για τις ερωτήσεις ανοιχτού τύπου. Πραγματοποιήθηκαν τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο, τόπος διεξαγωγής των συνεντεύξεων ήταν ο εργασιακός χώρος και ο μέσος χρόνος υλοποίησης της συνέντευξης ήταν τα 30-40 λεπτά.

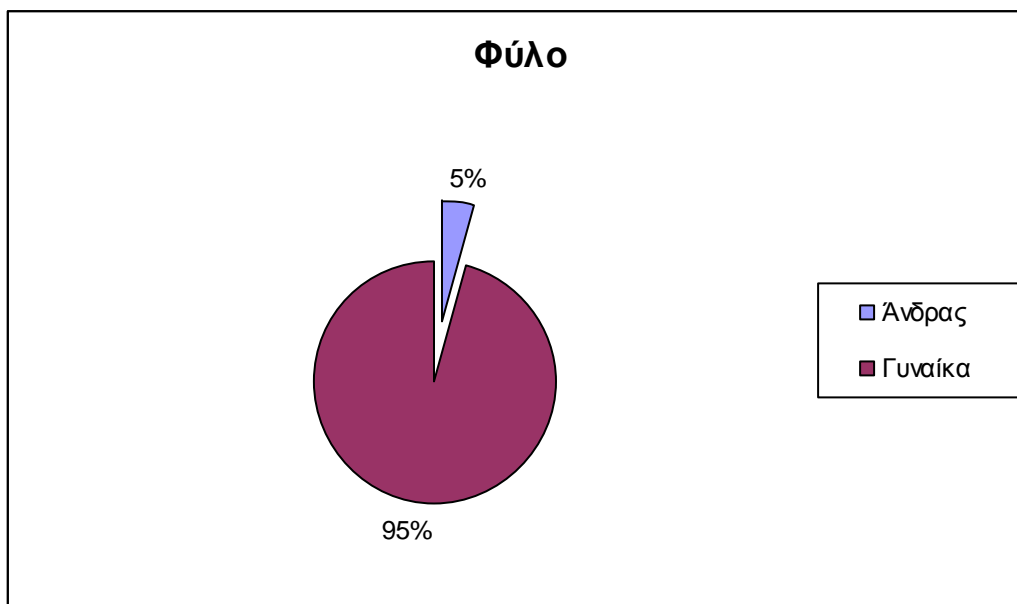
Οι κυριότερες δυσκολίες της έρευνας αφορούσαν στο χρόνο, που οι κοινωνικοί λειτουργοί είχαν στη διάθεση τους να ανταποκριθούν, εξαιτίας του φορτωμένου προγράμματος τους, και στο χρόνο πραγματοποίησης της έρευνας κατά τους μήνες αδειών των υπαλλήλων λόγω καλοκαιρινών διακοπών. Η επαγγελματική ιδιότητα της ερευνήτριας, ως εργαζόμενης στην κοινωνική υπηρεσία, το υπάρχον κλίμα εμπιστοσύνης και οι κοινοί κώδικες επικοινωνίας, λειτούργησαν θετικά στο να ανταποκριθούν οι συνεντευξιζόμενοι στην έρευνα. Σε σύνολο 28 κοινωνικών λειτουργών, που υπηρετούν στην Περιφέρεια Αττικής, συμμετείχαν στην έρευνα οι 22.

4.6 Αποτελέσματα έρευνας

Τα αποτελέσματα της έρευνας μετά την μελέτη και επεξεργασία των ερωτηματολογίων, παρουσιάζονται παρακάτω :

Ερώτημα 1: Φύλο

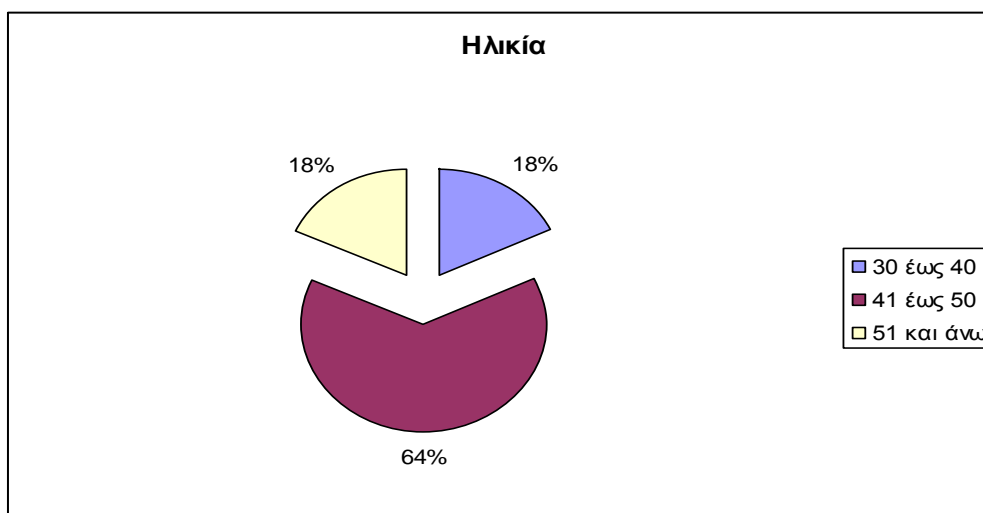
Φύλο		
Απαντήσεις	Συχνότητα	Ποσοστό
Άνδρας	1	4,5
Γυναίκα	21	95,5
Σύνολο	22	100

Από τον παραπάνω πίνακα παρατηρείται αυξημένη αριθμητική υπεροχή των γυναικών στις κοινωνικές υπηρεσίες της Περιφέρειας σε ποσοστό 95%, σύνηθες φαινόμενο στο χώρο των κοινωνικών υπηρεσιών.

Ερώτημα 2: Ηλικία

Ηλικία		
Απαντήσεις	Συχνότητα	Ποσοστό
30 έως 40	4	18
41 έως 50	14	64
51 και άνω	4	18
Σύνολο	22	100

Από το παραπάνω γράφημα φαίνεται στατιστικά ότι η ηλικιακή κατηγορία 41 έως 50 συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό των κοινωνικών λειτουργών της Περιφέρειας. Εξηγείται από το γεγονός ότι τα τελευταία 10 χρόνια δεν έχουν γίνει νέες προσλήψεις στις Περιφέρειες και το γεγονός ότι κοινωνικοί λειτουργοί με περισσότερα χρόνια υπηρεσίας προτίμησαν μετά το 2010 την συνταξιοδότηση, για να αποφύγουν την αύξηση των ορίων συνταξιοδότησης

Ερώτημα 3: Επίπεδο εκπαίδευσης

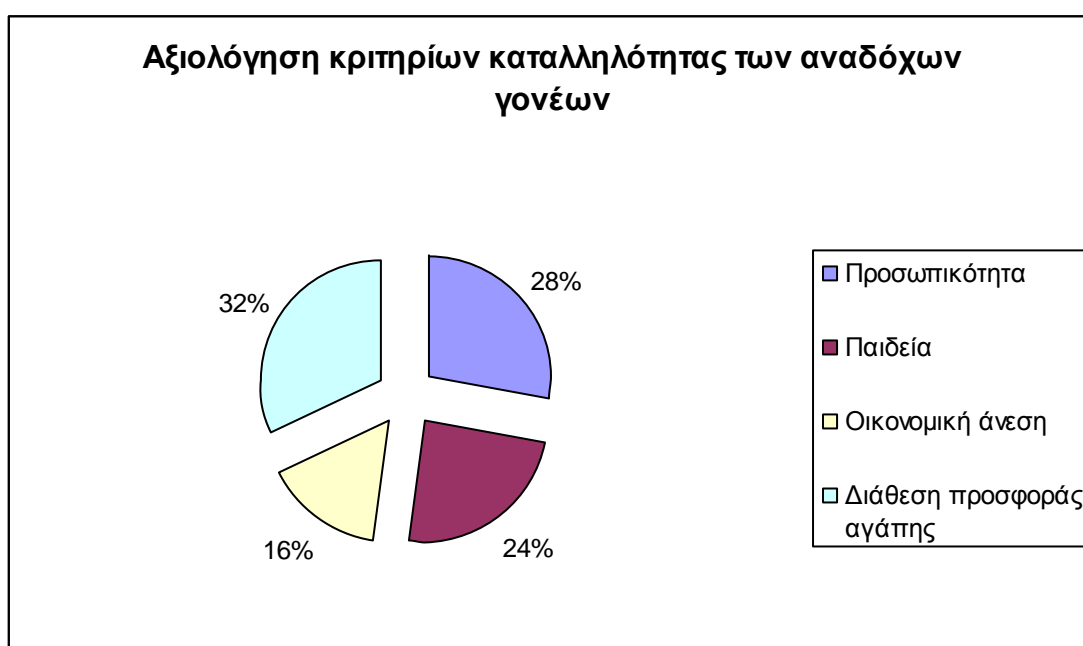
Επίπεδο Εκπαίδευσης		
Απαντήσεις	Συχνότητα	Ποσοστό
Πτυχίο κοινωνικού λειτουργού ΤΕ	22	100
Πτυχίο κοινωνικού λειτουργού ΠΕ	0	0
Μεταπτυχιακός τίτλος σπουδών	5	23

Ο παραπάνω πίνακας παρουσιάζει το μορφωτικό επίπεδο των συμμετεχόντων στην έρευνα. Παρατηρείται έλλειψη κοινωνικών λειτουργών πανεπιστημιακής εκπαίδευσης και σχετικά χαμηλό ποσοστό κατόχων μεταπτυχιακού διπλώματος.

Ερώτημα 4: Αξιολόγηση κριτηρίων καταλληλότητας των ανάδοχων γονέων

Αξιολόγηση κριτηρίων καταλληλότητας των ανάδοχων γονέων		
Απαντήσεις	Βαθμός Αξιολόγησης	Ποσοστό
Προσωπικότητα	88	28
Παιδεία	74	24
Οικονομική άνεση	50	16
Διάθεση προσφοράς αγάπης	100	32
Σύνολο	312	100

Από τον παραπάνω πίνακα προκύπτει ότι η διάθεση προσφοράς αγάπης αξιολογείται ως το σημαντικότερο κριτήριο για την καταλληλότητα υποψήφιου ανάδοχου γονέα με ποσοστό 32%. Αντίθετα η οικονομική άνεση του υποψήφιου συνεκτιμάται σε ποσοστό μόλις 16%.

Ερώτημα 5. Αξιολόγηση κινήτρων των ανάδοχων γονέων

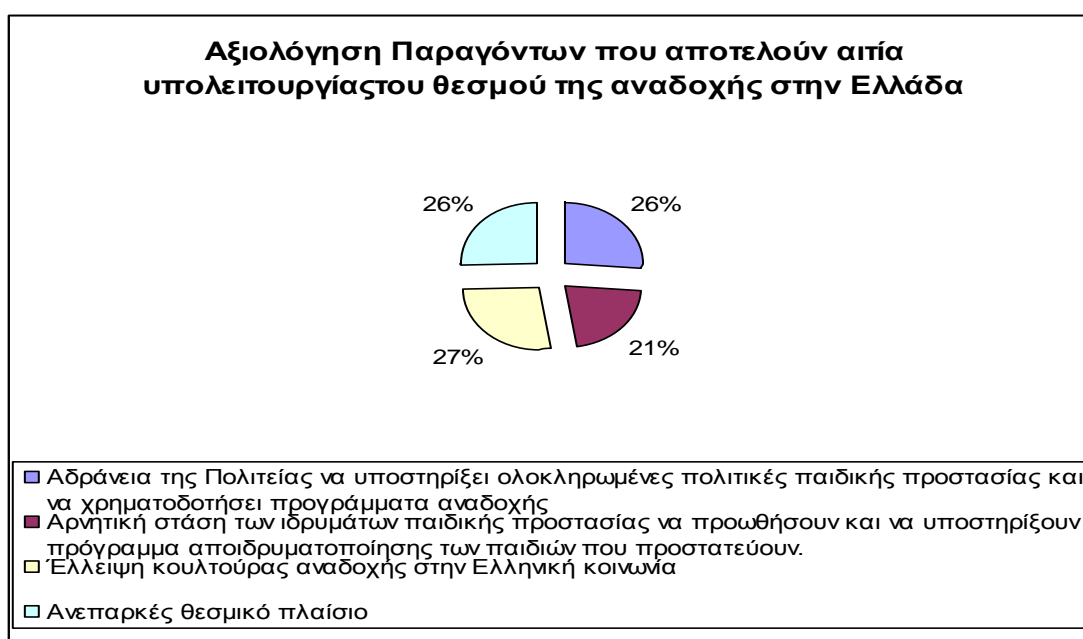
Αξιολόγηση κινήτρων των ανάδοχων γονέων		
Απαντήσεις	Βαθμός Αξιολόγησης	Ποσοστό
Η διάθεση προσφοράς αγάπης και στήριξης στα παιδιά	91	32
Η προσωπική και οικογενειακή ολοκλήρωση	80	28
Αποβλέπουν στο να καταλήξει η αναδοχή σε υιοθεσία	70	25
Απόκτηση ενός σκοπού και μιας απασχόλησης που δεν συνεπάγεται μακροχρόνια δέσμευση	44	15
Σύνολο	285	100

Τα κίνητρα των ανάδοχων γονέων συνειδητά και ασυνείδητα είναι πολύπλοκα και αφορούν ατομικές και κοινωνικές τους ανάγκες. Η διερεύνησή τους από τους κοινωνικούς λειτουργούς είναι σημαντική, γιατί καθορίζουν την επιτυχία της αναδοχής και δείχνουν τι επιδιώκουν οι υποψήφιοι ανάδοχοι γονείς. Από το παραπάνω γράφημα φαίνεται, ότι οι ερωτώμενοι έχουν καταλήξει εμπειρικά στο συμπέρασμα ότι συνηθέστερο κίνητρο αναδοχής αποτελεί η διάθεση προσφοράς αγάπης και στήριξης στα παιδιά. Προβληματισμό προκαλεί η διαπίστωση των ερωτώμενων κοινωνικών λειτουργών, ότι σε ποσοστό 25%, οι υποψήφιοι ανάδοχοι γονείς, αποβλέπουν στο να καταλήξει η αναδοχή σε υιοθεσία.

Ερώτημα 6. Αξιολόγηση παραγόντων που αποτελούν αιτία υπολειτουργίας του θεσμού της αναδοχής στην Ελλάδα:

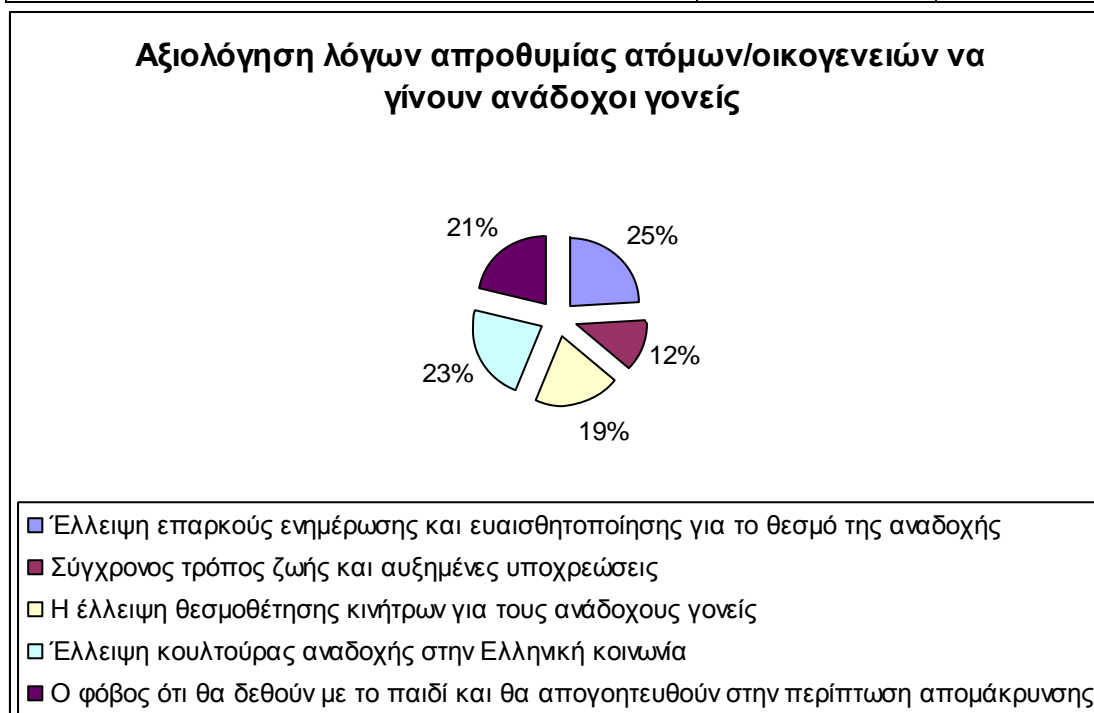
Αξιολόγηση παραγόντων που αποτελούν αιτία υπολειτουργίας του θεσμού της αναδοχής στην Ελλάδα		
Απαντήσεις	Βαθμός Αξιολόγησης	Ποσοστό
Αδράνεια της Πολιτείας να υποστηρίξει ολοκληρωμένες πολιτικές παιδικής προστασίας και να χρηματοδοτήσει προγράμματα αναδοχής	83	26
Αρνητική στάση των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας να προωθήσουν και να υποστηρίξουν πρόγραμμα αποϊδρυματοποίησης των παιδιών που προστατεύουν.	67	21
Έλλειψη κουλτούρας αναδοχής στην Ελληνική κοινωνία	84	27
Ανεπαρκές θεσμικό και λειτουργικό πλαίσιο	81	26
Σύνολο	315	100

Από τον παραπάνω πίνακα φαίνεται ότι οι προκαθορισμένοι στο ερωτηματολόγιο παράγοντες υπολειτουργίας του θεσμού της αναδοχής, αξιολογούνται από τους ερωτώμενους ως εξίσου σημαντικοί. Ενδιαφέρον παρουσιάζει, ότι ο παράγοντας, έλλειψης κουλτούρας αναδοχής στην Ελληνική κοινωνία, θεωρήθηκε οριακά ο σημαντικότερος παράγοντας υπολειτουργίας του θεσμού. Το δεδομένο αυτό αιτιολογείται από την απουσία προγραμμάτων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης της κοινωνίας στο θεσμό της αναδοχής, σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο, καθώς και από αυτά τα προγράμματα αποτελούν προαπαιτούμενο αλλαγής νοοτροπίας, αφύπνισης της κοινωνικής συνείδησης και διαμόρφωσης κουλτούρας αναδοχής.

Ερώτημα 7. Αξιολόγηση λόγων απροθυμίας ατόμων / οικογενειών να γίνουν ανάδοχοι γονείς:

Αξιολόγηση λόγων απροθυμίας ατόμων / οικογενειών να γίνουν ανάδοχοι γονείς:		
Απαντήσεις	Βαθμός Αξιολόγησης	Ποσοστό
Έλλειψη επαρκούς ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για το θεσμό της αναδοχής	83	25
Σύγχρονος τρόπος ζωής και αυξημένες υποχρεώσεις	39	12
Η έλλειψη θεσμοθέτησης κινήτρων για τους ανάδοχους γονείς (Οικονομική ενίσχυση, ασφαλιστική κάλυψη, γονικές άδειες κλπ)	65	19
Έλλειψη κουλτούρας αναδοχής στην Ελληνική κοινωνία	78	23
Ο φόβος ότι θα δεθούν με το παιδί και θα απογοητευθούν στην περίπτωση απομάκρυνσης	70	21
Σύνολο	335	100

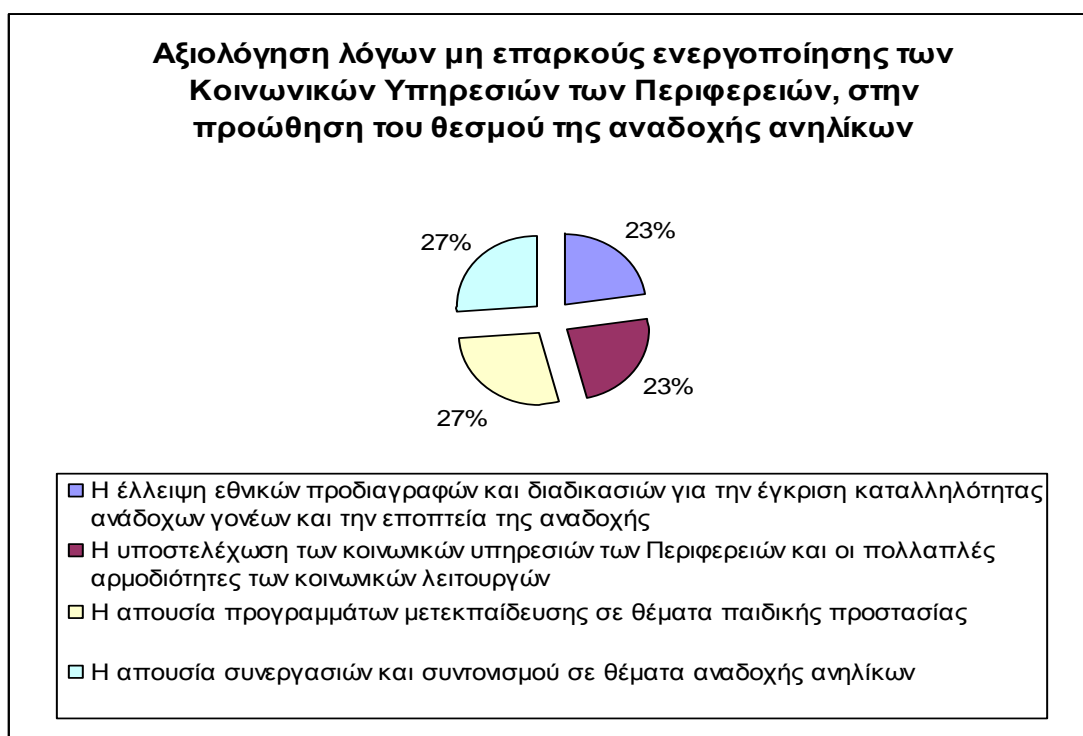

Σε αντιστοιχία με τα ευρήματα της προηγούμενης απάντησης, πρώτη αιτία της απροθυμίας των ατόμων / οικογενειών να γίνουν ανάδοχοι αποτυπώνεται η έλλειψη επαρκούς ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για το θεσμό της αναδοχής ανηλίκων. Αντίθετα ο σύγχρονος τρόπος ζωής και οι αυξημένες υποχρεώσεις αξιολογείται από

τους ερωτώμενους ως τελευταία αιτία απροθυμίας ατόμων/οικογενειών να γίνουν ανάδοχοι γονείς με ποσοστό μόλις 12%.

Ερώτημα 8. Αξιολόγηση λόγων μη επαρκούς ενεργοποίησης των κοινωνικών υπηρεσιών των Περιφερειών, στην προώθηση του θεσμού της αναδοχής ανηλίκων

Αξιολόγηση λόγων μη επαρκούς ενεργοποίησης των Κοινωνικών Υπηρεσιών των Περιφερειών, στην προώθηση του θεσμού της αναδοχής ανηλίκων		
Απαντήσεις	Βαθμός Αξιολόγησης	Ποσοστό
Η έλλειψη εθνικών προδιαγραφών και διαδικασιών για την έγκριση καταλληλότητας ανάδοχων γονέων και την εποπτεία της αναδοχής	72	23
Η υποστελέχωση των κοινωνικών υπηρεσιών των Περιφερειών και οι πολλαπλές αρμοδιότητες των κοινωνικών λειτουργών	72	23
Η απουσία προγραμμάτων μετεκπαίδευσης σε θέματα παιδικής προστασίας	85	27
Η απουσία συνεργασιών και συντονισμού σε θέματα αναδοχής ανηλίκων	83	27
Σύνολο	312	100

Από τον παραπάνω πίνακα φαίνονται στατιστικά ως κύριες αιτίες μη επαρκούς ενεργοποίησης των κοινωνικών υπηρεσιών της Περιφέρειας, η απουσία προγραμμάτων μετεκπαίδευσης των κοινωνικών λειτουργών σε θέματα παιδικής προστασίας και η απουσία συνεργασιών και συντονισμού στα θέματα αναδοχής.

Η εξειδίκευση των αρμόδιων κοινωνικών υπηρεσιών, ως προαπαιτούμενο για την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους σε θέματα παιδικής προστασίας, προβλέπεται στην κείμενη νομοθεσία (ν 2447/1996 και πδ 226/1999). Είναι όμως γεγονός, ότι μέχρι σήμερα δεν υπάρχει μέριμνα για προγράμματα επιμόρφωσης και εξειδίκευσης των κοινωνικών λειτουργών, που υλοποιούν το θεσμό της αναδοχής. Δεδομένου ότι η συγκεκριμένη εκπαίδευση δεν υπάρχει ούτε σε επίπεδο βασικών σπουδών, προκύπτει η επιτακτική ανάγκη σχεδιασμού και υλοποίησης προγραμμάτων επιμόρφωσης και επικαιροποιημένης γνώσης με τα νέα επιστημονικά δεδομένα. Την προαναφερθείσα έλλειψη σε συνδυασμό με την έλλειψη εθνικού συντονιστικού φορέα στα θέματα αναδοχής, προσπαθούν να καλύψουν οι κοινωνικοί λειτουργοί των Περιφερειών, βασιζόμενοι στην πολύχρονη πείρα τους σε θέματα υιοθεσιών και στην ανταλλαγή απόψεων με τους συναδέλφους τους. Εντύπωση προκαλεί το γεγονός, ότι η αναμφισβήτητη σοβαρή υποστελέχωση των κοινωνικών υπηρεσιών έλαβε ποσοστό 23% από τους ερωτώμενους, δεδομένο που ενδεχομένως δείχνει τον επαγγελματισμό και την ύπαρξη ενσυναίσθησης για την σπουδαιότητα του θεσμού.

Ερώτημα 9. Ο τρόπος που υλοποιείται σήμερα η αναδοχή εξασφαλίζει το συμφέρον του παιδιού;

Από την ανάλυση των απαντήσεων προκύπτει, πως η μεγάλη πλειοψηφία των συνεντευξιασμένων απάντησαν, σε ποσοστό 65% ότι η υλοποιούμενη σήμερα αναδοχή δεν εξασφαλίζει το συμφέρον του παιδιού και οι υπόλοιποι δήλωσαν μερικώς ικανοποιημένοι από την τρόπο εφαρμογής της. Παραθέτουμε χαρακτηριστικές απαντήσεις με τους προβληματισμούς των κοινωνικών λειτουργών:

«...Το συμφέρον όμως του παιδιού είναι να τοποθετηθεί σε μια οικογένεια, που να ξέρει πώς να ανταπεξέρχεται στις ιδιαίτερες και αυξημένες ανάγκες ενός παιδιού, που προέρχεται από ίδρυμα και να είναι ειδικά εκπαιδευμένη για το σκοπό αυτό. Αυτό επιτυγχάνεται μόνο με την εκ των προτέρων αξιολόγηση και εκπαίδευση της οικογένειας. Έτσι εξασφαλίζεται η μέγιστη αξιοποίηση των «δυνάμεων» της οικογένειας και το καλύτερο δυνατό «ταίριασμα» παιδιού - οικογένειας. Στην πράξη η τοποθέτηση του παιδιού από το ίδρυμα προηγείται της αξιολόγησης της οικογένειας, με αποτέλεσμα ο κοινωνικός λειτουργός της Περιφέρειας να καλείται, να επιλύει θέματα, όσο και όπως μπορεί.» (Σ3)

«Ένα άλλο πρόβλημα αφορά στην ευρεία αντίληψη της αναδοχής στη χώρα μας, ως προοίμιο ή υποκατάστατο της υιοθεσίας, σε περιπτώσεις όπου η υιοθεσία δεν είναι εφικτή ή εύκολη» (Σ7)

«Το πλαίσιο της αναδοχής σήμερα δεν επιτρέπει την απευθείας τοποθέτηση του παιδιού στην ανάδοχη οικογένεια. Κυρίως δεν λειτουργεί το μητρώο ανάδοχων οικογενειών και δεν υπάρχουν οικογένειες για επείγουσα αναδοχή. Τα παιδιά εισάγονται κατ' αρχήν σε ιδρυματικές μονάδες κοινωνικής φροντίδας. Ακόμα και για τα ελάχιστα που θα προχωρήσουν σε αναδοχή, υπάρχουν συχνά μη αναστρέψιμες συνέπειες στην ψυχοκοινωνική τους εξέλιξη.» (Σ8)

«...βασικά δεν εφαρμόζουμε σε μεγάλο βαθμό την Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Πολλά παιδιά, οι οικογένειές τους είναι σε άλλη πόλη από αυτή, που μένει η ανάδοχη οικογένεια με αποτέλεσμα να μην υπάρχει επικοινωνία και να διακόπτονται οι δεσμοί με την βιολογική τους οικογένεια.»(Σ17)

«Στην Ελλάδα ο μέσος χρόνος παραμονής των παιδιών στα ιδρύματα, υπολογίζεται περίπου στα 7 χρόνια. Καταλαβαίνεται ότι αυτός ο μεγάλος χρόνος παραμονής των παιδιών, με βεβαρημένο ιστορικό, σε ίδρυμα δημιουργεί πρόσθετα προβλήματα στην προσαρμογή τους στην ανάδοχη οικογένεια. Τα παιδιά στη συνέχεια δυσκολεύονται να συνάψουν σχέσεις και δεσμούς.»(Σ18)

«Οι ανάδοχοι γονείς στις περισσότερες περιπτώσεις δυσκολεύονται να χειρισθούν τα προβλήματα των κάπως μεγαλύτερων παιδιών. Το πρόβλημα εκτός από την έλλειψη υποστηρικτικών υπηρεσιών στην κοινότητα, είναι και τα δικά μας ελλείμματα λόγω έλλειψης εξειδίκευσης.» (Σ18)

«Το κυριότερο πρόβλημα είναι τα πολλά διαφορετικά αντικείμενα εργασίας, που έχουμε και η υποστελέχωση των κοινωνικών υπηρεσιών. Η αναδοχή απαιτεί εικοσιτετράωρη διαθεσιμότητα του κοινωνικού λειτουργού..... ακόμα και η εποπτεία της ανάδοχης οικογένειας θα γίνει εκτός ωραρίου, όταν επιστρέψει το παιδί από το σχολείο» (Σ21)

Ερώτημα 10. Προτείνεται λύσεις για την διεύρυνση του θεσμού της αναδοχής:

Η ανάλυση των απαντήσεων, οι οποίες συγκεντρωτικά παραθέτονται παρακάτω, αποτυπώνει τις προτάσεις των ερωτηθέντων για την διεύρυνση του θεσμού της αναδοχής ανηλίκων.

1. Επαρκές και ξεκάθαρο νομοθετικό πλαίσιο αναδοχής με βελτίωση των διαδικασιών υλοποίησης του θεσμού.
2. Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινωνικού συνόλου- εφαρμογή εκπαιδευτικών προγραμμάτων (αγωγή κοινότητας) για την προώθηση θετικών στάσεων σε θέματα αναδοχής παιδιών και διαμόρφωσης κουλτούρας αναδοχής στην χώρα μας.
3. Μείωση του χρόνου παραμονής των παιδιών στα ιδρύματα παιδικής προστασίας και δημιουργία εξατομικευμένου πλάνου αποκατάστασης κάθε παιδιού που περιθάλπει.
4. Ενεργοποίηση των προβλεπόμενων μητρών ανάδοχων γονέων και ανάδοχων παιδιών, για την καλύτερη παρακολούθηση και την επιτάχυνση των διαδικασιών της αναδοχής.
5. Παροχή γενικών κινήτρων στους ανάδοχους γονείς και οικονομικής ενίσχυσης για την κάλυψη των αναγκών των παιδιών σε αναδοχή.
6. Δημιουργία ξενώνων επείγουσας φιλοξενίας με εξειδικευμένο προσωπικό για τα παιδιά που απομακρύνονται από το βιολογικό τους περιβάλλον.
7. Θέσπιση εθνικών προδιαγραφών και πρωτοκόλλων διαδικασιών για την επιλογή, εκπαίδευση, πιστοποίηση και εποπτεία των ανάδοχων γονέων.
8. Επαρκή στελέχωση των κοινωνικών υπηρεσιών των Περιφερειών, οριοθέτηση αρμοδιοτήτων κοινωνικών υπηρεσιών Περιφέρειας και Ιδρυμάτων, συνεχής επιμόρφωση όλων των επαγγελματιών, που εμπλέκονται στο θεσμό της αναδοχής, σύμφωνα με τις αρχές της Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού.
9. Ανάθεση του συντονισμού και της εποπτείας εφαρμογής του θεσμού της αναδοχής σε κατάλληλο Εθνικό συντονιστικό φορέα.
10. Εφαρμογή προγραμμάτων πρόληψης για οικογένειες σε αυξημένο κίνδυνο και σε περίπτωση απομάκρυνσης του παιδιού, προτεραιότητα στην υποστήριξη της βιολογικής οικογένειας για την επιστροφή του παιδιού σ' αυτή.
11. Κατάργηση της ιδιωτικής υιοθεσίας.

12. Θέσπιση κανονιστικού πλαισίου λειτουργίας των δομών παιδικής προστασίας, που λειτουργούν ΝΠΙΔ και πρόβλεψη υποχρεωτικότητας στην υλοποίηση προγράμματος αναδοχής.

Από τις προτάσεις των κοινωνικών λειτουργών διαπιστώνουμε ότι για την διεύρυνση του θεσμού της αναδοχής ανηλίκων, απαιτούνται αλλαγές και παρεμβάσεις σε όλα τα επίπεδα σε νομοθετικό, λειτουργικό και σε επίπεδο προώθησης ενός συνεκτικού ενοποιημένου συστήματος παιδικής προστασίας. Η πληρότητα των προτάσεων των κοινωνικών λειτουργών δείχνει αυξημένο επίπεδο συνειδητοποίησης της λειτουργίας και της σημασίας του θεσμού στην διασφάλιση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού. Η υιοθέτηση αυτών των προτάσεων μπορεί να συμβάλει στην βελτίωση του θεσμού σε επίπεδο σχεδιασμού και πολιτικών σε ένα μεταβαλλόμενο κοινωνικό σύστημα με σοβαρά προβλήματα οργάνωσης, ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών και χρηματοδότησης. Επιπλέον η υιοθέτησή τους θα βοηθήσει και τους ίδιους να ανταποκριθούν πιο αποτελεσματικά στο σύνθετο αυτό θεσμό και να συνθέσουν τους πολλούς ρόλους, που αυτός εμπεριέχει.

4.7 Συμπεράσματα έρευνας

Επειδή ο πληθυσμός της μελέτης ήταν σχετικά μικρός, τα αποτελέσματα της έρευνας δεν μπορούν να γενικευτούν. Αυτός όμως ο περιορισμός μπορεί να λειτουργήσει σαν ευκαιρία για την διενέργεια επόμενων ερευνών, ώστε να προκύψουν γενικεύσιμα συμπεράσματα. Ειδικά στο προνοιακό χώρο είναι σημαντικό να λαμβάνονται υπόψη οι απόψεις και οι προτάσεις των εργαζόμενων, που έχουν εις βάθος γνώση των προβλημάτων.

Τα αποτελέσματα της ποσοτικής έρευνας επιβεβαιώνουν την αρχική υπόθεση, που πραγματεύεται η παρούσα εργασία. Από τα αποτελέσματα της έρευνας είναι εμφανής ο προβληματισμός των κοινωνικών λειτουργών για την υπολειτουργία του θεσμού της αναδοχής ανηλίκων στην χώρα μας και μια γενικότερη δυσαρέσκεια για τον τρόπο που ο θεσμός υλοποιείται στην περιορισμένη του σήμερα έκταση. Προτείνουν ένα βελτιωμένο μοντέλο παιδικής προστασίας, που θα στηρίζεται σε υπηρεσίες πρόληψης, πρώιμης παρέμβασης και υποστήριξης του παιδιού και της οικογένειας, με ολιστικές παρεμβάσεις. Παράλληλα επειδή διαπιστώνουν, ότι έχει γίνει τα τελευταία χρόνια μεγάλη μεταφορά της ευθύνης παιδικής προστασίας σε ΝΠΙΔ χωρίς ταυτόχρονα να προσδιορισθούν τα όρια της κρατικής ευθύνης σε επίπεδο αδειοδότησης και ελέγχων ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών, παρά τις συνεχείς εκθέσεις για παραβιάσεις των

δικαιωμάτων του παιδιού, διατυπώνουν αντίστοιχες προτάσεις θέσπισης προδιαγραφών για την λειτουργία των δομών παιδικής προστασίας των ιδρυμάτων. Από τα ευρήματα της έρευνας φαίνεται ότι η πρόληψη του ιδρυματισμού και η αποιδυματοποίηση μέσω της επέκτασης του θεσμού της αναδοχής δεν είναι μια γρήγορη και εύκολη διαδικασία, αφού απαιτεί μεγάλες αλλαγές του συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας και Παιδικής Προστασίας με ενεργοποίηση όλων, σε κεντρικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο στα θέματα σχεδιασμού, συντονισμού και προώθησης άμεσων και αποτελεσματικών παρεμβάσεων και υπηρεσιών παιδικής προστασίας.

Πρόσθετα διαπιστώνουμε ότι οι προτάσεις συγκλίνουν με διαπιστώσεις – προτάσεις, που έχουν αποτυπωθεί στην έκθεση του Συνηγόρου του Παιδιού «Οργάνωση και λειτουργία του θεσμού της αναδοχής» (Σεπτέμβριος 2012), αλλά και προτάσεων φορέων παιδικής προστασίας. Στην έκθεση της Ελληνικής Εθνικής Επιτροπής UNICEF ενδεικτικά αναφέρεται: « Περαιτέρω, οι ανάγκες που διαπιστώνονται στο πεδίο της παιδικής προστασίας αφορούν την ίδρυση ένας σαφώς δομημένου φορέα, ο οποίος θα συντονίζει την εφαρμογή των πολιτικών και των προγραμμάτων με αντικείμενο τα δικαιώματα των παιδιών μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων Υπουργείων και φορέων, καθώς και μεταξύ των διαφόρων επιπέδων διοίκησης, του κεντρικού, του περιφερειακού και του τοπικού και να του παρασχεθούν οι απαραίτητοι πόροι σε τεχνικό και οικονομικό επίπεδο. Επιπλέον, αναγκαία είναι η ανάπτυξη παιδοκεντρικής δημοσιονομικής πολιτικής, η οποία θα αποτυπώνεται σε φιλικούς για τα παιδιά προϋπολογισμούς και στη διαμόρφωση ιδιαίτερου κωδικού στον προϋπολογισμό για την χρηματοδότηση του συνόλου των κρατικών πολιτικών, που αφορούν το παιδί.» (UNICEF 2016: 58)

Στην χώρα μας δεν υπάρχει ολοκληρωμένος σχεδιασμός για την διεύρυνση του θεσμού της αναδοχής, είναι ανύπαρκτη η αποτύπωση του θεσμού με ερευνητικά και στατιστικά δεδομένα και η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας του. Με δεδομένη την απουσία συστηματικής έρευνας για την αναδοχή ανηλίκων στην Ελλάδα, οι προτάσεις των επαγγελματιών του θεσμού φαίνεται ότι προσεγγίζουν ολοκληρωμένα τις απαιτούμενες αλλαγές για την επίτευξη των υψηλών προσδοκιών, από την λειτουργία του θεσμού.

4.8 Πρόταση για μελλοντικές έρευνες

Κατά την διάρκεια του 20ου αιώνα η ανθρωπότητα ευαισθητοποιήθηκε θετικά απέναντι στο παιδί, καταλήγοντας σε νέα επιστημονικά δεδομένα, προστατευτικούς νόμους και διεθνείς συμβάσεις. Παρά ταύτα η παραβίαση των δικαιωμάτων του παιδιού παραμένει

ένα υπαρκτό πρόβλημα. Πρόσθετα σύμφωνα με την Ελληνική Εθνική Επιτροπή της UNICEF «ως συνέπεια της τρέχουσας οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα και των επιπτώσεών της, η εννοιολόγηση των δικαιωμάτων του παιδιού υφίσταται μετασχηματισμό με αποτέλεσμα η έννοια των δικαιωμάτων του παιδιού να υποβαθμίζεται και να καταλήγει να συμπίπτει με την εξασφάλιση της προστασίας του, σημειώνοντας με τον τρόπο αυτό ένα πισωγύρισμα στη θεωρητική εξέλιξη των δικαιωμάτων του παιδιού, τα οποία υπερβαίνουν την προστασία του και αφορούν την αυτονομία, τη δράση και την υπόσταση του παιδιού». (UNICEF 2016: 12)

Κυρίως για τα παιδιά σε εξωοικογενειακή φροντίδα οι προληπτικές υπηρεσίες είναι σχεδόν ανύπαρκτες, η κρατική μέριμνα παραμένει ανεπαρκής και η κοινωνία σε μεγάλο βαθμό απαθής και αδιάφορη. Τα παιδιά αυτά αντιμετωπίζονται ως αντικείμενα προστασίας και όχι ως υποκείμενα δικαιωμάτων.

Για να γνωρίσουμε ουσιαστικά τα προβλήματα των παιδιών σε εξωοικογενειακή φροντίδα, θα πρέπει να διερευνηθούν, υπό τις νέες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες, ουσιαστικά και συστηματικά θέματα, που αφορούν κυρίως:

Το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο παιδικής προστασίας.

Τον βαθμό εφαρμογής της Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού στην πρακτική των κοινωνικών υπηρεσιών και των ιδρυμάτων, που εμπλέκονται στο θεσμό της αναδοχής.

Τις πραγματικές συνθήκες των παιδιών στα ιδρύματα.

Την κατάσταση των παιδιών σε ανάδοχες οικογένειες.

Τα αποτελέσματα αυτών των ερευνών θα πρέπει στη συνέχεια να συνδεθούν με την εφαρμοζόμενη κοινωνική πολιτική προκειμένου να κατευθύνουν σε συνεκτικές πολιτικές παιδικής προστασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο – Συμπεράσματα – Προτάσεις

5.1. Συμπεράσματα

Τα ευρήματα της παρούσας εργασίας οδηγούν σε ορισμένα προφανή συμπεράσματα. Η αδράνεια και η αναποτελεσματικότητα χαρακτηρίζουν την παιδική προστασία στην Ελλάδα σαν αυτοτελές πεδίο άσκησης πολιτικής, αλλά και ως τμήμα της οικογενειακής πολιτικής. Μεταξύ Συνταγματικών επιταγών, δεσμεύσεων της χώρας μας από κυρωμένες Διεθνείς Συμβάσεις και Ελληνικής πραγματικότητας στο τομέα της εναλλακτικής παιδικής προστασίας, υπάρχουν ανησυχητικά κενά και ελλείμματα. Σε μεγάλο βαθμό στην παιδική προστασία οι πρακτικές μας βρίσκονται έξω από το πλαίσιο της εσωτερικής νομοθεσίας και των διεθνών συμβάσεων. Επιπλέον το αξιακό, κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο δεν στηρίζει την αλληλέγγυα εξωοικογενειακή φροντίδα των παιδιών, αλλά εναποθέτει την ευθύνη τους στο ιδρυματικό προνοιακό μοντέλο. Τα ερευνητικά δεδομένα της κατάστασης των ιδρυμάτων στην χώρα μας και η υπολειτουργία του θεσμού της αναδοχής καταδεικνύουν, ότι η Ελλάδα δεν έχει συμπεριλάβει την παιδική προστασία στις προτεραιότητές της. Λαμβάνοντας υπόψη: α)την υπερπλήρωση των θέσεων στα ιδρύματα παιδικής προστασίας, β)τον αυξανόμενο αριθμό εισαγγελικών και δικαστικών αποφάσεων για απομάκρυνση παιδιών από την οικογένεια τους, γ) τον ανοδικό αριθμό νοικοκυριών κάτω από το όριο φτώχειας, κατάσταση η οποία συνδέεται με αυξημένα φαινόμενα κακοποίησης και παραμέλησης παιδιών και δ)τον αυξανόμενο αριθμό μεταναστών και προσφύγων, γεγονός που συνεπάγεται αύξηση εισαγωγής αλλοδαπών παιδιών στα ιδρύματα, καταλαβαίνουμε ότι καθίσταται επιτακτική η ανάγκη σοβαρών και ρεαλιστικών αλλαγών στην κοινωνική πολιτική.

Η αναδοχή ανηλίκων ανταποκρίνεται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στις ανάγκες και στα δικαιώματα των παιδιών σε εξωοικογενειακή φροντίδα, αλλά η εφαρμογή της συνιστά ένα από τα πιο σύνθετα και απαιτητικά προγράμματα παιδικής προστασίας. Η υποτυπώδης μέχρι σήμερα εφαρμογή της στη χώρα μας συνιστά παραβίαση των βασικών δικαιωμάτων του παιδιού. Η υπολειτουργία του θεσμού της αναδοχής ανηλίκων είναι πολυπαραγοντική και οι παράγοντές αυτοί βρίσκονται σε δυναμική αλληλεξάρτηση. Από την βιβλιογραφική ανασκόπηση και τα ευρήματα της ερευνητικής διαδικασίας διαπιστώνουμε:

1. Σοβαρά θεσμικά και οργανωτικά εμπόδια στην υλοποίηση του θεσμού της αναδοχής ανηλίκων. Είναι γεγονός ότι η ένταξη του θεσμού της αναδοχής ανηλίκου στον αστικό κώδικα αποτέλεσε σημαντική καινοτομία και η έκδοση του

ΠΔ 86/2009 βοήθησε στην εφαρμογή του θεσμού, χωρίς να επιλύσει όμως σημαντικά οργανωτικά και λειτουργικά προβλήματα στην υλοποίηση του θεσμού.

2. Απουσία μηχανισμού πρόληψης σύγχρονων κοινωνικών κινδύνων για τα παιδιά.
3. Απουσία Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Παιδική Προστασία.
4. Χρηματοδοτικά προβλήματα του προνοιακού συστήματος σε κεντρικό και αυτοδιοικητικό επίπεδο. Στον Καλλικράτη έχουν προβλεφθεί οι αρμοδιότητες των Περιφερειών στην αναδοχή ανηλίκων, χωρίς να έχουν δεσμευθεί σχετικοί πόροι.
5. Άμβλυνση του κοινωνικού ρόλου της οικογένειας και ανάπτυξη νέων κινδύνων, μετανάστευση, φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός, που επηρεάζουν πρωτίστως την ευάλωτη κοινωνική ομάδα των παιδιών.
6. Επικράτηση αναχρονιστικών μορφών ιδρυματικής περίθαλψης. Επιπλέον ο μέσος χρόνος παραμονής των παιδιών στα ιδρύματα στην Ελλάδα ανέρχεται στα επτά χρόνια, όταν οι ευρωπαϊκές προδιαγραφές αναφέρονται στον ένα χρόνο ως μέγιστο.
7. Απουσία συστηματικής και συντονισμένης εφαρμογής προγραμμάτων ενημέρωσης - ευαισθητοποίησης της κοινωνίας στο θεσμό της αναδοχής.

Η οποιαδήποτε κοινωνική πολιτική και πρωτίστως η κοινωνική πολιτική για την παιδική προστασία, που αποτελεί επένδυση για το μέλλον της χώρας, πρέπει να υπηρετεί τις κοινωνικές αξίες, που έχει επιλέξει η κοινωνία, ώστε να διασφαλίζονται τα κατοχυρωμένα δικαιώματα των παιδιών στο παρόν, και να προλαμβάνονται φαινόμενα κοινωνικού αποκλεισμού παιδιών στο μέλλον. Η αναδοχή θα πρέπει να τεθεί στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος της κοινωνικής πολιτικής με στοχοθεσία, με έλεγχο προόδου και αξιολόγηση της ασκούμενης πολιτικής. Οι όποιες θεσμικές αλλαγές και αλλαγές σε πρακτικές και διαδικασίες, πρέπει να γίνουν συντονισμένα και σε συνδυασμό με αλλαγές σε επίπεδο αλλαγής κουλτούρας, επαγγελματικής ικανότητας και ευθύνης των επαγγελματιών κοινωνικής εργασίας. Συνεκτιμώντας τις αδυναμίες της υφιστάμενης κατάστασης, επισημαίνεται η σημασία ανάπτυξης μιας παιδοκεντρικής δημοσιονομικής πολιτικής και ολοκληρωμένων παρεμβάσεων για την πρόληψη και αντιμετώπιση του ιδρυματισμού, σε ένα ενιαίο πλαίσιο παρέμβασης με συντονισμένες και αλληλένδετες δράσεις δικαστικών αρχών, κοινωνικών υπηρεσιών, δομών και στελεχών. Η υπέρβαση των προβλημάτων της υποτυπώδους εφαρμογής προγραμμάτων αναδοχής ανηλίκων στη χώρα μας προϋποθέτει την ανάπτυξη μιας δυναμικής συνεργασίας όλων των εμπλεκόμενων στην αναδοχή φορέων κάτω από ένα ενιαίο πλαίσιο στρατηγικής από Εθνικό συντονιστικό όργανο, με σαφή καθορισμό στρατηγικής και συγκεκριμένων προτεραιοτήτων. Τα παραπάνω θα σηματοδοτήσουν

μια κοινωνικοπολιτική προτεραιοποίηση της εξωοικογενειακής παιδικής προστασίας στη χώρα μας για την ανατροπή των κοινωνικών διαφοροποιήσεων στην παιδική ηλικία, που δημιουργούν ανισότητες και αποκλεισμούς.

5.2. Προτάσεις

Αναμφισβήτητα οι πολιτικές στήριξης της οικογένειας πρέπει να αποτελέσουν τη βάση των πολιτικών της σύγχρονης παιδικής προστασίας. Με εστίαση σε προγράμματα πρόληψης και ενδυνάμωσης οικογενειών «υψηλού κινδύνου» μπορεί να αποτραπεί η ανάγκη απομάκρυνσης μεγάλου αριθμού παιδιών. Στις περιπτώσεις απομάκρυνσης των παιδιών από την φυσική οικογένεια, θα πρέπει πρωτίστως να παρέχονται υποστηρικτικές υπηρεσίες για την επιστροφή των παιδιών και μόνο αν αυτό δεν είναι εφικτό, να εφαρμόζονται εναλλακτικές μορφές παιδικής προστασίας (αναδοχή ή/και υιοθεσία)

Στη συνέχεια οι αλλαγές στην ιδρυματική φροντίδα πρέπει να θεσμοθετηθούν και να επισπευστούν. Τα μεγάλα και ισοπεδωτικά ιδρύματα παιδικής προστασίας πρέπει να μετατραπούν σε μικρές οικογενειακού τύπου μονάδες θεραπευτικού προσανατολισμού, με μεταβατικό κυρίως ρόλο μέχρι την επιστροφή του παιδιού στην βιολογική του οικογένεια ή την τοποθέτησή του στην ανάδοχη. Είναι ευνόητο ότι για να υπάρξουν βιώσιμες λύσεις για την αποκατάσταση των παιδιών στα ιδρύματα, χρειάζεται να προωθηθούν μεγάλες αλλαγές, άρα χρειάζεται διάλογος και συνεργασία Πολιτείας και ιδρυμάτων στη βάση της αρχής του αμοιβαίου σεβασμού.

Παράλληλα για την ουσιαστική βελτίωση της σημερινής κατάστασης απαιτείται υποστήριξη του θεσμού της αναδοχής, που αποτελεί το εργαλείο για τα προγράμματα αποϊδρυματοποίησης και τον περιορισμό της ιδρυματικής φροντίδας. Για να πραγματοποιηθούν όμως αυτοί οι στόχοι αναγκαία είναι μια σειρά από μέτρα κοινωνικής πολιτικής, που κατ' επανάληψη έχουν επισημανθεί από το Συνήγορο του Παιδιού, την Επιτροπή Δικαιωμάτων του Παιδιού του ΟΗΕ, την Ευρωπαϊκή ομάδα εμπειρογνομόνων για θέματα παιδικής προστασίας και την επιστημονική κοινότητα.

1. Άμεση προώθηση ενός βελτιωμένου θεσμικού και κανονιστικού πλαισίου αναδοχής ανηλίκων.
2. Να συντονιστούν πανελλαδικές καμπάνιες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για προσέλκυση αναδοχών γονέων.
3. Να θεσπισθούν τα αναγκαία νομοθετικά και διοικητικά μέτρα για την τοποθέτηση των παιδιών που απομακρύνονται από την οικογένειά τους σε ανάδοχη φροντίδα, χωρίς να προηγηθεί τοποθέτηση σε ίδρυμα.

4. Να ενεργοποιηθεί άμεσα το εθνικό μητρώο ανάδοχων οικογενειών, ώστε να είναι εφικτή η σύντομη τοποθέτηση του ανηλίκου σε ανάδοχη οικογένεια από τον εισαγγελέα ανηλίκων ή τον δικαστή που τον απομακρύνει από την οικογένειά του.
5. Να λειτουργήσουν δομές άμεσης υποδοχής παιδιών, ώστε να σταματήσει η απaráδεκτη και επικίνδυνη παραμονή βρεφών και παιδιών σε μονάδες νεογνών και νοσοκομεία παιδών. Στις δομές αυτές, θα γίνεται ολοκληρωμένη εκτίμηση της κατάστασης των παιδιών και διερεύνηση των δυνατοτήτων τοποθέτησής τους σε αναδοχή ή σε ιδρυματική φροντίδα.
6. Να λειτουργήσουν άμεσα εκπαιδευτικά προγράμματα του προσωπικού των Κοινωνικών Υπηρεσιών της Περιφέρειας και των ιδρυμάτων για τα δικαιώματα των παιδιών, ώστε να συμβάλλουν στην προώθηση της αναδοχής και της υιοθεσίας τους, σύμφωνα με την διεθνή σύμβαση δικαιωμάτων των παιδιών.
7. Να εκδοθεί ΚΥΑ που να καθορίζει την μηνιαία οικονομική παροχή των αναδοχών που τελούν υπό την εποπτεία των Περιφερειών
8. Να θεσπιστούν για τους επαγγελματίες και τις υπηρεσίες πρόνοιας, εθνικές προδιαγραφές και πρωτοκόλλα διαδικασιών όσον αφορά την επιλογή, την έγκριση καταλληλότητας και την πιστοποίηση των αναδόχων, καθώς και την εποπτεία της αναδοχής
9. Να γίνει διασύνδεση των δικαστικών αρχών με τις υπηρεσίες Κοινωνικών Υπηρεσιών Δήμων, Περιφερειών, Κέντρων Κοινωνικής Πρόνοιας και δομών Παιδικής Προστασίας σε περιφερειακό επίπεδο, σε θέματα αναδοχών ανηλίκων και θεσμοθέτηση πανελλαδικού συντονιστικού οργάνου αρμόδιο σε θέματα παιδικής προστασίας

Στους εξαιρετικά δύσκολους δημοσιονομικά καιρούς που ζούμε, η υιοθέτηση αυτών των μέτρων θα συμβάλλει στην εναρμόνισή μας με τα Ευρωπαϊκά πρότυπα και τις δεσμεύσεις μας σε διεθνείς και ευρωπαϊκές συμβάσεις για τα δικαιώματα των παιδιών. Κυρίως όμως θα συμβάλει στην προστασία των πλέον ευάλωτων μελών της κοινωνίας μας. Η πρόοδος των παιδιών που τοποθετούνται σε αναδοχή σε σχέση με αυτή των παιδιών που παραμένουν στα ιδρύματα, όπως αποτυπώνεται στις εκθέσεις των κοινωνικών λειτουργών, πρέπει να αποτελέσει το κύριο κίνητρο ενεργοποίησης όλων μας για την στήριξη και προώθηση του θεσμού της αναδοχής. Αξίζει να επισημανθεί η πρόοδος των παιδιών σε αναδοχή στον τρόπο που συνάπτουν σχέσεις και κατορθώνουν να επανορθώνουν τις προηγούμενες βλαπτικές εμπειρίες τους. Τέλος αξίζει να σημειωθεί ότι και οι ανάδοχοι γονείς, που αποτελούν τα σταθερά σημεία αναφοράς στο

θεσμό της αναδοχής, λαμβάνουν ουσιαστική προσωπική και οικογενειακή ικανοποίηση από την προσφορά τους και από τις σχέσεις αγάπης και ζωής με τα αναδεχόμενα παιδιά τους.

Η παιδική ηλικία αποτελεί αυτοτελή αξία με αναμφισβήτητα δικαιώματα. Η ευαισθησία μας για τα παιδιά δεν μπορεί να παραμείνει επιλεκτική. Τα «αόρατα παιδιά» της Ελλάδας, τα «κοινωνικά περιστατικά» πρέπει να βρεθούν στο επίκεντρο της προσοχής Πολιτείας και Κοινωνίας. Εκτός από τα αναγκαία μέτρα, που άμεσα πρέπει να προωθήσει η Ελληνική Πολιτεία το κλειδί για την διεύρυνση του θεσμού της αναδοχής ανηλίκων είναι η αφύπνιση της κοινωνικής μας συνείδησης και η κινητοποίηση του πολίτη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Γεώργαρου, Ε. (2016), *Η αναδοχή ως θεσμός κοινωνικής προστασίας των ανηλίκων*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Καλλινικάκη, Θ. (2001), *Ανάδοχη φροντίδα*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κουσίδου, Τ. (1992), Συνοπτική παρουσίαση της αναδοχής στην Ελλάδα, *Εκλογή θεμάτων κοινωνικής πρόνοιας Ε.Π.Π.Σ.Κ.Ε.*, 92(1), 9-14.
- Κράνης, Δ. (2012), Η αναδοχή ανηλίκου, *Αστικό Δίκαιο Εφαδ*, 3, 223-231.
- Πολομαρκάκη, Ε. (1992), Το παιδί στην ανάδοχη οικογένεια, Αθήνα, *Εκλογή θεμάτων κοινωνικής πρόνοιας Ε.Π.Π.Σ.Κ.Ε.*, 92(1), 41-47.
- Σίνδρου, Μ. (2001), *Ανάδοχη φροντίδα*, επιμ. Καλλινικάκη, Θ. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Triseliotis, J. & Κουσίδου, Τ. (1989), *Η Κοινωνική εργασία στην υιοθεσία και στην αναδοχή*, Αθήνα: Κέντρο Βρεφών «Η ΜΗΤΕΡΑ».

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- ΜΚΟ Ρίζες, (2015), *Χαρτογράφηση των Ιδρυμάτων Παιδικής Προστασίας στην Ελλάδα το 2014*, Έρευνα.
<https://www.e-pronoia.gr/content/ereynes-meletes> [accessed 19 August 2017]
- Συνήγορος του Πολίτη, (2012), *Οργάνωση και λειτουργία του θεσμού της Αναδοχής*, Έκθεση διαπιστώσεων και προτάσεων.
<https://www.synigoros.gr/resources/ekdesh-gia-anadoxh-2102012.pdf> [accessed 20 August 2017]
- Συνήγορος του Πολίτη, (2015), *Τα δικαιώματα των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα*, Ειδική Έκθεση.
<https://www.synigoros.gr/resources/docs/575568.pdf> [accessed 21 August 2017]
- UNICEF, (2016), *Η κατάσταση των παιδιών στην Ελλάδα 2016 – Παιδιά σε κίνδυνο*, Έκθεση.
<https://www.unicef.gr/uploads/filemanager/PDF/2016/children-in-greece-2016.pdf>
[accessed 28 August 2017]

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Παράρτημα Α: Ν. 2101/1992 Κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού

4101

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΑΘΗΝΑ 2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1992	ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ 192
----------------------------	--------------	-----------------------

ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 2101

Κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Εκδίδομε τον ακόλουθο νόμο που φέρθηκε η Βουλή:

Άρθρο πρώτο

Κυρώνεται και έχει την ισχύ που ορίζει το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος η διεθνής Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού, που υπογράφηκε στη Ν.Υόρκη στις 26 Ιανουαρίου 1990, της οποίας το κείμενο στο πρωτότυπο στη γαλλική γλώσσα και σε μετάφραση στην ελληνική έχει ως εξής:

Convention relative aux droits de l'enfant

PREAMBULE

Les Etats parties à la présente Convention, **Considérant** que, conformément aux principes proclamés dans la Charte des Nations Unies, la reconnaissance de la dignité inhérente à tous les membres de la famille humaine ainsi que l'égalité et le caractère inaliénable de leurs droits sont le fondement de la liberté, de la justice et de la paix dans le monde,

Ayant présent à l'esprit le fait que les peuples des Nations Unies ont, dans la Charte, proclamé à nouveau leur foi dans les droits fondamentaux de l'homme et dans la dignité et la valeur de la personne humaine, et qu'ils ont résolu de favoriser le progrès social et d'instaurer de meilleures conditions de vie dans une liberté plus grande,

Reconnaissant que les Nations Unies, dans la Déclaration universelle des droits de l'homme et dans les Pactes internationaux relatifs aux droits de l'homme, ont proclamé et sont

convenues que chacun peut se prévaloir de tous les droits et de toutes les libertés qui y sont énoncés, sans distinction aucune, notamment de race, de couleur, de sexe, de langue, de religion, d'opinion politique ou de toute autre opinion, d'origine nationale ou sociale, de fortune, de naissance ou de toute autre situation, **Rappelant** que, dans la Déclaration universelle des droits de l'homme, les Nations Unies ont proclamé que l'enfance a droit à une aide et à une assistance spéciales,

Convaincus que la famille, unité fondamentale de la société et milieu naturel pour la croissance et le bien-être de tous ses membres, et en particulier des enfants, doit recevoir la protection et l'assistance dont elle a besoin pour pouvoir jouer pleinement son rôle dans la communauté,

Reconnaissant que l'enfant, pour l'épanouissement harmonieux de sa personnalité, doit grandir dans le milieu familial, dans un climat de bonheur, d'amour et de compréhension,

Considérant qu'il importe de préparer pleinement l'enfant à avoir une vie individuelle dans la société, et de l'élever dans l'esprit des idéaux proclamés dans la Charte des Nations Unies, et en particulier dans un esprit de paix, de dignité, de tolérance, de liberté, d'égalité et de solidarité,

Ayant présent à l'esprit que la nécessité d'accorder une protection spéciale à l'enfant a été énoncée dans la Déclaration de Genève de 1924 sur les droits de l'enfant et dans la Déclaration des droits de l'enfant adoptée par l'Assemblée générale le 20 novembre 1959, et qu'elle a été reconnue dans la Déclaration universelle des droits de l'homme, dans le Pacte international relatif aux droits civils et politiques (en particulier aux articles 23 et 24), dans le Pacte international relatif aux droits économiques, sociaux et culturels (en particulier à l'article 10) et dans les statuts et instruments pertinents des institutions spécialisées et des organisations internationales qui se préoccupent du bien-être de l'enfant,

Ayant présent à l'esprit que, comme indiqué dans la Déclaration des droits de l'enfant, "l'enfant, en raison de son manque de maturité physique et intellectuelle, a besoin d'une protection spéciale et de soins spéciaux, notamment d'une protection

**ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ
ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ**

Τα Συμβαλλόμενα στην παρούσα Σύμβαση Κράτη

Επειδή, σύμφωνα με τις αρχές που διακηρύσσονται στον Καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, η αναγνώριση της εγγενούς αξιοπρέπειας και των ίσων και αναφαίρετων δικαιωμάτων όλων των μελών της ανθρωπίνης οικογένειας, αποτελεί το θεμέλιο της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ειρήνης στον κόσμο,

Έχοντας υπόψη ότι οι λαοί των Ηνωμένων Εθνών έχουν διακηρύξει εκ νέου, στον Καταστατικό Χάρτη, την πίστη τους στα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και στην αξιοπρέπεια και την αξία του ανθρώπου, και έχουν αποφασίσει να προαγάγουν την κοινωνική πρόοδο και να καθορίσουν καλύτερες συνθήκες ζωής μέσα στα πλαίσια μιας μεγαλύτερης ελευθερίας,

Αναγνωρίζοντας ότι τα Ηνωμένα Έθνη, στην Παγκόσμια Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και στις διεθνείς συνθήκες για τα ανθρώπινα δικαιώματα διακήρυξαν και συμφώνησαν ότι καθέναν δικαιούται να απολαμβάνει όλα τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που αναφέρονται σε αυτές, χωρίς καμία απολύτως διάκριση ιδίως εξαιτίας της φυλής, του χρώματος, του φύλου, της γλώσσας, της θρησκείας, των πολιτικών του ή άλλων πεποιθήσεων, της εθνικής ή κοινωνικής καταγωγής, της περιουσίας, της γέννησης ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης,

Υπενθυμίζοντας ότι, στην παγκόσμια Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου, τα Ηνωμένα Έθνη διακήρυξαν ότι τα παιδιά δικαιούνται ειδική βοήθεια και υποστήριξη,

Έχοντας πεισθεί ότι η οικογένεια όντας η θεμελιώδης μονάδα της κοινωνίας και το φυσικό περιβάλλον για την ανάπτυξη και την ευημερία όλων των μελών της, και ιδιαίτερα των παιδιών, πρέπει να έχει την προστασία και την υποστήριξη που χρειάζεται για να μπορέσει να διαδραματίσει πληρέστερα το ρόλο της στην κοινότητα,

Αναγνωρίζοντας ότι το παιδί, για την αρμονική ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, πρέπει να μεγαλώνει μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον, σ' ένα κλίμα ευτυχίας, αγάπης και κατανόησης,

Επειδή είναι σημαντικό να προετοιμαστεί πλήρως το παιδί για να ζήσει μία ατομική ζωή στην κοινωνία και να ανατραφεί μέσα στο πνεύμα των ιδανικών που διακηρύσσονται στον Καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και ειδικότερα μέσα σε πνεύμα ειρήνης, αξιοπρέπειας, ανοχής, ελευθερίας, ισότητας και αλληλεγγύης,

Έχοντας υπόψη ότι η ανάγκη να παρασχεθεί στο παιδί ειδική προστασία εξαγγέλθηκε στη Διακήρυξη της Γενεύης του 1924 για τα δικαιώματα του παιδιού και στη Διακήρυξη των δικαιωμάτων του παιδιού, που υιοθέτησε η Γενική Συνέλευση στις 20 Νοεμβρίου 1959 και που αναγνωρίστηκε στην παγκόσμια Διακήρυξη για τα ανθρώπινα δικαιώματα, στο διεθνές Σύμφωνο για τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα (ιδιαίτερα στα άρθρα 23 και 24), στο Διεθνές Σύμφωνο για τα οικονομικά, τα κοινωνικά και τα πολιτιστικά δικαιώματα (ιδιαίτερα στο άρθρο 10) και στο καταστατικό και στα αρμόδια όργανα των ειδικευμένων οργανισμών και των διεθνών οργανώσεων που μεριμνούν για την ευημερία του παιδιού,

Έχοντας υπόψη ότι, όπως αναφέρεται στη Διακήρυξη των δικαιωμάτων του παιδιού, "το παιδί, λόγω της φυσικής και διανοητικής του ανωριότητας, χρειάζεται ειδική προστασία και μέριμνα, συμπεριλαμβανομένης και της νομικής

προστασίας, τόσο πριν όσο και μετά τη γέννησή του",

Υπενθυμίζοντας τις διατάξεις της Διακήρυξης για τις νομικές και κοινωνικές αρχές σχετικά με την προστασία και την ευημερία των παιδιών, ειδικά όσον αφορά την υιοθεσία και την τοποθέτηση σε ανάδοχες οικογένειες σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, τις διατάξεις του συνόλου των ελάχιστων κανόνων των Ηνωμένων Εθνών για τη διοίκηση της δικαιοσύνης για ανήλικους (Κανόνες του Πεκίνου), και της Διακήρυξης για την προστασία των γυναικών και των παιδιών σε περίοδο επείγουσας ανάγκης και ένοπλης σύρραξης,

Αναγνωρίζοντας ότι σε όλες τις χώρες του κόσμου υπάρχουν παιδιά που ζουν κάτω από ιδιαίτερα δύσκολες συνθήκες, και ότι είναι αναγκαίο να δοθεί στα παιδιά αυτά ιδιαίτερη προσοχή,

Λαμβάνοντας δεόντως υπόψη τη σημασία των πολιτιστικών παραδόσεων και αξιών κάθε λαού για την προστασία και την αρμονική ανάπτυξη του παιδιού,

Αναγνωρίζοντας τη σημασία της διεθνούς συνεργασίας για τη βελτίωση των συνθηκών ζωής των παιδιών σε όλες τις χώρες, και ιδιαίτερα στις υπό ανάπτυξη χώρες,

Συμφώνησαν τα εξής:

ΜΕΡΟΣ Ι

Άρθρο 1

Για τους σκοπούς της παρούσας Σύμβασης, θεωρείται παιδί κάθε ανθρώπινο ον μικρότερο των δεκαοκτώ ετών, εκτός εάν η ενηλικίωση επέρχεται νωρίτερα, σύμφωνα με την ισχύουσα για το παιδί νομοθεσία.

Άρθρο 2

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να σέβονται τα δικαιώματα, που αναφέρονται στην παρούσα Σύμβαση και να τα εγγυώνται σε κάθε παιδί που υπάγεται στη δικαιοδοσία τους, χωρίς καμία διάκριση φυλής, χρώματος, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων του παιδιού ή των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του ή της εθνικής, εθνικιστικής ή κοινωνικής καταγωγής τους, της περιουσιακής τους κατάστασης, της ανικανότητάς τους, της γέννησής τους ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα ώστε να προστατεύεται αποτελεσματικά το παιδί έναντι κάθε μορφής διάκρισης ή κύρωσης, βασιζομένης στη νομική κατάσταση, στις δραστηριότητες, στις εκφρασμένες απόψεις ή στις πεποιθήσεις των γονέων του, των νόμιμων εκπροσώπων του ή των μελών της οικογένειάς του.

Άρθρο 3

1. Σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν τα παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής προστασίας, είτε από τα δικαστήρια, τις διοικητικές αρχές ή από τα νομοθετικά όργανα, πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το συμφέρον του παιδιού.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να εξασφαλίζουν στο παιδί την αναγκαία για την ευημερία του προστασία και φροντίδα, λαμβάνοντας υπόψη τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των γονέων του, των επιτρόπων του ή των άλλων προσώπων που είναι νόμιμα υπεύθυνοι γι' αυτό, και παίρνουν για το σκοπό αυτόν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά και

διοικητικά μέτρα.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μεριμνούν ώστε η λειτουργία των οργανισμών, των υπηρεσιών και των ιδρυμάτων που αναλαμβάνουν παιδιά και που είναι υπεύθυνα για την προστασία τους να είναι σύμφωνη με τους κανόνες που έχουν θεσπιστεί από τις αρμόδιες αρχές, ιδιαίτερα στον τομέα της ασφάλειας και της υγείας και σε ό,τι αφορά τον αριθμό και την αρμοδιότητα του προσωπικού τους, καθώς και την ύπαρξη μιας κατάλληλης εποπτείας.

Άρθρο 4

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να παίρνουν όλα τα νομοθετικά, διοικητικά και άλλα μέτρα που είναι αναγκαία για την εφαρμογή των αναγνωρισμένων στην παρούσα Σύμβαση δικαιωμάτων. Στην περίπτωση των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων, παίρνουν τα μέτρα αυτά μέσα στα όρια των πόρων που διαθέτουν και, όπου είναι αναγκαίο, μέσα στα πλαίσια της διεθνούς συνεργασίας.

Άρθρο 5

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται την ευθύνη, το δικαίωμα και το καθήκον που έχουν οι γονείς ή, κατά περίπτωση, τα μέλη της διευρυμένης οικογένειας ή της κοινότητας, όπως προβλέπεται από τα τοπικά έθνη, οι επίτροποι ή άλλα πρόσωπα που έχουν νόμιμη την ευθύνη για το παιδί, να του παράσχουν, κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στην ανάπτυξη των ικανοτήτων του, τον προσανατολισμό και τις κατάλληλες συμβουλές για την άσκηση των δικαιωμάτων που του αναγνωρίζει η παρούσα Σύμβαση.

Άρθρο 6

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν ότι κάθε παιδί έχει εγγενές δικαίωμα στη ζωή.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μέλη εξασφαλίζουν, στο μέτρο του δυνατού, την επιβίωση και την ανάπτυξη του παιδιού.

Άρθρο 7

1. Το παιδί εγγράφεται στο ληξιαρχείο αμέσως μετά τη γέννησή του και έχει από εκείνη τη στιγμή το δικαίωμα ονόματος, το δικαίωμα να αποκτήσει ιθαγένεια και, στο μέτρο του δυνατού, το δικαίωμα να γνωρίζει τους γονείς του και να ανατραφεί από αυτούς.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μεριμνούν για τη θέση σε εφαρμογή αυτών των δικαιωμάτων, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία τους και με τις υποχρεώσεις που τους επιβάλλουν οι ισχύουσες σε αυτό το πεδίο διεθνείς συνθήκες, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις κατά τις οποίες, ελλείψει αυτών, το παιδί θα ήταν άπατρις.

Άρθρο 8

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να σέβονται το δικαίωμα του παιδιού για διατήρηση της ταυτότητάς του, συμπεριλαμβανομένων της ιθαγένειάς του, του ονόματός του και των οικογενειακών σχέσεών του, όπως αυτά αναγνωρίζονται από το νόμο, χωρίς παράνομη ανάμειξη.
2. Εάν ένα παιδί στερείται παράνομα ορισμένα ή όλα τα στοιχεία που συνιστούν την ταυτότητά του, τα Συμβαλλόμενα

Κράτη οφείλουν να του παράσχουν κατάλληλη υποστήριξη και προστασία, ώστε η ταυτότητά του να αποκατασταθεί το συντομότερο δυνατόν.

Άρθρο 9

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μεριμνούν ώστε το παιδί να μην αποχωρίζεται από τους γονείς του, παρά τη θέλησή τους, εκτός εάν οι αρμόδιες αρχές αποφασίσουν, με την επιφύλαξη δικαστικής αναθεώρησης και σύμφωνα με τους εφαρμοζόμενους νόμους και διαδικασίες, ότι ο χωρισμός αυτός είναι αναγκαίος για το συμφέρον του παιδιού. Μια τέτοια απόφαση μπορεί να είναι αναγκαία σε ειδικές περιπτώσεις, για παράδειγμα όταν οι γονείς κακομεταχειρίζονται ή παραμελούν το παιδί, ή όταν ζούν χωριστά και πρέπει να ληφθεί απόφαση σχετικά με τον τόπο διαμονής του παιδιού.

2. Σε όλες τις περιπτώσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου, όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν στις διαδικασίες και να γνωστοποιούν τις απόψεις τους.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα του παιδιού που ζει χωριστά από τους δύο γονείς του ή από τον έναν από αυτούς να διατηρεί κανονικά προσωπικές σχέσεις και να έχει άμεση επαφή με τους δύο γονείς του, εκτός εάν αυτό είναι αντίθετο με το συμφέρον του παιδιού.

4. Όταν ο χωρισμός είναι αποτέλεσμα μέτρων που έχει πάρει ένα Συμβαλλόμενο Κράτος, όπως η κράτηση, η φυλάκιση, η εξορία, η απέλαση ή ο θάνατος (συμπεριλαμβανομένου του θανάτου από οποιαδήποτε αιτία, ο οποίος επήλθε κατά το χρόνο κράτησης) των δύο γονέων ή του ενός από αυτούς ή του παιδιού το Συμβαλλόμενο Κράτος δίνει, μετά από αίτηση, στους γονείς, στο παιδί ή, εάν χρειαστεί, σε ένα άλλο μέλος της οικογένειας τις ουσιαστικές πληροφορίες σχετικά με τον τόπο όπου βρίσκονται το απόν μέλος ή τα απόντα μέλη της οικογένειας, εκτός εάν η αποκάλυψη των πληροφοριών αυτών θα είναι επιζήμια για την ευημερία του παιδιού. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη φροντίζουν εξάλλου ώστε η υποβολή ενός τέτοιου αιτήματος να μην επισύρει δυσμενείς συνέπειες για το ενδιαφερόμενο ή τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα.

Άρθρο 10

1. Σύμφωνα με την υποχρέωση των Συμβαλλόμενων Κρατών δυνάμει της παραγράφου 1 του άρθρου 9, κάθε αίτηση από ένα παιδί ή από τους γονείς του για την είσοδο σε ένα Συμβαλλόμενο Κράτος ή την έξοδο από αυτό με σκοπό την οικογενειακή επανένωση αντιμετωπίζεται από τα Συμβαλλόμενα Κράτη με θετικό πνεύμα, ανθρωπισμό και ταχύτητα. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη φροντίζουν επιπλέον ώστε η υποβολή μιας τέτοιας αίτησης να μην επισύρει δυσμενείς συνέπειες για τον αιτούντα ή για τα μέλη της οικογένειάς του.

2. Το παιδί του οποίου οι γονείς διαμένουν σε διαφορετικά Κράτη έχει το δικαίωμα να διατηρεί, εκτός εξαιρετικών περιπτώσεων, προσωπικές σχέσεις και τακτική άμεση επαφή με τους δύο γονείς του. Για το σκοπό αυτόν και σύμφωνα με την υποχρέωση που βαρύνει τα Συμβαλλόμενα Κράτη δυνάμει της παραγράφου 2 του άρθρου 9, τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα που έχουν το παιδί και οι γονείς του να εγκαταλείψουν οποιαδήποτε χώρα, συμπεριλαμβανομένης της χώρας αυτού του ίδιου του Συμβαλ-

λόμενου Κράτους και να επιστρέψουν στη δική τους χώρα. Το δικαίωμα εγκατάλειψης οποιασδήποτε χώρας μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο μόνο των περιορισμών που ορίζει ο νόμος και που είναι αναγκαίοι για την προστασία της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας και των δημόσιων ηθών, ή των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων, και που είναι συμβατοί με τα υπόλοιπα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στην παρούσα Σύμβαση.

Άρθρο 11

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν μέτρα εναντίον των αθέμιτων μετακινήσεων παιδιών στο εξωτερικό και εναντίον της μη επανόδου τους.
2. Για το σκοπό αυτόν, τα Συμβαλλόμενα Κράτη ευνοούν τη σύναψη διμερών ή πολυμερών συμφωνιών ή την προ-σχώρηση στις ήδη υπάρχουσες συμφωνίες.

Άρθρο 12

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη εγγυώνται στο παιδί που έχει ικανότητα διάκρισης το δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης της γνώμης του σχετικά με οποιοδήποτε θέμα που το αφορά, λαμβάνοντας υπόψη τις απόψεις του παιδιού ανάλογα με την ηλικία του και με το βαθμό ωριμότητάς του.
2. Για το σκοπό αυτόν θα πρέπει ιδίως να δίνεται στο παιδί η δυνατότητα να ακούγεται σε οποιαδήποτε διοικητική ή δικαστική διαδικασία που το αφορά, είτε άμεσα είτε μέσω ενός εκπροσώπου ή ενός αρμόδιου οργανισμού, κατά τρόπο συμβατό με τους διαδικαστικούς κανόνες της εθνικής νομοθεσίας.

Άρθρο 13

1. Το παιδί έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία αναζήτησης, λήψης και διάδοσης πληροφοριών και ιδεών οποιοδήποτε είδους, ανεξαρτήτως συνόρων, υπό μορφή προφορική, γραπτή ή τυπωμένη, ή καλλιτεχνική ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο της επικοινωνίας του.
2. Η άσκηση του δικαιώματος αυτού μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο μόνο των περιορισμών που ορίζονται από το νόμο και που είναι αναγκαίοι:
α) Για το σεβασμό των δικαιωμάτων και της υπόληψης των άλλων ή
β) Για τη διαφύλαξη της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας και των δημόσιων ηθών.

Άρθρο 14

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα του παιδιού για ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα και το καθήκον των γονέων ή, κατά περίπτωση, των νόμιμων εκπροσώπων του παιδιού, να το καθοδηγούν στην άσκηση του παραπάνω δικαιώματος κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στην ανάπτυξη των ικανοτήτων του.
3. Η ελευθερία της δήλωσης της θρησκείας του ή των πεποιθήσεών του μπορεί να υπόκειται μόνο στους περιορισμούς που ορίζονται από το νόμο και που είναι αναγκαίοι για τη διαφύλαξη της δημόσιας ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας και των δημόσιων ηθών, ή των ελευθεριών και των θεμελιωδών δικαιωμάτων των άλλων.

Άρθρο 15

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν τα δικαιώματα του παιδιού στην ελευθερία του να συνεταιρίζεται και του να συνέρχεται ειρηνικά.
2. Δεν τίθενται περιορισμοί για την άσκηση των δικαιωμάτων αυτών, εκτός από αυτούς που ορίζει ο νόμος και που είναι αναγκαίοι σε μια δημοκρατική κοινωνία, προς το συμφέρον της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας ασφάλειας ή της δημόσιας τάξης ή για την προστασία της δημόσιας υγείας ή των δημόσιων ηθών, ή των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων.

Άρθρο 16

1. Κανένα παιδί δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο αυθαίρετης ή παράνομης επέμβασης στην ιδιωτική του ζωή, στην οικογένειά του, στην κατοικία του ή στην αλληλογραφία του, ούτε παράνομων προσβολών της τιμής και της υπόληψής του.
2. Το παιδί δικαιούται να προστατεύεται από το νόμο έναντι τέτοιων επεμβάσεων ή προσβολών.

Άρθρο 17

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν τη σημασία του έργου που επιτελούν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και φροντίζουν ώστε το παιδί να έχει πρόσβαση σε ενημέρωση και σε υλικό, που προέρχονται από διάφορες εθνικές και διεθνείς πηγές, ιδίως σ' αυτά που αποσκοπούν στην προαγωγή της κοινωνικής, πνευματικής και ηθικής ευημερίας του, καθώς και της σωματικής και πνευματικής υγείας του. Για το σκοπό αυτόν, τα Συμβαλλόμενα Κράτη:

- α) Ενθαρρύνουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης στη διάδοση πληροφοριών και υλικού που παρουσιάζουν κοινωνική και πολιτιστική χρησιμότητα για το παιδί και που είναι σύμφωνα με το πνεύμα του άρθρου 29.
- β) Ενθαρρύνουν τη διεθνή συνεργασία για την παραγωγή, ανταλλαγή και διάδοση πληροφοριών και υλικού αυτού του τύπου, που προέρχονται από διάφορες πολιτιστικές, εθνικές και διεθνείς πηγές.
- γ) Ενθαρρύνουν την παραγωγή και τη διάδοση παιδικών βιβλίων.
- δ) Ενθαρρύνουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης να λαμβάνουν ιδιαίτερα υπόψη τους τις γλωσσολογικές ανάγκες των αυτόχθονων παιδιών ή των παιδιών που ανήκουν σε μια μειονότητα.
- ε) Ευνοούν την επεξεργασία κατάλληλων κατευθυντήριων αρχών που να προορίζονται για την προστασία του παιδιού από την ενημέρωση και το υλικό που βλάπτουν την ευημερία του, λαμβάνοντας υπόψη τις διατάξεις των άρθρων 13 και 18.

Άρθρο 18

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για την εξασφάλιση της αναγνώρισης της αρχής, σύμφωνα με την οποία και οι δύο γονείς είναι από κοινού υπεύθυνοι για την ανατροφή του παιδιού και την ανάπτυξη του. Η ευθύνη για την ανατροφή του παιδιού και για την ανάπτυξη του ανήκει κατά κύριο λόγο στους γονείς ή, κατά περίπτωση, στους νόμιμους εκπροσώπους του. Το συμφέρον του παιδιού πρέπει να αποτελεί τη βασική τους μέριμνα.

2. Για την εγγύηση και την προώθηση των δικαιωμάτων που εκφράζονται στην παρούσα Σύμβαση, τα Συμβαλλόμενα Κράτη παρέχουν την κατάλληλη βοήθεια στους γονείς και στους νόμιμους εκπροσώπους του παιδιού, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους για την ανατροφή του παιδιού, και εξασφαλίζουν τη δημιουργία οργανισμών, ιδρυμάτων και υπηρεσιών επιφορτισμένων να μεριμνούν για την ευημερία των παιδιών.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να εξασφαλίσουν στα παιδιά των οποίων οι γονείς εργάζονται το δικαίωμα να επωφελούνται από τις υπηρεσίες και τα ιδρύματα φύλαξης παιδιών, εφόσον τα παιδιά πληρούν τους απαιτούμενους όρους.

Άρθρο 19

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά μέτρα, προκειμένου να προστατεύσουν το παιδί από κάθε μορφή βίας, προσβολής ή βιαιοπραγιών σωματικών ή πνευματικών, εγκατάλειψης ή παραμέλησης, κακής μεταχείρισης ή εκμετάλλευσης, συμπεριλαμβανόμενης της σεξουαλικής βίας, κατά το χρόνο που βρίσκεται υπό την επιμέλεια των γονέων του ή του ενός από τους δύο, του ή των νόμιμων εκπροσώπων του ή οποιουδήποτε άλλου προσώπου στο οποίο το έχουν εμπιστευθεί.

2. Αυτά τα προστατευτικά μέτρα θα πρέπει να περιλαμβάνουν, όπου χρειάζεται, αποτελεσματικές διαδικασίες για την εκπόνηση κοινωνικών προγραμμάτων, που θα αποσκοπούν στην παροχή της απαραίτητης υποστήριξης στο παιδί και σε αυτούς οι οποίοι έχουν την επιμέλειά του, καθώς και για άλλες μορφές πρόνοιας και για το χαρακτηρισμό, την αναφορά, την παραπομπή, την ανάκριση, την περιθαλψή και την παρακολούθηση της εξέλιξής τους στις περιπτώσεις κακής μεταχείρισης του παιδιού που περιγράφονται πιο πάνω, και, όπου χρειάζεται, για διαδικασίες δικαστικής παρέμβασης.

Άρθρο 20

1. Κάθε παιδί που στερείται προσωρινά ή οριστικά το οικογενειακό του περιβάλλον ή το οποίο για το δικό του συμφέρον δεν είναι δυνατόν να παραμείνει στο περιβάλλον αυτό δικαιούται ειδική προστασία και βοήθεια εκ μέρους του Κράτους.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προβλέπουν γι' αυτό το παιδί μια αναλλακτική επιμέλεια, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία τους.

3. Αυτή η επιμέλεια μπορεί να έχει, μεταξύ άλλων, τη μορφή της τοποθέτησης σε μία οικογένεια, της ΚΑΦΑΛΑΗ του ισλαμικού δικαίου, της υιοθεσίας ή, σε περίπτωση ανάγκης, της τοποθέτησης σε ένα κατάλληλο για την περίπτωση ίδρυμα για παιδιά. Κατά την επιλογή ανάμεσα σ' αυτές τις λύσεις, λαμβάνεται δέοντως υπόψη η ανάγκη μιας συνέχειας στην εκπαίδευση του παιδιού, καθώς και η εθνική, θρησκευτική, πολιτιστική και γλωσσολογική καταγωγή του.

Άρθρο 21

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη που αναγνωρίζουν και/ή επιτρέπουν την υιοθεσία διασφαλίζουν ότι εκείνο που λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη στην προκειμένη περίπτωση είναι το συμφέρον του παιδιού και:

α) Μεριμνούν ώστε η υιοθεσία ενός παιδιού να μην επιτρέπεται παρά μόνο από τις αρμόδιες αρχές, οι οποίες αποφαινόμενες, σύμφωνα με το νόμο και με τις εφαρμοζόμενες διαδικασίες και επί τη βάση όλων των αξιόπιστων σχετικών πληροφοριών, εάν η υιοθεσία είναι δυνατή εν όψει της κατάστασης του παιδιού σε σχέση με τον πατέρα και τη μητέρα του, τους συγγενείς του και τους νόμιμους εκπροσώπους του και εάν, εφόσον αυτό απαιτείται, τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα έδωσαν τη συναίνεσή τους για την υιοθεσία, έχοντας γνώση των πραγμάτων και μετά από την αναγκαία παροχή συμβουλών.

β) Αναγνωρίζουν ότι η υιοθεσία στο εξωτερικό μπορεί να αντιμετωπισθεί ως ένα άλλο μέσο εξασφάλισης στο παιδί της αναγκαίας φροντίδας, εάν αυτό δεν μπορεί να τοποθετηθεί σε μία ανάδοχη ή σε μία υιοθετούσα οικογένεια ή να ανατραφεί σωστά στη χώρα της καταγωγής του.

γ) Μεριμνούν ώστε, σε περίπτωση υιοθεσίας στο εξωτερικό, το παιδί να απολαμβάνει των ίδιων προστατευτικών μέτρων και προδιαγραφών με εκείνα που υπάρχουν στην περίπτωση εθνικής υιοθεσίας.

δ) Παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να διασφαλίσουν ότι, σε περίπτωση διακρατικής υιοθεσίας, η τοποθέτηση του παιδιού δεν απολήγει σε ανάρμοστο υλικό όφελος για τα πρόσωπα που είναι αναμιγμένα σ' αυτή.

ε) Προωθούν τους αντικειμενικούς σκοπούς του παρόντος άρθρου με τη σύναψη διμερών ή πολυμερών διακανονισμών ή συμφωνιών, ανάλογα με την περίπτωση, και προσπαθούν, μέσα σ' αυτά τα πλαίσια, να επιτύχουν οι τοποθετήσεις παιδιών στο εξωτερικό να πραγματοποιούνται από αρμόδιες αρχές ή αρμόδια όργανα.

Άρθρο 22

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου ένα παιδί, το οποίο επιζητεί να αποκτήσει το νομικό καθεστώς του πρόσφυγα ή που θεωρείται πρόσφυγας δύναμει των κανόνων και των διαδικασιών του ισχύοντος διεθνούς ή εθνικού δικαίου, είτε αυτό είναι μόνο είτε συνοδεύεται από τους γονείς του ή από οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο, να χαιρεί της κατάλληλης προστασίας και ανθρωπιστικής βοήθειας, που θα του επιτρέψουν να απολαμβάνει τα δικαιώματα που του αναγνωρίζουν η παρούσα Σύμβαση και τα άλλα διεθνή όργανα τα σχετικά με τα δικαιώματα του ανθρώπου ή ανθρωπιστικού χαρακτήρα, στα οποία μετέχουν τα εν λόγω Κράτη.

2. Για το σκοπό αυτόν τα Συμβαλλόμενα Κράτη συνεργάζονται, όπως αυτά κρίνουν αναγκαίο, σε όλες τις προσπάθειες που γίνονται από τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών και τους άλλους αρμόδιους διακυβερνητικούς ή μη κυβερνητικούς οργανισμούς που συνεργάζονται με τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών, προκειμένου να προστατεύσουν και να βοηθήσουν τα παιδιά που βρίσκονται σε παρόμοια κατάσταση, και προκειμένου να αναζητήσουν τους γονείς ή άλλα μέλη της οικογένειας κάθε παιδιού πρόσφυγα και για να συλλέξουν πληροφορίες αναγκαίες για την επανένωση του παιδιού με την οικογένειά του. Σε περίπτωση που ούτε ο πατέρας ούτε η μητέρα ούτε κανένα άλλο μέλος της οικογένειας είναι δυνατόν να ανευρεθεί, το παιδί έχει δικαίωμα να τύχει της ίδιας προστασίας που παρέχεται σε οποιοδήποτε άλλο παιδί στερημένο οριστικά ή προσωρινά του οικογενειακού του περιβάλλοντος για οποιοδήποτε λόγο, σύμφωνα με τις αρχές της παρούσας Σύμβασης.

Άρθρο 23

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν ότι τα πνευματικώς ή σωματικώς ανάπηρα παιδιά πρέπει να διόγουν πλήρη και αξιοπρεπή ζωή, σε συνθήκες οι οποίες εγγυώνται την αξιοπρεπεία τους, ευνοούν την αυτονομία τους και διευκολύνουν την ενεργό συμμετοχή τους στη ζωή του συνόλου.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα των ανάπηρων παιδιών να τυγχάνουν ειδικής φροντίδας και ενθαρρύνουν και εξασφαλίζουν, στο μέτρο των διαθέσιμων πόρων, την παροχή, μετά από αίτηση, στα ανάπηρα παιδιά που πληρούν τους απαιτούμενους όρους και σε αυτούς που τα έχουν αναλάβει, μιας βόηθειας προσαρμοσμένης στην κατάσταση του παιδιού και στις περιστάσεις των γονέων του ή αμτών στους οποίους τα έχουν εμπιστευθεί.

3. Εν όψει των ειδικών αναγκών των ανάπηρων παιδιών, η χορηγούμενη σύμφωνα με την παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου βοήθεια παρέχεται δωρεάν, εφόσον αυτό είναι δυνατό, κατόπιν υπολογισμού των οικονομικών πόρων των γονέων τους και αυτών στους οποίους έχουν εμπιστευθεί το παιδί, και σχεδιάζεται κατά τέτοιο τρόπο ώστε τα ανάπηρα παιδιά να έχουν αποκλειστική πρόσβαση στην εκπαίδευση, στην επιμόρφωση, στην περίθαλψη, στην αποκατάσταση αναπήρων, στην επαγγελματική εκπαίδευση και στις ψυχαγωγικές δραστηριότητες, έτσι που να επιτυγχάνεται η όσο το δυνατόν πληρέστερη κοινωνική ένταξη και προσωπική τους ανάπτυξη, συμπεριλαμβανομένης της πολιτιστικής και πνευματικής τους εξέλιξης.

4. Μέσα σε πνεύμα διεθνούς συνεργασίας, τα Συμβαλλόμενα Κράτη προωθούν την ανταλλαγή κατάλληλων πληροφοριών στον τομέα της προληπτικής περίθαλψης και της ιατρικής, ψυχολογικής και λειτουργικής θεραπείας των ανάπηρων παιδιών, συμπεριλαμβανομένης της διάδοσης και της πρόσβασης στις πληροφορίες που αφορούν τις μεθόδους αποκατάστασης αναπήρων και τις υπηρεσίες επαγγελματικής κατάρτισης, με σκοπό να επιτραπεί στα Συμβαλλόμενα Κράτη να βελτιώσουν τις δυνατότητες και τις αρμοδιότητές τους και να διευρύνουν την πείρα τους σε αυτούς τους τομείς. Σ' αυτό το πεδίο λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη οι ανάγκες των υπό ανάπτυξη χωρών.

Άρθρο 24

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού να απολαμβάνει το καλύτερο δυνατό επίπεδο υγείας και να επωφελείται από τις υπηρεσίες ιατρικής θεραπείας και αποκατάστασης αναπήρων. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επιδιώκουν να διασφαλίσουν το ότι κανένα παιδί δεν θα στερείται το δικαίωμα πρόσβασης στις υπηρεσίες αυτές.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επιδιώκουν να εξασφαλίσουν την πλήρη εφαρμογή του παραπάνω δικαιώματος και ιδιαίτερα παίρνουν τα κατάλληλα μέτρα για:

α) Να μειώσουν τη βρεφική και παιδική θνησιμότητα.

β) Να εξασφαλίσουν σε κάθε παιδί την απαραίτητη ιατρική αντιλήψη και περίθαλψη δίνοντας έμφαση στην ανάπτυξη της στοιχειώδους περίθαλψης.

γ) Να αγωνιστούν κατά της ασθένειας και της κακής διατροφής και μέσα στα πλαίσια της στοιχειώδους περίθαλψης, με την εφαρμογή -ανάμεσα στα άλλα- της ήδη διαθέσιμης τεχνολογίας και με την παροχή θρεπτικών τροφών και καθαρού πόσιμου νερού, λαμβάνοντας υπόψη τους κινδύνους της μόλυνσης του φυσικού περιβάλλοντος.

δ) Να εξασφαλίσουν στις μητέρες κατάλληλη περίθαλψη πριν και μετά από τον τοκετό.

ε) Να μπορούν όλες οι ομάδες της κοινωνίας, ιδιαίτερα οι γονείς και τα παιδιά, να ενημερώνονται για τα θέματα της υγείας και της διατροφής του παιδιού, για τα πλεονεκτήματα του φυσικού θηλασμού, την υγιεινή και την καθαριότητα του περιβάλλοντος και την πρόληψη των ατυχημάτων και να βρίσκουν υποστήριξη στη χρήση των παραπάνω βασικών γνώσεων.

στ) Να αναπτύξουν την προληπτική ιατρική φροντίδα, την καθοδήγηση των γονέων και την εκπαίδευση και τις υπηρεσίες του οικογενειακού προγραμματισμού.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέτρα για να καταργηθούν οι παραδοσιακές πρακτικές που βλάπτουν την υγεία των παιδιών.

4. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να προωθήσουν και να ενθαρρύνουν τη διεθνή συνεργασία, ώστε να επιτύχουν σταδιακά την πλήρη πραγματοποίηση του δικαιώματος που αναγνωρίζεται στο παρόν άρθρο. Εν όψει αυτού, λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη οι ανάγκες των υπό ανάπτυξη χωρών.

Άρθρο 25

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν στο παιδί, που τοποθετήθηκε από τις αρμόδιες αρχές σε μία οικογένεια, με σκοπό την παροχή φροντίδας, προστασίας ή θεραπείας της σωματικής ή πνευματικής του υγείας, το δικαίωμα σε μια περιοδική αναθεώρηση της παραπάνω θεραπείας και κάθε άλλης περίπτωσης σχετικής με την τοποθέτησή του.

Άρθρο 26

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν σε κάθε παιδί το δικαίωμα να επωφελείται από την κοινωνική πρόνοια, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών ασφαλίσεων, και παίρνουν τα απαραίτητα μέτρα για να εξασφαλίσουν την πλήρη πραγματοποίηση του δικαιώματος αυτού, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία τους.

2. Τα ωφελήματα, όπου είναι αναγκαία, πρέπει να δίνονται, αφού ληφθούν υπόψη οι πόροι και η κατάσταση του παιδιού και των προσώπων που έχουν αναλάβει την ευθύνη της συντήρησής του, καθώς και κάθε άλλη εκτίμηση σχετιζόμενη με την αίτηση παροχής ωφελημάτων που γίνεται από το παιδί ή για λογαριασμό του.

Άρθρο 27

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα κάθε παιδιού για ένα κατάλληλο επίπεδο ζωής, που να επιτρέπει τη σωματική, πνευματική, ψυχική, ηθική και κοινωνική ανάπτυξη του.

2. Στους γονείς ή στα άλλα πρόσωπα που έχουν αναλάβει το παιδί ανήκει κατά κύριο λόγο η ευθύνη της εξασφάλισης, μέσα στα όρια των δυνατοτήτων τους και των οικονομικών μέσων τους, των απαραίτητων για την ανάπτυξη του παιδιού συνθηκών ζωής.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υιοθετούν τα κατάλληλα μέτρα, σύμφωνα με τις εθνικές τους συνθήκες και στο μέτρο των δυνατοτήτων τους, για να βοηθήσουν τους γονείς και τα άλλα πρόσωπα που είναι υπεύθυνα για το παιδί, να εφαρμόσουν το δικαίωμα αυτό και προσφέρουν, σε περίπτωση ανάγκης, υλική βοήθεια και προγράμματα υποστήριξης, κυ-

ρίως σε σχέση με τη διατροφή, το ρουχισμό και την κατοικία.

4. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να εξασφαλίσουν την είσπραξη της διατροφής του παιδιού από τους γονείς του ή από τα άλλα πρόσωπα που έχουν την οικονομική ευθύνη γι' αυτό, είτε εντός της επικράτειας είτε στο εξωτερικό. Ειδικά στην περίπτωση που το πρόσωπο το οποίο έχει την οικονομική ευθύνη για το παιδί ζει σε ένα Κράτος διαφορετικό από εκείνο του παιδιού, τα Συμβαλλόμενα Κράτη ευνοούν την προσχώρηση σε διευθύνσεις συμφωνίες ή τη σύναψη τέτοιων συμφωνιών, καθώς και την υιοθέτηση κάθε άλλης κατάλληλης ρύθμισης.

Άρθρο 28

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού στην εκπαίδευση και, ιδιαίτερα, για να επιτευχθεί η άσκηση του δικαιώματος αυτού προοδευτικά και στη βάση της ισότητας των ευκαιριών:

α) Καθιστούν τη στοιχειώδη εκπαίδευση υποχρεωτική και δωρεάν για όλους.

β) Ενθαρρύνουν την ανάπτυξη διαφόρων μορφών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τόσο γενικής όσο και επαγγελματικής, τις καθιστούν ανοιχτές και προσίτες σε κάθε παιδί, και παίρνουν κατάλληλα μέτρα, όπως η θέσπιση της δωρεάν εκπαίδευσης και της προσφοράς χρηματικής βοήθειας σε περίπτωση ανάγκης.

γ) Εξασφαλίζουν σε όλους την πρόσβαση στην ανώτατη παιδεία με όλα τα κατάλληλα μέσα, σε συνάρτηση με τις ικανότητες του καθενός.

δ) Καθιστούν ανοιχτές και προσίτες σε κάθε παιδί τη σχολική και την επαγγελματική ενημέρωση και τον προσανατολισμό.

ε) Παίρνουν μέτρα για να ενθαρρύνουν την τακτική σχολική φοίτηση και τη μείωση του ποσοστού εγκατάλειψης των σχολικών σπουδών.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για την εφαρμογή της σχολικής πειθαρχίας με τρόπο που να ταυριάζει στην αξιοπρέπεια του παιδιού ως ανθρώπινου όντος, και σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προάγουν και ενθαρρύνουν τη διεθνή συνεργασία στον τομέα της παιδείας, με σκοπό να συμβάλλουν κυρίως στην εξάλειψη της άγνοιας και του αναλφαριθμητισμού στον κόσμο και να διευκολύνουν την πρόσβαση στις επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις και στις σύγχρονες εκπαιδευτικές μεθόδους. Για το σκοπό αυτόν, λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη οι ανάγκες των υπό ανάπτυξη χωρών.

Άρθρο 29

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη συμφωνούν ότι η εκπαίδευση του παιδιού πρέπει να αποσκοπεί:

α) Στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού και στην πληρέστερη δυνατή ανάπτυξη των χαρακτηρισμάτων του και των σωματικών και πνευματικών ικανοτήτων του.

β) Στην ανάπτυξη του σεβασμού για τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις θεμελιώδεις ελευθερίες και για τις αρχές που καθιερώνονται στο Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.

γ) Στην ανάπτυξη του σεβασμού για τους γονείς του παιδιού, την ταυτότητά του, τη γλώσσα του και τις πολιτιστικές του αξίες, καθώς και του σεβασμού του για τις εθνικές αξίες της χώρας στην οποία ζει, της χώρας από την οποία μπορεί να κατάγεται και για τους πολιτισμούς

που διαφέρουν από το δικό του.

δ) Στην προετοιμασία του παιδιού για μία υπεύθυνη ζωή σε μία ελεύθερη κοινωνία μέσα σε πνεύμα κατανόησης, ειρήνης, ανοχής, ισότητας των φύλων και φιλίας ανάμεσα σε όλους τους λαούς και τις εθνικιστικές, εθνικές και θρησκευτικές ομάδες και στα πρόσωπα αυτόχθονης καταγωγής.

ε) Στην ανάπτυξη του σεβασμού για το φυσικό περιβάλλον.

2. Καμία διάταξη του παρόντος άρθρου ή του άρθρου 28 δεν μπορεί να ερμηνευτεί με τρόπο που να θίγει την ελευθερία των φυσικών ή νομικών προσώπων για τη δημιουργία και τη διεύθυνση εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, υπό τον όρο ότι θα τηρούνται οι εκφρασμένες στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου αρχές και ότι η παρεχόμενη στα ιδρύματα αυτά εκπαίδευση θα είναι σύμφωνη με τις ελάχιστες προδιαγραφές που θα έχει ορίσει το Κράτος.

Άρθρο 30

Στα Κράτη όπου υπάρχουν εθνικές, θρησκευτικές ή γλωσσικές μειονότητες ή πρόσωπα αυτόχθονης καταγωγής, ένα παιδί αυτόχθονας ή που ανήκει σε μία από αυτές τις μειονότητες δεν μπορεί να στερηθεί το δικαίωμα να έχει τη δική του πολιτιστική ζωή, να πρεσβεύει και να ασκεί τη δική του θρησκεία ή να χρησιμοποιεί τη δική του γλώσσα από κοινού με τα άλλα μέλη της ομάδας του.

Άρθρο 31

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν στο παιδί το δικαίωμα στην ανάπαυση και στις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου, στην ενσσχόληση με ψυχαγωγικά παιχνίδια και δραστηριότητες που είναι κατάλληλες για την ηλικία του και στην ελεύθερη συμμετοχή στην πολιτιστική και καλλιτεχνική ζωή.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται και προάγουν το δικαίωμα του παιδιού να συμμετέχει πλήρως στην πολιτιστική και καλλιτεχνική ζωή και ενθαρρύνουν την προσφορά κατάλληλων και ίσων ευκαιριών για πολιτιστικές, καλλιτεχνικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες και για δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου.

Άρθρο 32

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού να προστατεύεται από την οικονομική εκμετάλλευση και από την εκτέλεση οποιασδήποτε εργασίας που ενέχει κινδύνους ή που μπορεί να εκθέσει σε κίνδυνο την εκπαίδευσή του ή να βλάψει την υγεία του ή τη σωματική, πνευματική, ψυχική, ηθική ή κοινωνική ανάπτυξη του.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά μέτρα για να εξασφαλίσουν την εφαρμογή του παρόντος άρθρου. Για το σκοπό αυτόν, και λαμβάνοντας υπόψη τις σχετικές διατάξεις των άλλων διεθνών οργάνων, τα Συμβαλλόμενα Κράτη ειδικότερα:

α) Ορίζουν ένα κατώτατο όριο ή κατώτατα όρια ηλικίας για την είσοδο στην επαγγελματική απασχόληση.

β) Προβλέπουν μία κατάλληλη ρύθμιση των ωραρίων και των συνθηκών εργασίας.

γ) Προβλέπουν κατάλληλες ποινές και άλλες κυρώσεις, για να εξασφαλίσουν την αποτελεσματική εφαρμογή του παρόντος άρθρου.

Άρθρο 33

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα, συμπεριλαμβανομένων νομοθετικών, διοικητικών, κοινωνικών και εκπαιδευτικών μέτρων, για να προστατεύσουν τα παιδιά από την παράνομη χρήση ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών, όπως αυτές προσδιορίζονται στις σχετικές διεθνείς συμβάσεις, και για να εμποδίσουν τη χρησιμοποίηση των παιδιών στην παραγωγή και την παράνομη διακίνηση αυτών των ουσιών.

Άρθρο 34

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να προστατεύουν το παιδί από κάθε μορφή σεξουαλικής εκμετάλλευσης και σεξουαλικής βίας. Για το σκοπό αυτόν, τα Κράτη, ειδικότερα, παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα σε εθνικό, διμερές και πολυμερές επίπεδο για να εμποδίσουν:

- α) Την παρακίνηση ή τον εξαναγκασμό των παιδιών σε παράνομη σεξουαλική δραστηριότητα.
- β) Την εκμετάλλευση των παιδιών για πορνεία ή για άλλες παράνομες σεξουαλικές δραστηριότητες.
- γ) Την εκμετάλλευση των παιδιών για την παραγωγή θεαμάτων ή υλικού πορνογραφικού χαρακτήρα.

Άρθρο 35

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα σε εθνικό, διμερές και πολυμερές επίπεδο για να εμποδίσουν την απαγωγή, την πώληση ή το δουλεμπόριο παιδιών, για οποιονδήποτε σκοπό και με οποιαδήποτε μορφή.

Άρθρο 36

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προστατεύουν το παιδί από κάθε άλλη μορφή εκμετάλλευσης επιβλαβή για οποιαδήποτε πλευρά της ευημερίας του.

Άρθρο 37

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επαγρυπνούν ώστε:

α) Κανένα παιδί να μην υποβάλλεται σε βασανιστήρια ή σε άλλες σκληρές, απάνθρωπες ή εξευτελιστικές τιμωρίες ή μεταχείριση. Θανατική ποινή ή ισόβια κάθειρξη χωρίς δυνατότητα απελευθέρωσης δεν πρέπει να απαγγέλλονται για παραβάσεις, τις οποίες έχουν διαπράξει πρόσωπα κάτω των δεκαοκτώ ετών.

β) Κανένα παιδί να μη στερείται την ελευθερία του κατά τρόπο παράνομο ή αυθαίρετο. Η σύλληψη, κράτηση ή φυλάκιση ενός παιδιού πρέπει να είναι σύμφωνη με το νόμο, να μην αποτελεί παρά ένα έσχατο μέτρο και να είναι της μικρότερης δυνατής χρονικής διάρκειας.

γ) Κάθε παιδί που στερείται την ελευθερία να αντιμετωπίζεται με ανθρωπισμό και με τον οφειλόμενο στην αξιοπρέπεια του ανθρώπου σεβασμό, και κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της ηλικίας του. Ειδικότερα, κάθε παιδί που στερείται την ελευθερία θα χωρίζεται από τους ενήλικες, εκτός εάν θεωρηθεί ότι είναι προτιμότερο να μη γίνει αυτό για το συμφέρον του παιδιού, και έχει το δικαίωμα να διατηρήσει την επαφή με την οικογένειά του δι' αλληλογραφίας και με επισκέψεις, εκτός εξαιρετικών περιστάσεων.

δ) Τα παιδιά που στερούνται την ελευθερία τους να έχουν το δικαίωμα για ταχεία πρόσβαση σε νομική ή σε άλλη

κατάλληλη συμπαράσταση, καθώς και το δικαίωμα να αμφισβητούν τη νομιμότητα της στέρησης της ελευθερίας τους ενώπιον ενός δικαστηρίου ή μιας άλλης αρμόδιας, ανεξάρτητης και αμερόληπτης αρχής, και για τη λήψη μιας ταχείας απόφασης πάνω σ' αυτό το ζήτημα.

Άρθρο 38

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να σεβονται και να διασφαλίζουν το σεβασμό στους κανόνες του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου που εφαρμόζονται σε αυτά σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης, και των οποίων η προστασία επεκτείνεται στα παιδιά.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα δυνατά μέτρα για να διασφαλίσουν ότι τα πρόσωπα κάτω των δεκαπέντε ετών δεν θα συμμετέχουν άμεσα στις εχθροπραξίες.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη απέχουν από την επιστράτευση στις ένοπλες δυνάμεις τους κάθε προσώπου κάτω των δεκαπέντε ετών. Κατά την επιστράτευση ανάμεσα σε πρόσωπα άνω των δεκαπέντε ετών αλλά κάτω των δεκαοκτώ ετών, τα Συμβαλλόμενα Κράτη προσπαθούν να δίνουν προτεραιότητα στα πρόσωπα μεγαλύτερης ηλικίας.

4. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη, σύμφωνα με την υποχρέωση που έχουν, δυνάμει του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, να προστατεύουν τον άμαχο πληθυσμό σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης, παίρνουν όλα τα δυνατά μέτρα για την προστασία και τη φροντίδα των παιδιών, που θίγονται από την ένοπλη σύρραξη.

Άρθρο 39

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να διευκολύνουν τη σωματική και ψυχολογική ανάρρωση και την κοινωνική επανένταξη κάθε παιδιού θύματος: οποιασδήποτε μορφής παραμέλησης, εκμετάλλευσης ή κακοποίησης, βασανισμού ή κάθε άλλης μορφής σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας ή ένοπλης σύρραξης. Η ανάρρωση αυτή και η επανένταξη γίνονται μέσα σε περιβάλλον, που ευνοεί την υγεία, τον αυτοσεβασμό και την αξιοπρέπεια του παιδιού.

Άρθρο 40

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν σε κάθε παιδί ύποπτο, κατηγορούμενο ή καταδικασμένο για παράβαση του ποινικού νόμου το δικαίωμα σε μεταχείριση που να συνάδει με το αίσθημα της αξιοπρέπειάς του και της προσωπικής αξίας, που να ενισχύει το σεβασμό του για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες των άλλων και που να λαμβάνει υπόψη την ηλικία του, καθώς και την ανάγκη για επανένταξη στην κοινωνία και την ανάληψη από το παιδί ενός εποικοδομητικού ρόλου στην κοινωνία.

2. Για το σκοπό αυτόν, και λαμβάνοντας υπόψη τις σχετικές διατάξεις των διεθνών οργάνων, τα Συμβαλλόμενα Κράτη επαγρυπνούν ιδιαίτερα ώστε:

α) Κανένα παιδί να μην καθίσταται ύποπτο, να μην κατηγορείται και να μην καταδικάζεται για παράβαση του ποινικού νόμου λόγω πράξεων ή παραλείψεων, που δεν απαγορεύονται από το εθνικό ή διεθνές δίκαιο κατά το χρόνο που διαπράχθηκαν.

β) Κάθε παιδί ύποπτο ή κατηγορούμενο για παράβαση του ποινικού νόμου να έχει τουλάχιστον το δικαίωμα στις ακόλουθες εγγυήσεις:

ι) Να θεωρείται αθώο μέχρι να αποδειχθεί νόμιμα η ενοχή του.

υ) Να ενημερώνεται χωρίς καθυστέρηση και απευθείας για τις εναντίον του κατηγορίες ή, κατά περίπτωση, μέσω των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του και να έχει νομική ή οποιαδήποτε άλλη κατάλληλη συμπαράσταση για την προετοιμασία και την παρουσίαση της υπεράσπισής του.

ιι) Να κρίνεται η υπόθεσή του χωρίς καθυστέρηση από μία αρμόδια, ανεξάρτητη και αμερόληπτη αρχή ή δικαστικό σώμα, σύμφωνα με μία δίκαιη κατά το νόμο διαδικασία, με την παρουσία ενός νομικού ή άλλου συμβούλου και την παρουσία των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του, εκτός αν αυτό θεωρηθεί αντίθετο προς το συμφέρον του παιδιού, λόγω κυρίως της ηλικίας ή της κατάστασής του.

ιγ) Να μην υποχρεώνεται να καταθέσει ως μάρτυρας ή να ομολογήσει την ενοχή του, να υποβάλλει ερωτήσεις το ίδιο ή μέσω άλλου στους μάρτυρες κατηγορίας και να επιτυγχάνει την παράσταση και την εξέταση μαρτύρων υπεράσπισης κάτω από συνθήκες ισότητας.

ιδ) Εάν κριθεί ότι παρέβη τον ποινικό νόμο, να μπορεί να προσφύγει κατ' αυτής της απόφασης και κατά οποιουδήποτε μέτρου που λήφθηκε ως συνέπεια αυτής ενώπιον μιας ανώτερης αρμόδιας, ανεξάρτητης και αμερόληπτης αρχής ή δικαστικού σώματος, σύμφωνα με το νόμο.

ιε) Να έχει τη δωρεάν βοήθεια ενός διερμηνέα, σε περίπτωση που δεν καταλαβαίνει ή δεν μιλάει τη γλώσσα που χρησιμοποιείται.

ις) Να αντιμετωπίζεται η ιδιωτική του ζωή με απόλυτο σεβασμό σε όλα τα στάδια της διαδικασίας.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προσπαθούν να προαγάγουν τη θέσπιση νόμων, διαδικασιών, αρχών και θεσμών εφαρμοζόμενων ειδικώς στα παιδιά που είναι ύποπτα, κατηγορούμενα ή καταδικασμένα για παράβαση του ποινικού νόμου και ιδιαίτερα:

α) Τη θέσπιση ενός ελάχιστου ορίου ηλικίας κάτω απ' το οποίο τα παιδιά θα θεωρούνται ότι δεν έχουν την ικανότητα παράβασης του ποινικού νόμου.

β) Την εισαγωγή μέτρων, εφόσον αυτό είναι δυνατόν και ευκαίριο, για την αντιμετώπιση τέτοιων παιδιών, χωρίς ανάγκη προσφυγής στη δικαιοσύνη, με την προϋπόθεση βέβαια ότι τηρείται ο απόλυτος σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα και στις νόμιμες εγγυήσεις.

4. Μία σειρά διατάξεων σχετικών κυρίως με την επιμέλεια, την καθοδήγηση και την επιτήρηση, τους συμβούλους, τη δοκιμασία, την τοποθέτηση σε οικογένεια, τα προγράμματα γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης και τις άλλες εναλλακτικές δυνατότητες πλην της επιμέλειας, θα εξασφαλίζει στα παιδιά μια μεταχείριση που να εγγυάται την ευημερία τους και που να είναι ανάλογη και με την κατάσταση τους και με την παράβαση.

Άρθρο 41

Καμιά από τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης δεν θίγει διατάξεις ευνοϊκότερες για την πραγματοποίηση των δικαιωμάτων του παιδιού και οι οποίες είναι δυνατόν να περιέχονται:

- α) Στη νομοθεσία ενός Συμβαλλόμενου Κράτους ή
- β) Στο ισχύον για το Κράτος αυτό διεθνές δίκαιο.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

Άρθρο 42

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν να κάνουν ευρέως γνωστές τόσο στους ενήλικες όσο και στα παιδιά, τις αρχές και τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης με δραστήρια και κατάλληλα μέσα.

Άρθρο 43

1. Με σκοπό την έρευνα της πρόοδου που έχει συντελεστεί από τα Συμβαλλόμενα Κράτη σε σχέση με την τήρηση των υποχρεώσεων, οι οποίες συμφωνήθηκαν δυνάμει της παρούσας Σύμβασης, συγκροτείται Επιτροπή για τα δικαιώματα του παιδιού, η οποία επιτελεί τα καθήκοντα που ορίζονται παρακάτω.

2. Η Επιτροπή αποτελείται από δέκα εμπειρογνώμονες υψηλού ήθους και αναγνωρισμένης ικανότητας στον τομέα που καλύπτει η παρούσα Σύμβαση. Τα μέλη της εκλέγονται από τα Συμβαλλόμενα Κράτη ανάμεσα στους υπηκόους τους και συμμετέχουν υπό την ατομική τους ιδιότητα, αφού ληφθούν υπόψη η ανάγκη εξασφάλισης δίκαιης γεωγραφικής κατανομής και τα κύρια νομικά συστήματα.

3. Η εκλογή των μελών της Επιτροπής γίνεται με μυστική ψηφοφορία από έναν κατάλογο προσώπων που υποβάλλουν τα Συμβαλλόμενα Κράτη. Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος έχει τη δυνατότητα να υποδεικνύει έναν υποψήφιο από τους υπηκόους του.

4. Η διεξαγωγή των πρώτων εκλογών θα γίνει το αργότερο έξι μήνες μετά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας Σύμβασης. Στη συνέχεια οι εκλογές θα γίνονται κάθε δύο χρόνια. Τέσσερις τουλάχιστο μήνες πριν από την ημερομηνία κάθε εκλογής ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών καλεί γραπτώς τα Συμβαλλόμενα Κράτη να προτείνουν τους υποψηφίους τους εντός δύο μηνών. Στη συνέχεια, ο Γενικός Γραμματέας ετοιμάζει έναν κατάλογο με τα ονόματα όλων των υποψηφίων σε αλφαβητική σειρά, αναφέροντας τα Συμβαλλόμενα Κράτη που έχουν υποδείξει αυτούς και τον υποβάλλει στα Συμβαλλόμενα στην παρούσα Σύμβαση Κράτη.

5. Οι εκλογές γίνονται κατά τις συνόδους των Συμβαλλόμενων Κρατών, οι οποίες συγκαλούνται από το Γενικό Γραμματέα στην Έδρα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Στις συνόδους αυτές, κατά τις οποίες η απαρτία σχηματίζεται από τα δύο τρίτα των Συμβαλλόμενων Κρατών, εκλέγονται μέλη της Επιτροπής εκείνοι που έλαβαν το μεγαλύτερο αριθμό ψήφων και την απόλυτη πλειοψηφία από τους παρόντες και ψηφίσαντες εκπροσώπους των Συμβαλλόμενων Κρατών.

6. Τα μέλη της Επιτροπής εκλέγονται για χρονική περίοδο τεσσάρων ετών. Είναι επανεκλέξιμα εάν προταθεί εκ νέου η υποψηφιότητά τους. Η θητεία πέντε μελών από τα εκλεγμένα κατά την πρώτη εκλογή λήγει μετά τη συμπλήρωση δύο ετών. Τα ονόματα των πέντε αυτών μελών επιλέγονται με κλήρο από τον πρόεδρο της συνόδου, αμέσως μετά από την πρώτη εκλογή.

7. Σε περίπτωση θανάτου ή παραιτήσης ενός μέλους της Επιτροπής, ή εάν, για έναν οποιονδήποτε άλλο λόγο, ένα μέλος δηλώσει ότι δεν μπορεί πλέον να ασκεί τα καθήκοντά του στα πλαίσια της Επιτροπής, το Συμβαλλόμενο Κράτος,

που είχε υποδείξει αυτό το μέλος, διορίζει έναν άλλο εμπειρογνώμονα από τους υπηκόους του, για να υπηρετήσει για το υπόλοιπο της θητείας, με την επιφύλαξη της έγκρισης της Επιτροπής.

8. Η Επιτροπή θεσπίζει η ίδια τον εσωτερικό κανονισμό της.

9. Η Επιτροπή εκλέγει τους αξιωματούχους της για μία περίοδο δύο ετών.

10. Οι σύνοδοι της Επιτροπής συγκαλούνται κανονικά στην Έδρα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών ή σε οποιονδήποτε άλλο κατάλληλο τόπο, που καθορίζεται από την Επιτροπή.

Η Επιτροπή συνέρχεται κανονικά κάθε χρόνο.

Η διάρκεια των συνόδων της καθορίζεται και τροποποιείται, εάν είναι αναγκαίο, από μία συνέλευση των Κρατών Μελών στην παρούσα Σύμβαση, με την επιφύλαξη της έγκρισης από τη Γενική Συνέλευση.

11. Ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών θέτει στη διάθεση της Επιτροπής το απαραίτητο προσωπικό και τις εγκαταστάσεις για την αποτελεσματική εκτέλεση των καθηκόντων που της έχουν ανατεθεί, δυνάμει της παρούσας Σύμβασης.

12. Τα μέλη της Επιτροπής που συγκροτήθηκε δυνάμει της παρούσας Σύμβασης εισπράττουν, με την έγκριση της Γενικής Συνέλευσης, απολαβές από τους πόρους του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, σύμφωνα με τους όρους και με τις προϋποθέσεις που ορίζει η Γενική Συνέλευση.

Άρθρο 44

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να υποβάλλουν στην Επιτροπή, μέσω του Γενικού Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, εκθέσεις σχετικά με τα μέτρα που έχουν υιοθετήσει για την ενεργοποίηση των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται στην παρούσα Σύμβαση, καθώς και σχετικά με την πρόοδο που σημειώθηκε ως προς την απόλαυση αυτών των δικαιωμάτων:

α) Εντός των δύο πρώτων ετών από την έναρξη ισχύος της παρούσας Σύμβασης για κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος.

β) Κατόπιν, κάθε πέντε χρόνια.

2. Οι εκθέσεις που συντάσσονται σε εφαρμογή του παρόντος άρθρου, πρέπει να επισημαίνουν τους παράγοντες και τις δυσκολίες, εάν υπάρχουν, που εμποδίζουν τα Συμβαλλόμενα Κράτη να τηρήσουν πλήρως τις υποχρεώσεις που προβλέπονται στην παρούσα Σύμβαση. Πρέπει επίσης να περιέχουν επαρκείς πληροφορίες, για να δώσουν στην Επιτροπή μια ακριβή εικόνα της εφαρμογής της Σύμβασης στην εν λόγω χώρα.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη τα οποία έχουν υποβάλει στην Επιτροπή μια αρχική πλήρη έκθεση, δεν χρειάζεται να επαναλάβουν στις επόμενες εκθέσεις που υποβάλλουν, σύμφωνα με το εδάφιο β' της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου, τις βασικές πληροφορίες που έχουν ήδη κοινοποιήσει.

4. Η Επιτροπή μπορεί να ζητά από τα Συμβαλλόμενα Κράτη συμπληρωματικές πληροφορίες, σχετικές με την εφαρμογή της Σύμβασης.

5. Η Επιτροπή υποβάλλει κάθε δύο χρόνια στη Γενική Συνέλευση, μέσω του Κοινωνικού και Οικονομικού Συμβουλίου, εκθέσεις για τις δραστηριότητές της.

6. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη καθιστούν ευρέως προσιτές

τις εκθέσεις τους στο κοινό της χώρας τους.

Άρθρο 45

Για την προώθηση της αποτελεσματικής εφαρμογής της Σύμβασης και για την ενθάρρυνση της διεθνούς συνεργασίας στο πεδίο το οποίο καλύπτει η Σύμβαση:

α) Οι ειδικοί οργανισμοί, το Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για την παιδική ηλικία και άλλα όργανα των Ηνωμένων Εθνών έχουν το δικαίωμα να εκπροσωπούνται κατά την εξέταση της εφαρμογής των διατάξεων της παρούσας Σύμβασης, οι οποίες εμπίπτουν στην αρμοδιότητά τους. Η Επιτροπή μπορεί να καλέσει τις ειδικευμένες οργανώσεις, το Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για την παιδική ηλικία και άλλους αρμόδιους οργανισμούς, τους οποίους κρίνει κατάλληλους, να παράσχουν ειδικευμένες γνώμες για την εφαρμογή της Σύμβασης στους τομείς που ανήκουν στις αντίστοιχες αρμοδιότητές τους. Μπορεί να καλεί τις ειδικευμένες οργανώσεις, το Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για την παιδική ηλικία και άλλα όργανα των Ηνωμένων Εθνών να της υποβάλουν εκθέσεις για την εφαρμογή της Σύμβασης στους τομείς που ανήκουν στο πεδίο δραστηριότητάς τους.

β) Η Επιτροπή διαβιβάζει, εάν το κρίνει αναγκαίο, στις ειδικευμένες οργανώσεις, στο Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για την παιδική ηλικία και στους άλλους αρμόδιους οργανισμούς κάθε έκθεση των Συμβαλλόμενων Κρατών που περιέχει ένα αίτημα ή υποδεικνύει μια ανάγκη για τεχνική συμβουλή ή βοήθεια, μαζί με τις παρατηρήσεις και τις προτάσεις της Επιτροπής, εάν υπάρχουν, σχετικά με το παραπάνω αίτημα ή υπόδειξη.

γ) Η Επιτροπή μπορεί να συστήσει στη Γενική Συνέλευση να ζητήσει από το Γενικό Γραμματέα να αναλάβει για λογαριασμό της μελέτες πάνω σε ειδικά θέματα, σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού.

δ) Η Επιτροπή μπορεί να κάνει υποδείξεις και συστάσεις γενικής φύσεως βασισμένες στις πληροφορίες που έχει δεχτεί κατ'εφαρμογήν των άρθρων 44 και 45 της παρούσας Σύμβασης. Οι υποδείξεις αυτές και οι συστάσεις γενικής φύσεως διαβιβάζονται σε κάθε ενδιαφερόμενο Συμβαλλόμενο Κράτος και αναφέρονται στη Γενική Συνέλευση, μαζί με τις παρατηρήσεις των Συμβαλλόμενων Κρατών μερών, όπου υπάρχουν.

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ

Άρθρο 46

Η παρούσα Σύμβαση είναι άνοιχτή για υπογραφή σε όλα τα Κράτη.

Άρθρο 47

Η παρούσα Σύμβαση υποβάλλεται σε επικύρωση. Τα έγγραφα της επικύρωσης θα κατατεθούν στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών.

Άρθρο 48

Η παρούσα Σύμβαση είναι άνοιχτή για προσχώρηση οποιουδήποτε Κράτους. Τα έγγραφα της προσχώρησης θα κατατεθούν στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών.

Άρθρο 49

1. Η παρούσα Σύμβαση θα αρχίσει να ισχύει την τριακοστή ημέρα μετά από την ημερομηνία κατάθεσης στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών του εικοστού εγγράφου επικύρωσης ή προσχώρησης.

2. Για κάθε Κράτος που επικυρώνει την παρούσα Σύμβαση ή προσχωρεί σε αυτήν μετά την κατάθεση του εικοστού εγγράφου επικύρωσης ή προσχώρησης, η Σύμβαση θα αρχίσει να ισχύει την τριακοστή ημέρα μετά από την ημερομηνία κατάθεσης από το Κράτος αυτό του δικού του εγγράφου επικύρωσης ή προσχώρησης.

Άρθρο 50

1. Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος μπορεί να προτείνει μια τροπολογία και να καταθέσει το κείμενό της στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Εν συνεχεία ο Γενικός Γραμματέας διαβιβάζει όλα τα σχέδια τροπολογιών στα Συμβαλλόμενα Κράτη ζητώντας τους να του γνωρίζουν εάν επιθυμούν να συγκαληθεί διάσκεψη των Συμβαλλόμενων Κρατών, με σκοπό να εξεταστούν και να τεθούν σε ψηφοφορία αυτά τα σχέδια. Εάν, εντός τεσσάρων μηνών από την ημερομηνία της διαβίβασης αυτής, το ένα τρίτο τουλάχιστον των Συμβαλλόμενων Κρατών κηρυχτεί υπέρ της σύγκλησης μιας τέτοιας διάσκεψης, ο Γενικός Γραμματέας συγκαλεί τη διάσκεψη υπό την αιγίδα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Κάθε τροπολογία, που υποβάλλεται από την πλειοψηφία των παρόντων και ψηφισάντων στη διάσκεψη Συμβαλλόμενων Κρατών, υποβάλλεται για έγκριση στη Γενική Συνέλευση.

2. Κάθε τροπολογία, που υποβλήθηκε σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου, αρχίζει να ισχύει όταν εγκριθεί από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών και γίνει δεκτή με πλειοψηφία των δύο τρίτων των Συμβαλλόμενων Κρατών.

3. Όταν μια τροπολογία αρχίσει να ισχύει έχει αναγκαστική ισχύ για τα Συμβαλλόμενα Κράτη που την αποδέχτηκαν, ενώ τα υπολοιπα Συμβαλλόμενα Κράτη παραμένουν δεσμευμένα από τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης και από όλες τις προηγούμενες τροπολογίες που έχουν αποδεχτεί.

Άρθρο 51

1. Ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών θα δεχτεί και θα διαβιβάσει σε όλα τα Κράτη το κείμενο των επικυλώσεων που έκαναν τα Κράτη κατά το χρόνο της επικύρωσης ή της προσχώρησης.

2. Δεν επιτρέπεται καμία επιφύλαξη, που είναι ασυμβαστή με το αντικείμενο και το σκοπό της παρούσας Σύμβασης.

Οι επιφυλάξεις μπορούν να αποσυρθούν ανά πάσα στιγμή με γνωστοποίηση προς το Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, ο οποίος ενημερώνει γι αυτό όλα τα Συμβαλλόμενα στη Σύμβαση Κράτη. Η γνωστοποίηση παράγει τα αποτελέσματά της από την ημερομηνία κατά την οποία παρελήφθη από το Γενικό Γραμματέα.

Άρθρο 52

Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος μπορεί να καταγγείλει την παρούσα Σύμβαση με γραπτή γνωστοποίηση προς το Γενικό

Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Η καταγγελία παράγει τα αποτελέσματά της ένα χρόνο μετά από την ημερομηνία κατά την οποία η γνωστοποίηση παρελήφθη από το Γενικό Γραμματέα.

Άρθρο 53

Ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών ορίζεται θεματοφύλακας της παρούσας Σύμβασης.

Άρθρο 54

Το πρωτότυπο της παρούσας Σύμβασης, της οποίας τα κείμενα στην αγγλική, αραβική, κινεζική, ισπανική, γαλλική και ρωσική γλώσσα έχουν την ίδια ισχύ, θα κατατεθεί στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών.

Για να πιστοποιηθούν τα παραπάνω οι υπογράφωντες, ειδικά εξουσιοδοτημένοι από τις αντίστοιχες Κυβερνήσεις τους, υπέγραψαν την παρούσα Σύμβαση.

Άρθρο δεύτερο

Η ισχύς του νόμου αυτού αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, της δε κυρουμένης Σύμβασης από την ολοκλήρωση των προϋποθέσεων που καθορίζονται στο άρθρο 49 αυτής.

Παραγγέλλομε τη δημοσίευσή του παρόντος στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και την εκτέλεσή του ως νόμου του Κράτους.

Αθήνα, 2 Δεκεμβρίου 1992

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΑΡ. ΚΑΛΑΝΤΖΑΚΟΣ

ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ
ΙΩ. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ

ΥΓΕΙΑΣ, ΠΡΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ
Γ. ΣΟΥΡΛΑΣ

Η ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ
Β. ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ

Θεωρήθηκε και τέθηκε η Μεγάλη Σφραγίδα του Κράτους.

Αθήνα, 2 Δεκεμβρίου 1992

Ο ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΙΩΑΝ. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ

Αρ. Φύλλου 114

16 Ιουλίου 2009

ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΥΠ ΑΡΙΘΜ. 86
Οργάνωση και λειτουργία του θεσμού
της αναδοχής ανηλίκων.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις:
α. της παρ. 5 του άρθρου 9 του ν. 2082/1992 (ΦΕΚ Α' 158) όπως τροποποιήθηκε με τις διατάξεις του άρθρου 65 παρ. 1 του ν. 2447/1996 (ΦΕΚ Α' 278) «Κύρωση ως Κώδικα του σχεδίου νόμου Υιοθεσία, επιτροπεία και αναδοχή ανηλίκου, δικαστική συμπάρσταση, δικαστική επιμέλεια ξένων υποθέσεων και συναφείς ουσιαστικές, δικονομικές και μεταβατικές διατάξεις».

β. Του άρθρου 90 του Κώδικα νομοθεσίας για την Κυβέρνηση και τα Κυβερνητικά Όργανα, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του π.δ. 63/2005 (ΦΕΚ Α' 98).

γ. Της υπ' αριθμ. 1666/ΔΙΟΕ 89/13.1.2009 κοινής απόφασης του Πρωθυπουργού και του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών «Καθορισμός αρμοδιοτήτων των Υφυπουργών Οικονομίας και Οικονομικών» (ΦΕΚ Β' 40).

2. Το γεγονός ότι από τις διατάξεις του παρόντος π.δ., δεν προκαλείται πρόσθετη δαπάνη σε βάρος του κρατικού προϋπολογισμού,

3. Την υπ' αριθμ. 266/2008 γνωμοδότηση του Συμβουλίου της Επικρατείας με πρόταση των Υπουργών Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Δικαιοσύνης και του Υφυπουργού Οικονομίας και Οικονομικών, αποφασίζουμε:

Άρθρο 1

Ανάδοχη οικογένεια – Προϋποθέσεις

1. Κατάλληλοι για να γίνουν ανάδοχοι, κατά την έννοια των άρθρων 1533 παρ. 4, 1607 παρ. 1 εδ. 1, 1655 του Αστικού Κώδικα και του άρθρου 9 του ν. 2082/1992, είναι οικογένειες αποτελούμενες από συζύγους με ή χωρίς παιδιά, ή, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, μεμονωμένα άτομα (άγαμα ή διαζευγμένα ή χήρα) με ή χωρίς παιδιά, που μπορεί να είναι συγγενείς εξ αίματος ή εξ αγχιστείας, οποιουδήποτε βαθμού με τον ανήλικο (συγγενική αναδοχή). Μεταξύ περισσότερων υποψηφίων ανάδοχων γονέων η επιλογή γίνεται υποχρεωτικά κατά τη σειρά

αναφοράς του προηγούμενου εδαφίου, λαμβανομένης υπόψη και της διάταξης του άρθρου 2 παρ. 1, εδάφιο πρώτο και δεύτερο.

Η συγγενική αναδοχή πρέπει να προτιμάται.

2. Η τοποθέτηση ανηλίκου σε ανάδοχους γονείς επιτρέπεται εφόσον πληρούνται σωρευτικά οι εξής προϋποθέσεις:

α) Οι ανάδοχοι γονείς πληρούν τα όρια ηλικίας και έχουν διαφορά ηλικίας από τον αναδεχόμενο, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα από την εκάστοτε ισχύουσα νομοθεσία περί υιοθεσίας.

β) Οι ανάδοχοι γονείς και οι συνοικούντες με αυτούς έχουν καλή ψυχική, διανοητική και σωματική υγεία, ιδίως μάλιστα δεν πάσχουν από χρόνια μεταδοτικά νοσήματα.

γ) Οι ανάδοχοι γονείς και οι συνοικούντες με αυτούς δεν έχουν καταδικασθεί τελεσίδικα ή δεν εκκρεμεί σε βάρος τους ποινική δίωξη για τα αδικήματα εκείνα που επισύρουν έκπτωση από τη γονική μέριμνα, σύμφωνα με το άρθρο 1537 του Αστικού Κώδικα, καθώς και για τα προβλεπόμενα από την εκάστοτε ισχύουσα νομοθεσία περί ναρκωτικών και περί εμπορίας ανθρώπων και οργάνων.

δ) Οι ανάδοχοι γονείς έχουν αποδεδειγμένα τη δυνατότητα να καλύψουν τα βασικά έξοδα διατροφής, μόρφωσης και ιατρικής περίθαλψης του ανάδοχου τέκνου, διαθέτοντας επαρκείς προς τούτο οικονομικούς πόρους και καταβάλλοντας προσωπική φροντίδα.

Οι προϋποθέσεις που αναφέρονται στις περιπτώσεις β, γ, και δ της παραγράφου αυτής πρέπει να συντρέχουν καθ' όλη τη διάρκεια της αναδοχής.

Άρθρο 2

Ανήλικοι δυνάμενοι να τοποθετηθούν σε ανάδοχη οικογένεια

1. Οι φυσικοί γονείς ή ο επίτροπος μπορούν, σύμφωνα με το άρθρο 1655 του Αστικού Κώδικα και τηρουμένων και των λοιπών σχετικών διατάξεων του Αστικού Κώδικα, να τοποθετήσουν το ανήλικο παιδί, με γνώμονα πάντα το συμφέρον του, σε ανάδοχη οικογένεια, κατά προτίμηση συγγενική, καταρτίζοντας μαζί της τη σχετική σύμβαση.

Εάν τα ως άνω αναφερόμενα πρόσωπα το κρίνουν σκόπιμο, μπορούν να ζητήσουν τη συνδρομή του αρμόδιου φορέα, σύμφωνα με το άρθρο 5 του παρόντος, για εξεύρεση της κατάλληλης οικογένειας.

2. Προκειμένου για τοποθέτηση ανηλίκου σε ανάδοχη οικογένεια, από νομικό πρόσωπο που έχει οριστεί επίτροπός του κατά το άρθρο 1600 του Αστικού Κώδικα συνάπτεται μεταξύ του επιτρόπου, όπως αυτός κατά περίπτωση εκπροσωπείται νόμιμα, και των ανάδοχων γονέων σύμβαση, σύμφωνα με την οποία ο ανάδοχος γονέας αναλαμβάνει την πραγματική φροντίδα του ανηλίκου, και όλες τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τον Αστικό Κώδικα και το παρόν προεδρικό διάταγμα. Στη σύμβαση, που καταρτίζεται εγγράφως, γίνεται μνεία ότι ο ανάδοχος γονέας έλαβε γνώση του περιεχομένου των διατάξεων του Αστικού Κώδικα και του παρόντος προεδρικού διατάγματος και ότι αποδέχεται ανεπιφύλακτα τους όρους και τις προϋποθέσεις αυτών και τις από αυτά απορρέουσες δεσμεύσεις του.

3. Για να τοποθετηθεί με δικαστική απόφαση ανήλικος σε ανάδοχη οικογένεια, πρέπει το συμφέρον του να επιβάλλει την ανάθεση της πραγματικής φροντίδας του σε τρίτους (ανάδοχους γονείς), ιδίως δε συγγενείς κατά το άρθρο 1 παρ. 1 του παρόντος είτε γιατί οι γονείς του αδυνατούν ή εμποδίζονται να ασκούν, κατά τρόπο ικανοποιητικό, εν όλω ή εν μέρει τη γονική μέριμνα, είτε γιατί ο επίτροπός του αδυνατεί ή εμποδίζεται να ανταποκριθεί στα καθήκοντά του που σχετίζονται με την εξασφάλιση της υγιούς σωματικής και πνευματικής ανάπτυξης του ανηλίκου. Η αναδοχή ανηλίκου προκρίνεται ιδίως σε περιπτώσεις εκθέτων, ορφανών ή εγκαταλελειμμένων και από τους δύο γονείς τους ή προκειμένου περί εκτός γάμου μη αναγνωρισμένων τέκνων, από τη μητέρα τους, κακοποιημένων ή παραμελημένων από τους γονείς τους ή άλλους συνοικούντες, καθώς και ανηλίκων που διαβιούν σε ιδρύματα.

Άρθρο 3

Απαιτούμενα δικαιολογητικά

1. Οι επιθυμούντες να γίνουν ανάδοχοι γονείς υποβάλλουν στον αρμόδιο για την εποπτεία της αναδοχής φορέα:

α. Αίτηση, από την οποία να προκύπτει το ονοματεπώνυμο, η διεύθυνση κατοικίας, η ηλικία τους και στην οποία πρέπει να αναφέρεται οπωσδήποτε τεκμηριωμένα ο λόγος που τους ωθεί να γίνουν ανάδοχοι γονείς.

β. Πιστοποιητικό οικογενειακής κατάστασης.

γ. Εκκαθαριστικό σημείωμα φόρου εισοδήματος των τριών τελευταίων ετών σε περίπτωση που δεν έχει ακόμη εκδοθεί εκκαθαριστικό σημείωμα του τελευταίου οικονομικού έτους, αρκεί υπεύθυνη δήλωση του αιτούντος ότι έχει καταθέσει τη δήλωση φόρου εισοδήματος του τελευταίου οικονομικού έτους και ότι αναλαμβάνει την υποχρέωση να προσκομίσει το εκκαθαριστικό σημείωμα όταν εκδοθεί.

δ. Πιστοποιητικό δημόσιου νοσηλευτικού ιδρύματος, από το οποίο να προκύπτει ότι δεν πάσχουν ο αιτών και τα συνοικούντα με αυτόν πρόσωπα, από χρόνια μεταδοτικά νοσήματα.

ε. Πιστοποιητικό περί μη θέσης σε δικαστική συμπαράσταση ή κίνησης σχετικής διαδικασίας από το πρωτοδικείο του τόπου μόνιμης κατοικίας των αιτούντων και όσων συνοικούν με αυτούς.

στ. Αντίγραφο τύπου Α' ποινικού μητρώου των ιδίων και των συνοικούντων με αυτούς ενηλίκων μελών, από το οποίο να προκύπτει ότι δεν έχουν καταδικασθεί τελείως για αδίκημα από εκείνα που επισύρουν, σύμφωνα

με το άρθρο 1537 του Αστικού Κώδικα, έκπτωση από τη γονική μέριμνα ή για κακοποίηση ή παραμέληση ανηλίκου ή για εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας ή για παράβαση της ισχύουσας νομοθεσίας περί ναρκωτικών ή περί εμπορίας ανθρώπων ή οργάνων.

ζ. Πιστοποιητικό ότι δεν έχει ασκηθεί ποινική δίωξη για τα προβλεπόμενα ανωτέρω υπό στοιχείο στ' αδικήματα, καθώς και πιστοποιητικό, εκδιδόμενο από την Εισαγγελία του τόπου της μόνιμης κατοικίας τους, ότι δεν είναι φυγόδοκοι ή φυγόποινοι για τα ίδια αδικήματα.

Μετά την προσκόμιση των ανωτέρω δικαιολογητικών από τους ενδιαφερομένους, ο αρμόδιος φορέας υποχρεούνται να διεξαγάγει κοινωνική έρευνα προκειμένου να διαπιστωθεί η καταλληλότητα των υποψηφίων ανάδοχων γονέων προς εγγραφή τους στο Μητρώο του άρθρου 6 παρ. 1 του παρόντος. Κατά την κρίση για την καταλληλότητα εκτιμάται ιδιαίτερα η συμμετοχή του αιτούντος σε ταχύρρυθμο πρόγραμμα εκπαίδευσης υποψηφίων ανάδοχων γονέων, η οποία αποδεικνύεται από σχετική βεβαίωση. Με την ολοκλήρωση της έρευνας, η οποία διεξάγεται και περατούται εντός εξαμήνου, ο φορέας διαβιβάζει άμεσα την απόφασή του στο Ινστιτούτο Κοινωνικής Προστασίας και Αλληλεγγύης προς εγγραφή του υποψήφιου ανάδοχου γονέα στο ως άνω Μητρώο.

2. Προκειμένου για τοποθέτηση ανηλίκου σε ανάδοχη οικογένεια με δικαστική απόφαση ή κατόπιν σύμβασης καταρτισθείσας μεταξύ νομικού προσώπου που έχει οριστεί επίτροπος, κατά το άρθρο 1600 του Αστικού Κώδικα, και του ανάδοχου γονέα, απαιτούνται τα κάτωθι δικαιολογητικά:

α. Επί ορφανών, ληξιαρχική πράξη θανάτου των γονέων και βεβαίωση της αρμόδιας αρχής ότι η επιμέλεια του τέκνου δεν έχει ανατεθεί σε άλλο φυσικό πρόσωπο.

β. Επί τέκνων μονογονεϊκών οικογενειών, αίτηση του γονέα.

γ. Επί εγκαταλελειμμένων και από τους δύο γονείς ή εκθετων ή κακοποιημένων ή παραμελημένων τέκνων, οιοδήποτε δημόσιο έγγραφο ή άλλο αποδεικτικό στοιχείο αρμόδιου κατά νόμο οργάνου από το οποίο να προκύπτει το γεγονός της εγκατάλειψης ή έκθεσης ή κακοποίησης ή παραμέλησης του ανηλίκου.

δ. Τελεσίδικη δικαστική απόφαση διορισμού του επιτρόπου.

Άρθρο 4

Παροχές και διευκολύνσεις σε ανάδοχους γονείς

1. α. Στους ανάδοχους με δικαστική απόφαση ή με σύμβαση κατά το άρθρο 2 παρ. 1 εδάφιο δεύτερο του παρόντος, γονείς και για όσο χρονικό διάστημα διαρκεί η αναδοχή, παρέχεται η προβλεπόμενη από την υπουργική απόφαση του άρθρου 9 παρ. 5 του ν. 2082/1992, όπως ισχύει, οικονομική ενίσχυση για την κάλυψη των τρεχουσών αναγκών του ανηλίκου.

β. Οι ανάδοχοι γονείς, κατόπιν προηγούμενης αιτιολογημένης απόφασης της διοίκησης του φορέα που έχει την ευθύνη της εποπτείας της συγκεκριμένης αναδοχής, ενισχύονται οικονομικά από τον προϋπολογισμό του φορέα, στο πλαίσιο της παρεχόμενης κατά τα ανωτέρω ενίσχυσης, προκειμένου να αντεπεξέλθουν σε ειδικές δαπάνες, αναγκαίες για την προσωπική φροντίδα και την ομαλή ανάπτυξη του ανηλίκου, ιδίως σε δαπάνες ορ-

θοδοντικής, λογοθεραπείας, φυσικοθεραπείας ή άλλης εξειδικευμένης θεραπείας. Οι παραπάνω αναφερόμενες ανάγκες πρέπει να αποδεικνύονται από γνωμάτευση ειδικού ιατρού.

γ. Στην περίπτωση αναδοχής, σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 1 εδάφιο πρώτο του παρόντος, τότε μόνο καταβάλλεται οικονομική ενίσχυση στους ανάδοχους γονείς, όταν ο υπόχρεος προς καταβολή διατροφής στον ανήλικο αδυνατεί να την παράσχει. Η αδυναμία καταβολής διατροφής πρέπει να προκύπτει, ιδίως από προσαγωγή πιστοποιητικού απορίας ή από εκκαθαριστικό φόρου εισοδήματος των τριών τελευταίων ετών.

2. Ο ανήλικος που τοποθετείται σε ανάδοχη οικογένεια και για όσο χρονικό διάστημα διαρκεί η αναδοχή καλύπτεται ιατροφαρμακευτικά από τον ασφαλιστικό οργανισμό του έχοντος την επιμέλειά του. Σε περίπτωση που ο έχων την επιμέλεια του ανήλικου είναι ανασφάλιστος ή ο ανήλικος προστατεύεται από φορείς πρόνοιας, εκδίδεται πιστοποιητικό απορίας από τις αρμόδιες υπηρεσίες.

3. Οι ανήλικοι που προέρχονται από ιδρύματα και τοποθετούνται σε ανάδοχες οικογένειες, καθώς και οι ανήλικοι που τοποθετούνται σε ανάδοχη οικογένεια με δικαστική απόφαση ή κατόπιν σύμβασης μεταξύ των φυσικών γονέων ή του επιτρόπου, που είναι φυσικό πρόσωπο, με την ανάδοχη οικογένεια, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο υπόχρεος προς καταβολή διατροφής στον ανήλικο αδυνατεί να την παράσχει, εγγράφονται κατά προτεραιότητα και φοιτούν δωρεάν στους παιδικούς και βρεφονηπιακούς σταθμούς αρμοδιότητας των πρωτοβάθμιων Ο.Τ.Α. του τόπου κατοικίας των ανάδοχων γονέων. Ομοίως γίνονται δεκτοί, κατά προτεραιότητα, χωρίς κλήρωση και χωρίς περιορισμό στα νηπιαγωγεία και στα ολοήμερα δημοτικά σχολεία όπου αυτά υπάρχουν. Επίσης, φιλοξενούνται, κατά προτεραιότητα, στις παιδικές εξοχές και τα Κέντρα Οικογενειακών Διακοπών που λειτουργούν στο πλαίσιο του κρατικού προγράμματος.

4. Σε ανάδοχους γονείς, οι οποίοι έχουν επιδείξει εξαιρετικό ενδιαφέρον, πέρα των επιβαλλομένων από τις διατάξεις του Αστικού Κώδικα και του παρόντος υποχρεώσεων για την πραγματική φροντίδα του τέκνου που αναδέχθηκαν, είναι δυνατό να απονέμονται τιμητικές διακρίσεις από τον Υπουργό Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης

Άρθρο 5 Εποπτεία της αναδοχής

1. Η εποπτεία της αναδοχής, σύμφωνα με το νόμο και τις ειδικότερες ρυθμίσεις του παρόντος, ανατίθεται, κατά περίπτωση, στους εξής φορείς:

α. Στις Μονάδες Κοινωνικής Φροντίδας, οι οποίες αποτελούν ανεξάρτητα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, υπό την εποπτεία της οικείας Διοίκησης Υγειονομικής Περιφέρειας (Δ.Υ.Π.Ε.) και του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, για τους ανηλίκους που έχουν υπό την προστασία τους.

β. Στις Διευθύνσεις Κοινωνικής Πρόνοιας ή, κατά περίπτωση, στα Τμήματα Πρόνοιας των Διευθύνσεων Υγείας και Πρόνοιας των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων, για τους ανηλίκους των οποίων η επιτροπεία έχει ανατεθεί σε νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα κατά το άρθρο 1600 του Αστικού Κώδικα.

γ. Στα δημοτικά βρεφοκομεία για τους ανηλίκους που έχουν υπό την προστασία τους.

2. Ο αρμόδιος για την εποπτεία της αναδοχής φορέας υποχρεούται:

α. να οργανώνει επισκέψεις οργάνων του τακτικά μια φορά το μήνα και εκτάκτως όποτε το κρίνει σκόπιμο στην ανάδοχη οικογένεια, για να διαπιστώνει τους όρους διαβίωσης και ανατροφής του τοποθετηθέντος ανήλικου. Οι επισκέψεις μπορεί να γίνονται και χωρίς προειδοποίηση των ανάδοχων γονέων,

β. να καταβάλλει τακτικά την οικονομική ενίσχυση του άρθρου 4 παρ. 1 του παρόντος,

γ. να χορηγεί τη σχετική βεβαίωση στους ανάδοχους γονείς έτσι ώστε να τους παρέχονται οι διευκολύνσεις που προβλέπονται στο άρθρο 4 παρ. 3 του παρόντος,

δ. να συνεργάζεται την εποικοδομητικά με τους ανάδοχους γονείς και να τους διευκολύνει, κατά το μέτρο του δυνατού, στην άσκηση των καθηκόντων τους ως ανάδοχων γονέων,

ε. να επιλαμβάνεται αμέσως επειγουσών περιπτώσεων που αφορούν τον ανήλικο ευθύς μόλις ειδοποιηθεί από τον ανάδοχο γονέα ή τρίτο,

στ. να παρέχει τις αναγκαίες συμβουλές στους ανάδοχους γονείς για θέματα που αφορούν την όλη λειτουργία του οικογενειακού περιβάλλοντος και μπορούν να επηρεάσουν την ομαλή διαβίωση του ανήλικου,

ζ. να συμπεριφέρεται προς τους ανάδοχους γονείς με τον επιβαλλόμενο σεβασμό χωρίς καμιά διάκριση λόγω κοινωνικής ή οικονομικής κατάστασης ή πολιτικών ή θρησκευτικών πεποιθήσεών τους, τηρώντας κατά τα λοιπά τις διατάξεις του νόμου 3304/2005, όπως κάθε φορά ισχύει,

η. να τηρεί το Ειδικό Μητρώο του άρθρου 6 παρ. 2 του παρόντος.

3. Ο αρμόδιος για την εποπτεία της αναδοχής φορέας, συντάσσει και αποστέλλει ανά εξάμηνο στο αρμόδιο Δικαστήριο έκθεση σχετικά με τις αναφερόμενες στην παρ. 2 δράσεις του, εάν δεν προκύψει ανάγκη για έκτακτη ενημέρωσή του. Αντίγραφο της έκθεσης διαβιβάζεται από τον ίδιο φορέα και στο Ινστιτούτο Κοινωνικής Προστασίας και Αλληλεγγύης, προκειμένου να καταχωρηθεί στο αρχείο του Εθνικού Μητρώου Ανάδοχων Γονέων, του άρθρου 6 παρ. 1 του παρόντος.

Άρθρο 6 Μητρώα αναδόχων ανηλίκων

1. Στο Ινστιτούτο Κοινωνικής Προστασίας και Αλληλεγγύης τηρείται το «Εθνικό Μητρώο Ανάδοχων Ανηλίκων», στο οποίο καταχωρίζονται όσοι έχουν κριθεί, με τη διαδικασία του άρθρου 3 του παρόντος, ως κατάλληλοι ανάδοχοι γονείς. Με απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης και Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, μετά από προηγούμενη σύμφωνη γνώμη της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, καθορίζονται η διαδικασία και τα στοιχεία που εισάγονται στο Εθνικό Μητρώο Ανάδοχων Ανηλίκων και ρυθμίζεται κάθε αναγκαία λεπτομέρεια.

2. Σε κάθε φορέα, αρμόδιο για την εποπτεία της αναδοχής, τηρείται Ειδικό Μητρώο, στο οποίο εμφανίζεται το ονοματεπώνυμο του φυσικού γονέα ή του επιτρόπου ή η επωνυμία του επιτρόπου στις περιπτώσεις διορισμού νομικών προσώπων ως επιτρόπων, σύμφωνα με το άρθρο 1600 του Αστικού Κώδικα, το ονοματεπώνυμο

του ανάδοχου γονέα, το ονοματεπώνυμο του τοποθετηθέντος ανηλίκου, η διεύθυνση κατοικίας του ανάδοχου γονέα, η τυχόν επιμόρφωσή του και οποιοδήποτε άλλο συναφές στοιχείο κρίνεται αναγκαίο. Ο ανάδοχος γονέας οφείλει να ενημερώνει αμελλητί για οποιαδήποτε μεταβολή σχετικά με τα στοιχεία του προηγούμενου εδαφίου τον αρμόδιο φορέα, ο οποίος υποχρεούται, ανά εξάμηνο, να αποστέλλει τις μεταβολές στο Ινστιτούτο Κοινωνικής Προστασίας και Αλληλεγγύης.

3. Τα αρχεία της προηγούμενης παραγράφου εμπίπτουν στις ρυθμίσεις της εκάστοτε ισχύουσας νομοθεσίας για την προστασία των προσωπικών δεδομένων και του ιδιωτικού βίου. Οι πληροφορίες που αφορούν τους ανάδοχους γονείς συνιστούν ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα.

4. Η αναδοχή ανηλίκου που γίνεται με σύμβαση αναγγέλλεται υποχρεωτικά, χωρίς καθυστέρηση, στην αρμόδια κοινωνική υπηρεσία. Το βάρος της αναγγελίας φέρουν αυτοτελώς τόσο οι φυσικοί γονείς ή ο επίτροπος όσο και οι ανάδοχοι γονείς. Παράλειψη αναγγελίας της αναδοχής από τον ανάδοχο γονέα ή αδικαιολόγητα καθυστερημένη αναγγελία συνεπάγεται (και για όσο χρονικό διάστημα δεν γίνεται η αναγγελία) στέρηση των ευεργετημάτων του άρθρου 4 του παρόντος.

Σε περίπτωση αναδοχής που διατάσσεται με δικαστική απόφαση, η αναγγελία γίνεται εντός εύλογου χρόνου με επιμέλεια του Γραμματέα του δικάσαντος Δικαστηρίου προς την αρμόδια κατά περίπτωση κοινωνική υπηρεσία.

Άρθρο 7

Ταχύρρυθμα προγράμματα επιμόρφωσης

1. Οι αρμόδιοι για την τοποθέτηση ανηλίκων σε ανάδοχη οικογένεια φορείς υποχρεούνται στη διενέργεια, αυτοτελώς ή από κοινού με άλλους επιστημονικούς φορείς, ταχύρρυθμων προγραμμάτων επιμόρφωσης υποψηφίων ανάδοχων γονέων. Οι ανωτέρω φορείς δύνανται επίσης, να οργανώνουν και να εκτελούν προγράμματα συνεχιζόμενης εκπαίδευσης των ανάδοχων γονέων στους οποίους έχει ήδη τοποθετηθεί ανήλικος, κατά τις διατάξεις του παρόντος. Με απόφαση του Υπουργού Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, ορίζεται το περιεχόμενο των ανωτέρω προγραμμάτων, η χρονική διάρκεια, ο τρόπος διεξαγωγής και κάθε άλλη σχετική λεπτομέρεια.

2. Η εκπαίδευση γίνεται από εξειδικευμένους επιστήμονες που ορίζει ο φορέας, ιδίως νομικούς, ψυχολόγους και κοινωνικούς λειτουργούς στους εκπαιδευτές δύνανται να καταβάλλεται αποζημίωση, το ύψος της οποίας ορίζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

3. Μετά το πέρας των ταχύρρυθμων προγραμμάτων επιμόρφωσης, οι υποψήφιοι ανάδοχοι γονείς που συμμετείχαν σε αυτά, λαμβάνουν βεβαίωση παρακολούθησης αυτών από τον φορέα.

Άρθρο 8

Κυρώσεις

1. Ο ανάδοχος γονέας που παραβαίνει τις διατάξεις του παρόντος διατάγματος, πέρα από άλλες κυρώσεις που προβλέπουν κείμενες διατάξεις, χάνει την ιδιότητα του ανάδοχου γονέα για ένα έτος από την έκδοση της σχετικής διαπιστωτικής απόφασης του φορέα. Σε περίπτωση υποτροπής η ιδιότητα του ανάδοχου γονέα χάνεται οριστικά.

2. Ειδικότερα, ο ανάδοχος γονέας που καταδικάστηκε τελεσίδικα για αδίκημα από εκείνα που επισύρουν, σύμφωνα με το άρθρο 1537 του Αστικού Κώδικα, έκπτωση από τηγονική μέριμνα ή για κακοποίηση ή παραμέληση ανηλίκου ή για εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας ή για παράβαση της ισχύουσας νομοθεσίας περί ναρκωτικών ή περί εμπορίας ανθρώπων ή οργάνων, εκπίπτει αυτοδίκαια της ιδιότητας του ανάδοχου γονέα και δεν δύναται να κριθεί στο μέλλον ανάδοχος γονέας δια βίου, επιφυλασσομένων των διατάξεων των άρθρων 1662 και 1663 του Αστικού Κώδικα. Η σχετική απόφαση κοινοποιείται στον ανάδοχο γονέα και στο Ινστιτούτο Κοινωνικής Προστασίας και Αλληλεγγύης προκειμένου να καταχωρηθεί στο Μητρώο του άρθρου 6 παρ. 1.

3. Υπάλληλοι των αρμόδιων υπηρεσιών, που υπαίτια παραβαίνουν τις διατάξεις του παρόντος διατάγματος, ελέγχονται πειθαρχικώς, κατά τις διατάξεις του Υπαλληλικού Κώδικα ή άλλων ειδικών νόμων, επιφυλασσομένης και τυχόν ποινικής ευθύνης τους.

Άρθρο 9

Έναρξη ισχύος

1. Η ισχύς του παρόντος αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

2. Οι ρυθμίσεις των άρθρων 5 και 6 του παρόντος διατάγματος εφαρμόζονται και στις αναδοχές που έχουν ήδη τελεσθεί και λειτουργούν κατά την έναρξη ισχύος του. Οι αρμόδιοι φορείς εποπτείας των υφιστάμενων αναδοχών υποχρεούνται όπως, εντός προθεσμίας ενός έτους από τη δημοσίευση του παρόντος διατάγματος, προβούν στην καταχώρηση που προβλέπεται στο άρθρο 6 παρ. 1 και στην αναγγελία που προβλέπεται στο άρθρο 6 παρ. 4 αυτού.

3. Σύμφωνα με το άρθρο 65 παρ. 2 εδ. 2 του ν. 2447/1996 καταργούνται οι διατάξεις των άρθρων 10 και επόμενα του π.δ. 337/1993.

Στους Υπουργούς Οικονομίας και Οικονομικών, Δικαιοσύνης, Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης αναθέτουμε τη δημοσίευση και εκτέλεση του διατάγματος αυτού.

Αθήνα, 8 Ιουλίου 2009

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΚΑΡΟΛΟΣ ΓΡ. ΠΑΠΟΥΛΙΑΣ

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

ΥΦΥΠ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΛΕΓΚΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΒΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ - ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΕΝΔΙΑΣ

* 0 1 0 0 1 1 4 1 6 0 7 0 9 0 0 4 *

ΑΠΟ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ

ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΕΙΟΥ 34 * ΑΘΗΝΑ 104 32 * ΤΗΛ. 210 52 79 000 * FAX 210 52 21 004
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: <http://www.et.gr> - e-mail: webmaster.et@et.gr